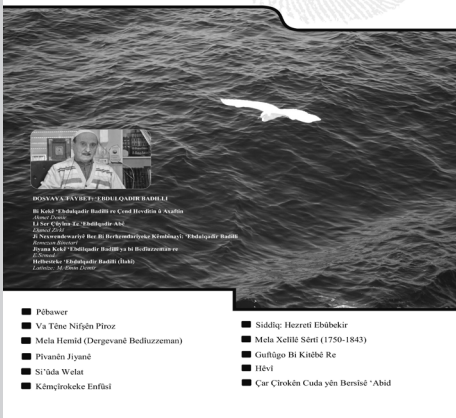

Kovara Sênehane

Hejmar: 19

Zivistan 2015

Xwedî û Berpirsiyarê Nivîsaran

Ercan YILDIRIM

Edîtor

M. Zahir ERTEKÎN

Lijneya Weşanê

Seyfeddin AYKAÇ

Zafer AÇAR

Ebdulhadi TİMURTAŞ

Ebdulcebbar KAVAK

Tîprêzî û Berg

Seyfeddin AYKAÇ

Web & e- mail

www.nupelda.net

kovaranupelda@gmail.com

Tîf/Fax

Tel: 0432 215 80 60

Navnîşan

Hastane Cad. Donat İş Merkezi

Giriş Kat No:6 Beşyol VAN

Çapxane

Vamedia Ofset San.Tic. Ltd. Şti.

Tel: 0432 215 80 60 VAN

www.vamedia.com.tr

Biha : 5 TL

Nimroya Hesabê Banqê

Seyfettîn AYKAÇ

IBANTR45 0001 2009 3390 0001 0192 06

NAVEROK

Pêbawer / Aqîl Mihacir -----3

Va Têne Nîfşên Pîroz/ A. Said Pakyürek-----5

Bi Kekê 'Ebdilqadir Badilli re Çend Hevdîtin û Axaftin/ Ahmet Demir-----7

Li Ser Çûyîna Te 'Ebdilqadir Abê.../ Ehmed Zirkî-----9

Ji Nexwendewariyê Ber Bi Berhemdariyeke Kêmbînayî: 'Ebdilqadir Badillî/ Remezan Binetarî-----11

Jiyana Kekê 'Ebdilqadir Badillî ya bi Bedîuzzeman re/ Wergerandin: E.Semed-----15

Helbesteke 'Ebdulqadir Badilli (Îlahî)/ 'Ebdulqadir Badilli-----25

Mela Hemîd (Dergevanê Bedîuzzeman)/ M. Emin Demir-----26

j'MEMONAMEyê/ Sidîq Gorîcan-----30

Pîvan/ Umer Umîd-----31

Si'ûda Welat/ Fureya Saygın-----33

Kêmçîrokeke Enfûsî/ Emin Agahdar-----34

Siddîq/ Seyfettîn Aykaç-----37

Mela Xelîlê Sêrtî (1750-1843)/ Ahmet Kırcan-----44

Feqîr Mame Li Kolanan/ Ebdulhadi Botî-----47

Sê Ayet; Sê Nukte/ Werger: Remezan Binetarî-----48

Heyveronî/ Meryem Eray-----49

Guftûgo Bi Kitêbê Re/ M. Zahir Ertekin-----50

Hêvî/ Fahri Ayhan-----54

Welat/ Mem Artemêt-----56

Bifetihîne/ Zîwer Îlhan-----57

Çar Çîrokên Cuda yên Bersîsê 'Abid/ Yakup Aykaç-----58

Helwestede/ Hamid Hidayet-----64

- Nivîsên tîn şandin nayên vegerandin.
- Her nivîskar berpirsiyarê nivîsa xwe ye.
- Lijneya weşanê, di nivîsan de dikare serrastkirin û guherîna çêbike.

Xwendevanên Hêja!

Bi hêjmara nozdehem em li pêşberî we ne. Dîsa bi xebat û nivîsên li ser edebiyat û cûreyên wêjeyê, guldesteyek têra xwe tije û amade ye. Lêbelê di Kovara xwe de cara 'ewil e ku em cudahiyeke di-kin. Ew jî amadekirina dosyayek taybet e ku heta niha me bi vî awayî tu dosye amade nekiribûn. Helbet dixwazim hinekî behsa vê dosyaya taybet bikim.

Dosyaya taybet li ser wefata birêz kek 'Ebdilqadir Badillî ye. Badillî di 26ê Berfanbara 2014an de, yanê nêzî mehek berê wefat kir. Li ser wefata wî me xwest ku -qe nebe piştî wefata wî- bi dosyake taybet wî bi bîr bin. Bi xwendevanan re bidin nasîn. Li ser xebat û weşan û jiyana wî ya çalak, bi bereket û watedar xwendevan û raya giştî agahdar bikin. Bi vê mebestê bi alîkarî û rêveberiya kek Ehmed Demîr dosyeyek hate amade kirin. Gelek heval, bi nivîs û lêkolînên li ser Badillî beşdarî vê dosyayê bûn. Em baş dizanin ku Badillî, bi dosyakê tenê pêkan nîn e ku bê naskirin an xebatên wî bîn şîrove kirin. Helbet pêdivî bi gelek xebatan hene. Înşaallah di pêşerojê de em ê hewl bidin da ku li ser vî lawê kurd û telebeyê Bediuzzeman xebatên berfirehtir biweşînin.

Hêvî dikim ev dosya dê bibe wesîle ji bo xebatên bingehîn ên li ser Badillî Abê. Îja çi heye di vê dosyayê de? Dixwazim hinekî jî li ser naveroka nivîsên dosyayê rawestim.

Ahmet Demir çend hevdîtin û axaftinên bi Kekê 'Ebdulqadir Badillî re weke bîranîn kiriye mijara nivîsa xwe. Nivîs di binê bandora wefata Kekê Badillî de, bi hestiyarî hatiye honandin.

Ehmed Zirkî, Li Ser çûyîna/wefata 'Ebdilqadir Abê, hest û dilînên xwe bi zimanekî nerm û çavbihêstir derbirîye.

Remezani Binetari bi gelemperî li ser berhemên Badillî sekiniye. Em jî vê nivîsê fêhmî dikin ku Badillî hezaran rûpel/pirtûkxaneyekê têr û tije li dû xwe hiştiye û hemû bi xebata xwe ya salane amade kiriye û çap kiriye. Herwiha behsa hin berhemên wî yên nivcomayî û neçapbûyî jî dike.

E.Semed di nivîsa xwe ya bi navê "Jiyana Kekê 'Ebdilqadir Badillî ya bi Bediuzzeman re" de, jî devê Kekê 'Ebdilqadir nasîna xwe ya bi Bediuzzeman re û serlêdanên wî û bîranînên di vê çarçoveyê de li ber çavan radixe.

Helbesteke 'Ebdilqadir Badillî ku li ser rewşa neyînî ya gelê Kurd nivîsandiye, bawer im ku cara 'ewil di vir de tê weşandin ku kêmkirina zanibûnê ku Kekê 'Ebdilqadir bi Kurdî helbest nivîsiye. Herwiha naveroka helbestê jî têra xwe balkêş e.

Pêşî em sebr û aramiyê ji heskiriyan wî û malbata wî re dixwazin. Herwiha spasîyên xwe ji hevalên ku keda wan di vê dosyayê de heye re pêşkêş dikin.

Xwendevanên Birûmet!

Helbet jî bilî vê dosyayê gelek nivîs û xebatên din jî di kovarê de derçûne. Bawer im ne hewceye ku yek bi yek qala nivîsên ketine nava rûpelên vê hejmarê bikim.

Hêvî dikim bi dosyaya xwe ya taybet, bi helbest, çîrok, û lêkolînên vê hejmarê, kovareke li gorî dilê we hatibe amadekirin. Heta hejmareke din bimînin di xêr û xweşiyê de. Her şad û bextewar bin.

M. Zahir Ertekin

SERSAXÎ

Xebatkarê hêja, telebeyê Bediuzzeman Seîdê Kurdî, Kekê 'Ebdulqadir Badillî roja 26/12/2014 li Ankarayê çû ber dîlovaniya Xwedê. Xwedê wî bi rehma xwe şa bike, kovara Nûpeldayê, sersaxiyê ji malbata wî re dixwaze. Xwedê sebr û tehemulê bide, malbata wî, telebeyên wî û hezkiriyan wî.

Kovara Nûpeldayê

Pêbawer

Aqîl Mihacir

Pêbawer, ji kesên ku bi rastiya gotin û kirinên wan tê bawerkirin re tê gotin. Pêbawer, kesên ku mirov pê ewle ne; însan, bi dilekî rihet dikanin xwe bispêrin wan. Bêje û hevokên ku ji devên wan derdikevin bi bingeş, çalakiyên ku di kirinên wan de xuya dikin armancqenc in.¹ Di vê newalê de divê rasterast sadiqbûn û bi sidqiyetê ve girêdayîbûna pêbawer bête dîtin.

Pêbawer, bi curhet in. Car car xwe tevî karên ji rêzê der, yên ku ti kes newêre an nikane xwe têra/tevlî bike, dikan. Xebatên ku kesên din jê ditirsin, tercîha pêbaweran in. Yên din bi cîhanê ve girêdayî ne, wana xwe bi axretê ve girêdane; hesab û kitabên yên din bi vî alî ve, yên van bi wî alî ve pêwendîdar in.

Ji aliyê dinyê ve çiqas payebilind dibin bila bibin, zengînî çiqas xwe davêje ber lingên wan bila bavêje, pêbawer, pê naxapin; mal û meqamên dinê nikane weris têxe stuyê wan; berevacî ew werisan dikan stuyê wan û li dû xwe kaş dikan. Bîhn û serxweşiya dewlemendiya dunyewî, nikane wan bixapîne... Ew yaxa xwe naxin destên tiştên aîda dinyayê.

Pêbawer, bi rêkûpêk in; demên wan plankirî ne... Karên îro, îroj dikan, yên sibe jî sibe... Heya bibêje ger îmkân hebe, yê sibe jî îro dikan. Karên duh, jî îro re, yên îro jî, jî sibe ra nahêlin. Lewre dizanin ku duh, jî dest wan filitiye çûye, hew îro di destên wan de ye. Hatina sibeyê jî ne xarantî ye. Ji bo vê

yekê, beşa zêrîn ya demê, hew îro ye û pêbawer di armanca heya dawiyê bi hemû beşên wê ve jî hemû derfet û firehiya îro sûd wergirtinê de ne.

Pêbawer, her xweşbîn û her hêvîdar e; çî îro, çî sibe, sedî sed jî hatina rojên pîroz bawer in; bibîne jî dibe, nebîne jî... Kesên bêhêvî çiqas xemsar dibin bila bibin; reşbîniyê, atmosfera wan çiqas dagir kiribe bila kiribe, vegotin û hizirînên yên din çiqas neyînî dibin bila bibin, nikanin pêbaweran mutesîr û sist bikin an jî bixelitînin û di rê de derxin. Her nihêrîn û kirinên wan bi pîvana *"Ji rehma Xwedê hêviya xwe mebirrin"*²ê ve xemilandî ne.

Pêbawer, heke pêdivî heye jî mirovan re hew rewşê şîrove dikan... Rewşa şert û mercan didin ber çavan. Tiştên xuyayî û yên ne xuyayî rîya merîyan didin. Ne spartker in, ne jî îteatkarên spartkeran in; bi qasî ku li ser tiştan û di nava bûyeran de, pêwendiyên êşkere û veşartî tespît dikan, -bi zîmanekî guncaw- ew qas jî vedibêjin. Maf û tercîha pejirandin û hîlbijartinê jî xwedîvînan re dihêlin. Di vî warî de pîvana wan a sereke *"A ku li te dikeve, hew vegotîneke aşkere ye"*³ ye.

Ti kesî an jî tiştî nade darizandin pêbawer. Zêdetir, belkî hew li gor dîtina xwe rewşê didin tespîtîkirin. Erênî û neyîniyan dijmêrin, ewqas. Lewre, dizanin ku ciyê darizandinê dadgeh in û heya hemû delîl neyên berefkirin û biryara dadgehê neyê tespîtîkirin, li gor raya kesan an jî koman, tev nayêgerîn.

Pêbawer, di heman demê de rahijmend in jî; li hember ti berbestan nasekinin û venakişin. Kêmbûna kanan û çavkaniyan wana ji hêzê naxînin. Pir pir, heke divêti hebe, li gor rewş û pêdiviyên nuhu belkî planên xwe venuh û revize dikin, ewqas.

Di jiyana wan de pîvana bingeîn, jî, roj bi roj geşbûn û pêşda çûyîn e; divê herdu rojên wan ne mîna hev, ne biqasî hev bin; divê her rojeka wan ji ya din pêşdatir û berhemdartir be. Bi prensîba “*du rojên kê wekî hev in, di zîyanê de ne*”⁴ tevdigerin. Ber bi kemilînê ve, ber bi “mirovahiya kamil” tiriye ve diherin.

Bi kesî re ne, hew bi xwe re dikevin pêşbaziyê. Pêşbirka wan bi wan re ye. Lewre dizanin ku ti mercên karekî, ti taybetmendiye kesekî ne mîna yên din in. Hêza dîtina çavên pêbaweran, li ser bergehê, rûdanên di nav aso da veşartî ne kom bûne. Hêz û qeweta xwe wisa eyar dikin ku destxistiyên wan yên îro, ji yên duh zêdetir bin.

Di jiyana pêbawer de razîkirina Xwedê, armanca herî sereke ye. Pêbawer, ji xeynî vê razîkirinê, li dû ti razîkirinan nareve û xwe nawestîne. Lewre, Ew jê razî be, hemû cihan jê nerazî be, ne girîng e. Heke Ew bixwaze û hîkmeta Wî bivê, ew nekeve nav tevgera xwestinê jî, Xwedê, dê bi hemû gelan bide pejirandin. Di vî warî de gotinek îzafeyî Îmamê Şehî (dibe ku gelek balkêş e: “*Razîkirina mirovan pir zor e, heya bibêje bê imkan e. Ji bo vê yekê, tu her dem di nav xebata razîkirina Xwedê de be; bila yekane derd û armanca te ev be.*”⁵

Pêbawer, seba xizmetkirinê, her dem pêdiviyê bi ewladiyên neguherbar hîsnake; dizane ku li pêş dîtina Bînde ye. Di bin parastina Wî, di hewla pêkanîna fermanên Peyxama Pîroz de ye. Ji bo vê yekê, her çalakeke wî bijarte, her gotineka wan neqandî ye.

Pêbawer dizanin ku her çiva jiyânê ne bi kêfxweşî ye; cî bi cî, digel kamraniyê, xem jî henin, ahên jî... Dem bi dem digel serkeftinan, têkçûyîn û binketin jî hene.

Her dem, ne di nav xewn û xiyalên penbe de ne, pêbawer. Di rê da vegerok jî henin, çal û kort jî; heval jî hene, rûheval jî... Di vê meşa dirêj û ya bi çiv de, wê yên ku mîna pêbaweran xwe radestî Vîna Mezin bikin jî û yên ku bikevin feqa ahremen-dan jî hebin...

Ji bo yeke, bi rasthatina van kumtikan an jî kortikan, karên xwe nîvçe nahêlin û nakevin nav

qisawetên hêvîkujer. Her astengê, wekî wesîleyên ezmûnê dibînin û dinirxînin. Ne ku pes dikin, jê sûdê werdigrin.

Ji bo kirina karekî pêwîst, pêdiviya erêkirinê ji ti kesî û ji ti saziyê nabînin. Heke lazim be wekî agir-kujan xwe tevli wî karî dikin an jî wekî endazyarekî destên xwe dirêjî pirsgrêkê dikin û diedilînin.

Bi heş û çavên xwe tenê li gerdûnê nanihêrin pêbawer; dizanin ku bi hemû lebatên xwe ve jî, sînardar in. Ji bo vê yekê bi awayekî kollektîf (pevre) tevdigerin û bi tevahiyan jî jor ve û li hemû parçeyên mijarê dinihêrin û wekî bijîjkan kêşeyê di-kesinin û derman dikin.

Pêbawer, evîndarên rastiyan in, girîftarên sidqê nin, daxwazkarên dadweriyê nin. Di jiyana wan de, çawa ku bi hemû aliyên xwe ve, kirêtiya kirêtan ne nixumandî, berbiçav e, wisa jî bi her hêlên xwe ve qencîtiya qencan jî zelal û diyarde nin. Dûrîtî û dijîtiya di navbera van herduyan de ewqas dûr û dirêj e ku, biqasî navbera erş û ferşê ye û ti car tevlihev nabe...

Pêbawer çawa ku dizane, yê ku Museyleme xistibû çehla pespayetiyê derew bû, û yê ku Cenabê Muhammedê Pêbawer ‘eleyhîselam derxistibû payeya bilindê bilindtir, sidq e û rastgoyî bû, wisa jî dizane ku yê ku cardin mirovan û mirovatiyê ji pespayetiyê derxînin û bigihîjin payeya bilindtirinê, sidq û rastgoyî nin.

Pêbawer, bi kesayetî û çalakiyên xwe ve yekrû nin û yekreng in. Kesayetiya wan, bi hevîrê rastiyê hatiye stîrîn; kirin û lêkerên wan bi rêberiya duristiyê hatine hûnandin. Bingeha jiyan û baweriyaya wan rastî ye... Dizane yên ku mirovan digihîne zîrweya kemilînê, lûtkeya xusetqenciye û kumtikê pêşdeçûnê, rastî ye, dirustî ye û pêbawerî ye...

Ey yên ku di îdiaya filitandin û azadkirinkirina gel de ne! Rastgo bin, hêvîdar bin, xweşbîn bin, rahijmend û wêrek bin. Di hemû kirin û çalakiyên xwe de ji dil û rasteqîne bin. Di darizandinên xwe de dadwer û piyar bin. Di dayîn û bexşandinên xwe de destfireh û comerd bin.

(Endnotes)

- 1 Bêjeyên hedîsê di hevokê de belavbûne. Ji bo hevoka Cenabê Pêxember ‘eleyhîselam bnr. Tîrmîzî, *Îman*, 12; Nesâî, *Îman*, 8.
- 2 Sûreya *Zumer*, ji ayeta 53an; (Sûreya *Yûsuf*, ayeta 87an, hinekî cihê vedibêje)
- 3 Sûreya *Alî İmran*, ji ayeta 20an; sûreya *Nahl*, ji ayeta 82an.
- 4 Hevoka hedîsê nehatiye parastin.
- 5 <http://www.ilmedavet.com/imam-i-safii-rahimehullahdan-hikmetli-sozler.html>, lê nihêrin, 14.01.2015.

Va Têne Nifşên Pîroz

A. Saîd Pakyürek

Bes e evqas xurbetî
Di min de taqet ketî
Aso li min tarî bû
Yê xelkê bi kulîlk bû

Têne tornê Yusufan
Dixan e tim ser seran
Nêrînên wan pîr kûr in
Nefs û gune'î wan dûr in

Li ber Xwedê tim pîxwas
Lê'd xebêt de giş mêrxas
Min ev dûmen pîr dipa
Hêsrên min wek dilopa

Xwedîyê şûr çêlkê şêran
Xwe meke li wir giran
Bê rohnî tefînîme
L'hêvîya te sekinîme

Çûbûm zozanan bi te
Hatim wêranan bê te
Cergî tu'î vira çûye
Dinya min xera bûye

Min tu'î Hittînê pîrsî
L'Mercû Uyûnê pîrsî
Hesreta te bû qij qij
Dilê min kir agirpij

Va têne nifşên pîroz
Her derê bikin newroz
Bi dad û aşîtiyê
Dê bînin felatiyê

Dawî wê'î zilmê were
Dinê'î me bibe fere
Êdî dê dor şîn bibe
Biratî belav bibe.

1994, Konya.

DOSYAYA TAYBET:

ABDULKADIR BADILLI (1936-2014)

- **Bi Kekê ‘Ebdilqadir Badilli re Çend Hevdîtin û Axaftin /Ahmet DEMİR**
- **Li Ser Çûyîna Te ‘Ebdilqadir Abê.../Ehmed Zirkî**
- **Ji Nexwendewariyê Ber Bi Berhemdariyeke Kêmbînayî: ‘Ebdilqadir Badillî/Remezan Binetarî**
- **Jiyana Kekê ‘Ebdilqadir Badillî ya bi Bedîuzzeman re/ A. Semed**
- **Helbesteke ‘Ebdulqadir Badilli**

Bi Kekê 'Ebdilqadir Badilli re Çend Hevdîtin û Axaftin

Ahmet Demir

Kekê 'Ebdilqadir Badilli, binaskirina Ustêd ve kesekî gelek bişans bû. Di xortaniya xwe de xwe gîhandê û jê daxwaza xizmetkirinê kir. Bedîuzemên jî, ji aliye xizmetkirinê ve her derî jê re vekirin. Li ser vê, Kekê Badilli jî comerdiyeke mîna 'Ebdurrehmanê Lawê Ewî, hemû mal û milkên xwe, hemû roj û salên xwe, di riya xizmetkirinê de serf kir û bi vî awayî bi ber û bereket kir. Di taliye de li ser wê riyê, rihê xwe radestî xwediyê rasteqîn kir; welatê ezmûnê terikand û çû welatê xilat û mukafatê. Xwedê jiyana û çûyîneke wisa bike nasibe me hemûyan.

Min Kekê 'Ebdilqadir, di zarokatiya xwe de nas kir. Her çiqas, ji sedî sed, ez nedigîhaştim asta fehm û ramana wî jî, dersa yekem a ku min jê guhdarî kir, "muxayebatên xamse" bû. Dû re ziyaret û tîkiliyên min pê re domiyan. Her çiqas, li piştî lîseyê min li ciyekî di xizmeta xwe domand jî, hemû tevgerînên min li gor Rîsaleyan bûn. Di her hatina min a welêt de minê miheqqeq ew bidîtya û pê re bitanişyama / bişewirama. Çi li Enqereyê, û li Diyarbekirê, di dema xwendina min a zanîngehê de, çî jî li derveyî welêt di dema xebitîna min a teybet de, pîrsgirêkên fikrî, ramanî û lêkerî yên ku ez rastê dihatim, min bi wî re parve dikir. Vê rewşê, di jiyana min a karmendî de jî dewam kir.

Dema ku ez ji Tekirdaxê hatim Rihayê, ez pê hesiyam ku di girtîgeha Girêspî / Akçakale de ye. Min, hin heval girtin û em çûn ziyareta wî; di serî de her çiqas Sawcî nehişt jî, dû re destûr da me û em çûn hundir hepsê. Ez ne xelet bim, seba ku ji Serekomarê wê demê re nameyek şandibû û jê re gotibû, "Ewqas sal e te em Misilman çima xapandin?" Ji bo vê nameyê, jê re ceza birrîbûn. Di hepsê de her kes, di qisaweta giranbûna cezaya xwe de bû, ew, bê şikat, di xebata wergera (heke ez ne xelet-bim) Îşratu'l Îcazê de bû. Bi hatina me re kêfxweş bû. Hal û rewşa me pîrsî; derheqê xwedî derketina li xizmeta Rîsaleyên Nûr de li me şîret kirin.

Carekê hat sekinî, min jê re mijara wergera tîpên Latînî ya pirtûka "Peyvên Biçûk" vekir. Di serê salên nodî de cara ewil wî risale wergerandibû Kurdî. Min jê re got "Kekê Ebdulqadir, ger destûra

te hebe, ez dê vê kitêba te wergerînim tîpên Latînî, da ku xortên ku elifbêya klasîk ya Kurdî nizanin, jê sûdê werbigrin." Got, "Tu rind / baş fikirî ku vê pêşniyarê li min dikî? Min jî got "Belê." Got "Wê çaxê Xwedê alî te bike, li sihheta wê miqate bibe û wergerîne." Min jî dest bi wergerînê kir.

Lêbelê cî û peywîr guherînên min ketin navberê. Di sala 2008an de, gumana hatina min a Enqereyê derket holê. Koordînatore avakar yê TRT Kurdîyê, hatibû Rihayê. Îcar rasterast ji min jî, daxwaza xebitîna di vê qanalê de xwest. Min jî ev pêşniyaza wî, bir bi Kekê 'Ebdilqadir re parve kir û fikra wî pîrsî. Li piştî çend pîrs û bersivan got "Ew kesekî pêbawer e; here, hemû şik û şibheyan ji dilê xwe batêje; Xwedê riya te veke." Jiber ku min pê ra gotibû "Gelo li me Kurdan, ev ne xapandîneke din be?" Min ew guhdarî kir û bê dudilî ez hatim Enqereyê.

Sala çûyî, Kekê 'Ebdilqadir, nexweş bû û hatibû Enqereyê. Dema ku ez pê hesiyam, çûm cem. Lawê / kurê wî Seîd li ba wî bû. Di roviyên xwe de nerihet bû. Li piştî emeliyateke giran şifayab bû; hinekî bi xwe hat. Çaxa ku ez bibînim, Kekê Mihemed Kurtoklu jî hatibû ziyaretê. Me, li gor tawsiyeya bijîjkan li nexweşxaneyê hinekî da meşandin. Em ketin piyan / destan, em tev meşîyan. Du re, me jê re dua kirin û jê dua xwestin û dû ra jî jê veqetîyan. Li dû demeke pîr ne dirêj re, bû tabûrcî û vegeriya welêt.

Piştî ku çû Rihayê, em digel çend hevalan, li wir jî çûn ziyareta wî. Me rewşa wî pîrsî. Ji halê xwe razî bû; jiber ku cardin dest bi xebata vekolîn û nivîsînê kiribû gelek kêfxweş bû. Bi awayekî berketî, min çend pîrs derheqê belgeyên ku dabûn A. Akgunduz lê pîrsî. Got, "Qet bermekeve; kes nîkane belgeyan biçewtîne. Belgeyên ku li cem min in û min nedane wî, deh qatî ji yên ku min danê zêdetir in. Ez, a niha li ser Mufassalê dixebitim; bi qasî hezar rûpelî lê zêde dikim; dê demeke kin de were çapkirin." Ez ne xeletim di wê hevdîtinê de bû, me pîrsa çapkirina Rîsaleyên ku Mele Zahîd wegerandibû Kurdî lê kir; Di wê mijarê de jî wiha axifî: "Ji bo bidestxistin û çapkirinê ez bi şopê ketim; lê ez pê hesiyam ku gihîştîye

destê derdorên Nûbiharê. Ji bo xê yekê, nîva ez bi şopê neketim. Heke wan negirtibûya, minê ew çapbikirina."

Di axaftineke telefonê de li min pîrsa encama weşana "Peyvên Biçûk" kir. Min got "Kekê 'Ebdilqadir, nusxeya tîpguherîn li ber çapê ye; ev pîrsgirêka bandrolê çareser bibe, dê hima were çapkirin însellah." Got "Hinekî bilezîne." Jiber ku min tîpguherîna kitêbê, ji bo çapkirinê teslîmî Birayê Remezan kiribû, min hima ji wî re telefon kir û jê rica kir, "Heke derfet heye, karê çapê hinekî bilezîne."

Di ziyareteke di de ez û Êbdilqadir Altun tev çûbûn cem. Ji me re qala tiştên girîng kirin; li ser dahatûya Kurda û Misilmanan û di vî warî de gotin û mizgînên Ustêd digel gelek mijarên balkêş û taybet, bi me re parvekirin. Xwedê bike qismet, ez ê dû re wana û hin bîranînên din jî binivîsim. Got -bi kurteyî- "Hêvîdar bin. Ustêd gotibû ku, heke Kurd, li Îslamîyetê bi awayekî zexm xwedî derkevin, dê serkeft bibin, dê welatê xwe pêşda bibin û dê Rûsyayê jî bi destbixin."

Dema ku bi vexwendina Akademiya Risale-i Nur, hatibû Enqereyê, me li wir cardin îmkana hevdişînê dît. Bi dawetkirina Smaîl Benek, ez çûm navenda Akademiye; piştî sohbetê em daketin jêr. Berî semînerê Kekê Badilli, gazî min kir; ez li kêleka xwe dam rûniştandin. Ez pê kêfxweş bûm, ez bawer dikim ew jî bi dîtina min kêfxweş bû. Sohbetêke ji dil û samîmî çêbû. Dû ra derbasî salona semînerê bû. Axaftineke têr û tije kir. Salonên

guhbaran yên jinan û mêran tije bûbûn.

Cara pêşî min li Rihayê jê re mijara "Komxebata Nutuqê" vekiribû. Min got her mamostekekî di qada xwe pîspor, dê mijarereka Nutuqê şîrove bike. Kekê, pê gelek kêfxweş bû. Min got "Kekê 'Ebdilqadir, heke derfet hebe tu yê werî xê komxebata Risaleyê?" Ji kêfan çavên wî biriqîn. Got "Çawa ez nayê, ezê ji dil û bi eşq bêm. Him li cem min nusxeyeke Nutuqê ya ku Ustêd bi xwe teshîh kiriye û ji min re şandîye heye, ezê werim wê nusxeyê bi endamên komxebatê û ji raya giştî ya alema zanistê re parve bikim." Di wexta muayeneya wî ya îdrarê de min cardî jê re mijara "Komxebata Nutuqê" vekir. Kêfxweşbûna xwe nişan da û ji Xwedê serkeftin daxwaz kir.

Cara dawî, çaxa ku Kekê anîne nexweşxaneyê, ez hinekî dereng pê hesiyam; min ji Seîd re telefon vekir, got ez ji bo demeke kin çûme welêt, pismamê Fûad li cem bavê min e. Telefona wî da min. Ez çûm cem Fuad, got:

"Kekê Ehmed, a nuha ne li ser heşê xwe ye; li min dinîhêre lê min nasnake." Bi bihîştina vê gotina Fuad, min fehmkiribû ku Kekê îcar dê me biterikîne...

Me gelek tiştên taybet bi hev re parve kiribûn. Soza gelek tiştan me dabû hev; lê ne wî zanibû ku wê wanî zû here, ne jî me zanibû...

Oxira te a xêrê be Kekê 'Ebdilqadir, riya te vekirî be...

Bi Kekê 'Ebdilqadir Badilli re Çend Hevdişîn û Axaftin

Li Ser Çûyîna Te ‘Ebdilqadir Abê...

Ehmed Zirkî

Tu çima wa zû çûyî, Abê?

Te ji xwe re rêyek vekiribû û tu tê da dimeşiyayî... Ne li rexneya pexîlan te dinihêrî, ne jî li feqdayîna dijminan...

Ka emê ji bo komxebata Nutuqê, tev biçûna Diyarbekirê!... Ka emê ji bo komxebata Daru't Talimên ku Ustêd dixwest, tev biçûna Wanê!... Ka emê ji bo komxebatên Zanîngeha Zehrayê tev biçûna her çar parçeyên Kurdistanê... Ka emê seba vegotina rasteqînên Rîsaleyan tev biçûna seranserê cîhanê... Ka Abê, mîna ku te dabû me, te yê bi zimanê me yê rengîn, ders bida xwendekarên welêt jî? Ka Kekê, me yê tev qala pêwendiyên Ustêd û Selahaddîn bikira?

Digel bîhna wî, her dem sewta Ustêd li te dihat Abê... Li her dera, te ew digot, wîya di her axaftineke te da Rîsale vedigot...

Her rawestgeh, te kiribû mînbera Ustêd û Ustêd ew mînbera kiribû dengvedana Peyxama Pîroz...

Her roj li derekê, ji bo vegotina Rîsaleyan her dem li deverê bû tu Abê...

Tu çima neditebîti qet, Abê? Ma te dizanibû ku tu yê wiha zû biçî?

Ji naskirina Rîsaleyan û vir ve tu bûbû rûbar û ji zozanan ber bi deştan ve tu li ser rûyê welêt diherikî... Bi herîkîna xwe ve te gel û welatên me seranser avdida...

Te hemû berhemên nûranî yên wendayî

dîtî û kirin nav herdu qapaxên Asar-î Bediîyeyê û li seranserê welêt belav kirin... (Ez jê haydar im, tu qala talîzoka ku li te govilandin, meke!) Bîhna welêt, bîhna mîrxasiyê, bîhna azadiyê di nav wê berhema elmasmûsal da difûriya... Ji hemû guherînan parastî, ji hemû tehrîfatan sitirî, te diyarî cîhanê kir. Xwedê xêra te qebûl bike... Ya te, ya Zahîd Xoce, ya Şukrî Abê û ya yên din. Hemû qehr û xemên wê deme we li dû xwe hiştin... Zahîd Abê berî te çû. Tê bira te, te di derheqê wî de got *“Min çiqas dixwest ku ez Rîsaleyên ku wî wergerandibûn Kurdî, çapbikim; lê nebû qîsmet; hin hevalan ji bo çapkirinê, berî min ew standin.”*

Xwedî li xwe mikûr werin jî, neyên jî, hemû “Îçtimaî”, li xebata te qopyekirî bûn, ew mînak girtibûn. Halevku qehremanê rastîn, yê pêşî, yê serek, yê bedeldayî tu û hevalên te bûn, û hûn jî ne di meraqa vê de bûn. Te hemû xweşikiyên xwe ji wî alî re veşartibûn... Qedirnezan nizani-bîn jî, yê ku jê haydar in, li hember vê fedakarî û dîlnizmiya te bejntewandî nin Abê...

Li hember îtirazan, te rabû hemû çavkanî komkirin û di ber çavan ra derbas kirin û yek bi yek kanên pîroz yên Rîsaleyan tespit kirin; û bi vê bicîhkirinê ve devên hemû îtirazkerên niyetxirab xetimandin. Hemû şek û şubheyên nezanan ji holê rakirin. Te ne li şevê nihêrî, di vî karî de ne li rojê, bersivên hemû pirsan didan... Bi van bersivandinên te ve, çi zana û çi nezan, her kes jê îstifadekar dibû...

Li kîjan quncikê cîhanê, bi çi awayî dibû bila bibûya derheqê naveroka Rîsaleyan de te hemû pirs dibersivandin... Te hemû girêkûrk vedikir, dibişkivandin... Bi vegotinên xwe ve tu

dibû Rîsale, Risale jî dibû bêje diket devê te û mîna kaniyên Çemê Ferêt diherikî...

Gelo wê bedena te, ew kesayeta te ya serbilind, çawa dikaribû rake? Ew Rehawiyên ku tu di nav de bû, ji xewn û xiyalên te tam fêmdikirin an na? Lewra giraniya barên li ser gurmikên te, bi qasî giraniya cirme cîhanê bû... Lewra agahi û şîroveyên te, cîhanbuha bûn...

Di hemû temenê te de, di hemû karen te de, eniya te wekî rojê paqij bû... Li hember, çewtok, nerind û neqencan, bi kirin, bi sekinîn û xebatên xwe ve, tu wekî Brahîmê li hember Nemrûtan bû yî...

Tu bûbû wicdanê Rîsaleyan û dihatî zimên... Parêzertî û parêzgeriya Kuliyatê bi te wate qezenckir... Li hember êrîşên li dij Rîsaleyan, li her derê, tu dibû birc, tu dibû kela...

Kesên ku xwe wekî xwendekarên Rîsaleyan dibînin, divê li hember kesayetî û xebatên te têkevin kemerbestiyê. Bedeneke seranser di riya xizmetê de serfikirî... Temeneka çirke bi çirke di riya weşîn û parastina Rîsaleyan de xerckirî...

Hêsrên ku îro di çavên me de dibarin, ji têrnebûna te nin, Abê...

Tu bi serbilindiyeke serdemî diherî dikevî xelesa ku Ustêd û şopgerên wî jî tevlê, ya li dor Cenabê Roniya Çavan, a ber nezergaha bala, bi rûyekî pak, bi enîyeke paqij... Te çima em li dû xwe hîştin Abê! Ma rewa bû ku tu wiha biçî û em jî wanî li dû te bimana Abê!

Lêbelê digel hemû xem û berketinên me, bila çavên te li dû te nemîne Abê... Nîfşê nuh, dê şûnên piyên te bişopîne... Dê doza te bimeşîne... Dê li her der û deveran heqîqetên Rîsaleyan biweşîne Abê...

Ji Nexwendewariyê Ber Bi Berhemdariyeke Kêmbînayî:

‘Ebdilqadir Badillî

Remezan Binetarî

Ji bo Hinan Kêliyê Salek e¹

Hinek fitret hene ku bi carekê dibriqin. Qismek jê dest bi dest in, hêdî hêdî radibin. Tebî’etê mirovan dişibihe herduyan. Li şert û mercan dinêr; li gorî wî digore. Carna ji wisa dibe: mîna barûtê tarî, bi carekê difiske. Dibe agirek nûranî...

Carna dibe nêrînek, komirê dike elmas. Carê dibe hingavtin, kevirî dike derman. Tawilê digorîne, nêrîneke Pêxember, yekî gundiye cahil ronîdarê birewer.

Heger mînak dixwazî: Berî Îslamê ‘Umer piştî Îslamê ‘Umer.

Qiyasa wan bi hev re: Dendik, ya din dar û ber.

Bi carekê berhem da, wê nêrîna Ehmedî, wê himmeta Pêxember.

Li Cezîretu’l-‘Ereb, fitretên bûbûn komir, guherandin elmasan ji nişka ve serbiser.

Exlaqên wek barûtê, her yek ji wan şahîk kir, bûne nûrên munewwer.

Bi giştî di tarîxa zanîn û zanistê de, bi taybetî jî di tarîxa Îslamê de gellek ‘alim, zana û lêkolîner derketine ku wan bi destpêkeke di cî û wextê xwe de, bi pergaleke li gorî serdema xwe dest bi xwendin û perwerdeya xwe kiriye. Hinek kesayetên din jî hene ku di dema ciwaniyê de, piştî ciwaniyê yan jî di heyama navsaliya xwe de dest bi xwendin, lêkolîn û karên ilmî û zanyarî kirine. Ango hinek ji şîrî hinan jî, ji pîrî dest pê kirine. Jiyan û berhemên van hêjayên di beşa duyem de pir balkêş in û bêtir handêr in ji bo xwendin û lêkolînan. Yek ji wan barkêşên giramîdar, alimê hêja ê qelemxurt ‘Ebdilqadir Badilliyê şagirdê Bedî’uzzaman Seîdê Kurdî ye, ku van çendên hanê çû dîlovaniya Xwedê û cîraniya Qasidê Xwedê yê ku bi hezaran Seîdî dor lê girtî.²

Wî cenabê rehmetî -li gorî gotina xwe-mekteb û xwendina di mektebê de rojekê jî nedîtiye³ û heta hevdeh saliya xwe tenê bi çûnûhatina gundên dorê û li ber melayên li wan gundan digel xwendina Qur’ana Pîroz, piçek xwendin û nivîsandina tirkîya osmanî hîn bûye. Lê belê ji sala rojbûn û vejîna nû ya bi naskirina şagirdên Bedî’uzzaman, Rîsaleyên Nûr û Seydayê Bedî’uzzaman bixwe heta navsaliya xwe, bi xwendin, jibergirtin û nivîsandina rîsaleyan, danxwendin û belavkirina wan mijûl bûye. Di sî û sê saliya xwe de tevî ku hê ‘Erebî xweşkî

nizanibûye-bi qasî ku ji devan girtiye û serwextî têgihên Qur’anî bûye bi xêra rîsaleyan-teshîha Mesnewiya ‘Erebî kiriye bo amadekirina çapê. Piştî çend salan, xwe bi xwe hînî ‘Erebî bûye bi xwendin û lêkolîna li ser Mesnewiyê û wisa bi pêş ve biriye ku ewfidangeha Rîsaleyên Nûr wergerandiye tirkî; û bi qasî pirtûkxaneyeye mezin û berfireh kitêbên ‘Erebî berhev kirine û xebateke bi qasî karê enstîtuyekê daye ser milê xwe ji bo bersivandina şik û gumanên li ser hedîsên ku di Rîsaleyên Nûr de veguhastî ne. Rîsale-î Nur’un Kudsî Kaynaklari/Çavkaniyên Pîroz ên Rîsaleyên Nûr di encama vê xebata hêja de gihîşte ber destê me û bû mertal li hember wan guman û gotinan.

Piştî vê destpêkê min divê xebat, lêkolîn û berhemên rêzdar ên Seydayê ‘Ebdilqadir rêz bikim û bidim nasîn:

Mamoste ‘Ebdilqadir, di salên navbera 1969 û 1973an de, kitêb/wergerên ‘Erebî yên Rîsaleyên Nûr ên mîna Mesnewiya ‘Erebî, Seyqelu’l Îslamiye, Îşaratu’l Î‘caz, Zulfîqar, El-Xutbet-uş Şamiye, Tefekkurname, Raîd-uş Şebab, Resaîl-un Nur Latentaîf, Sîret-ul Îmam Bedî’uzzaman, bi teshîh û serastkirinên hûr û kûr amade kirine ji bo çapê û ev weşandine.⁴

Asar-i Bedîyye/Berhemên Bedî’uzzaman-Nebînayî: Kek Badillî, piştî sala 1973an xwestiye berhemên Seîdê Berê berhev bike, wekî Asar-i Bedîyye çap bike. Lê ji ber karên berhevkinê, pirsgrêkên çap, tîprêzî û rûpelsaziya nivîsa osmanî; û dûr û dirêjiya şêwêrên ji bo çapê, qîl

1 Bediuzzaman Said Nursi, *Leme’at*, Hizmet Vakfı Yayınları, Stenbol 2014, r: 34, wer: Aydın Üneşi

2 Ji bo jêgira maneyî bnr: Nursî, Bediuzzaman Said, *Mesnevî-î Nûriye*, Envar Neşriyat, İstanbul 2004, r: 129

3 Badillî Abdulkadir, *Hayat-i Nuriyem*, çap: İttihad, İstanbul 2010, r: 24

4 h.b. r: 213

û qalên ji ber naveroka vê berhevokê û heyîna neraziyên -xwedêgiravî- şagirdan ku egerên bingehîn bûne, çapa wê berhema reçeteyî di 1979an de bûye qismet lê mixabin zêde hurmet nedîtiye. Hin kesên şevşevok-siruşt ji tava ronîdar çav miçandine û xwe xistine tariyê û bûne sedem ku jiyana me ya civakî ya li vî welatî jî bimîne di tariyê de. Bi gotina weşangerê rehmetî yê vê berhemê, qederê bîst salî awayek ji awayan ambargoyeke manewî, zext û çew-seke veşarî dor lê girtiye.⁵ Hemd ji Xwedê re di 1999an de çapa duyem dertê û di 2004an de jî bi awayê latînî digihêje hemî welatiyan û diçirîne perdeyên li pêş gelek rastiyan. Di 2009an de jî dikeve nav weşanên Enwarê, ango awayek ji awayan dibe xwedî resmîyet...⁶ Di wan salên 70yî de Seydayê Badillî, ji bo çapa tewafûqî ya Quranê jî gelek hewl daye, Qur'ana Pîroz yazdeh caran xwendîye ji bo teshîhê.⁷ Dîsa di wan salan de **Mesnewiya** Nûriye ya **'Erebî** bi xwendin û lêhûrbûnên kûr û hûr bi temamî⁸ werdigerîne tirkî. Ev xebata wergerê dibe wesîle ku şagirdên Nûrê digihêjin temamê naveroka Mesnewiyê û têdigihêjin ciyên ku Seydayê 'Ebdilmecîd bi kurtî û serbest wergerandibû.

Mufasssal Tarihe-i Hayat / Tarîxçeya Jiyanê ya Bikitekit: Mamoste 'Ebdilqadir, di 1983an de destpêk, teşe û krokiya giştî ya vê berhemê amade kiriye, piştî 1985an dest bi nivîsîna vê berhema bersivdar kiriye.⁹ Tevî ku beriya van salan çî bi devkî çî bi nivîskî bersivên angaşten bêbinî yên kesên wek Cemal Kutay didan lê pêdivî bi berhemeke lêkolînî ya zanistî û ya bi belge û wesîqeyên dîrokî amadekirî hebû. Di temamê vê xebatê de nemaze di cildê pêşî de jiyana Se'îdê Berê, xizmeta wî ya ji bo dîn û dinyaya Kurdan bi zimanê li gor zemanê xwe hatiye nivîsandin, Seyda jêgirên têkildarê bi mijarê ji Asarê Bedî'iyyeyê li ser reseniya wan wergirtine. Berhemeke fireh e, sê cild e; Seyda li ser xebatên berfirehkirina vê berhemê çû rehma Xwedê.

Risale-i Nur'un Kudsî Kaynakları / Çavkaniyên Pîroz ên Rîsaleyên Nûr: Tevî ku

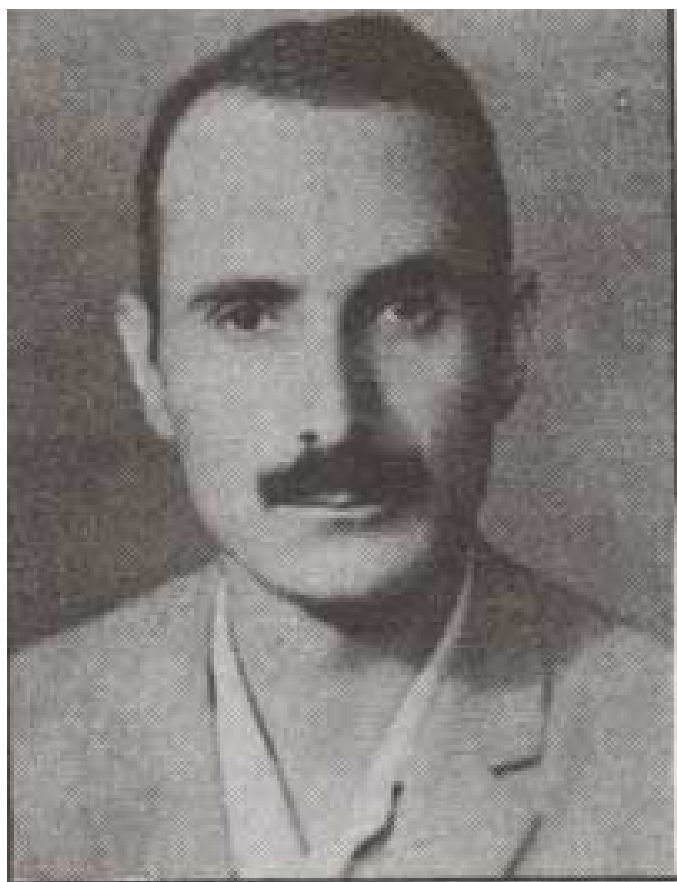
5 h.b. r: 230 û bnr: Said-i Nûrsî Bedîüzzaman, *Asar-i Bedîiyye*, Amadekar: Abdulkadir Badillî, Elmas Neşriyat, İstanbul 2004, r: 669

6 Bi gotina rehmetiyê Kak Badillî, bnr. *Hayat-i Nuriyem*: 231

7 Hb: 233

8 Tê zanîn ku birayê Ustad, Seydayê Ebdilmecîd Nûrsî, Mesnewiya Erebî bi temamî wernegerandibû.

9 h.b. r: 255

nivîsandina vê kitêba lêkolînî piştî Tarîxçeyê ye destpêk û amadehiya wê vedigere sala 1973an û beriya wê.¹⁰ Ji ber qîl û qalên li ser hedîsên di Rîsaleyên Nûr de tene veguhestin, Kek Badillî pêşniyaza amadekirina xebateke bi vî rengî dike ji seyda û alimên dildayên rîsaleyan re. Lê kar dimîne li ser milên Kek Badilliyê barkêş û xîretkar ê 'Erebînezan. Wî Kurdogliyê¹¹ çalak ji bo vê xebatê, piçûk-mezin bi qasî 6000 cildî, çavkanî û pirtûkên li ser hedîsên cenabê Pêxember 'eleyhîselam berhev kirine. Ev xebata hûr û kûr, zanistî û lêkolînî bûye sedem ku Zanîngeha Herranê doktoraya fexrî daye Mamoste Badillî. Di 1995an de muheddîsekî Mekkî Seyyîd Muhammed Alewî Malikî û di 2006an de jî Şêx Îbrahîm en Neqşebendî yê Sûrî jî îcaze didin Seydayê Badillî. Pirtûk ji sê beşan pêk tê. Beşa pêşî ayetên ku di rîsaleyan de derbas dibin, rêz kirine û ciyên wan ê di Qur'anê de diyar kirine. Serê beşa duyem agahiyên giştî yên li ser 'ilmê Hedîsê dide. Seyda, piştî fêhrîsta hedîsan, çavkaniyên hedîs, xeber û eserên ku di rîsaleyan de veguhestî nîşan dane, gelek caran mealên wan jî nivîsandine. Beşa

10 h.b. r: 256

11 Yanê kurê Kurd.

sêyem "Cifr û Ebced di Rîsaleyên Nûr de" ye. Ez dixwazim li vê derê, şîroveyeke -bi rastî- nîşe û têbiniyeke ku Badilliyê parêzer û rûmeta me Kurdan, nivîsandiye ragihînim Seyda piştî çavkanî û şîroveyên hedîsa şerîf a ku behsa muceddîdiyê dike, ji ber sê muceddîdên kurdnîjad dixwaze peyamek bişîne hinekan: "Sê kesên ji wan sêzdeh muceddîdên ku hemû 'aliman li ser tifaq kiriye -yên ku bi vebirî tînan zanîn-Kurd in." Piştî hejmartina navê wan cenaban -Hafiz Zeyneddînê Iraqî, Mewlana Xalidê Bexdayî/Şehrezorî û Ustad Bedî'uzzaman- sedema peyamê wisa derdibire: "Ji bo ku bala ew kesên ku qewmê Kurd ê bêçare piçûk dibînin û wî qewmî naecibînin bikişîne, ev haşiyeya bi van du sê peyvên li vir hat nivîsandin."¹²

Peyvên Biçûk: Xebat û xizmeteke wî ya destpêkî û resen a di jî, wergerandina rîsaleyan a bo Kurdî ye. Wê dema ku navê Kurdan, ziman û mafên wan qedexe bûn; yan jî hê nuh çend tiştên erênî dihatin qisetkirin ji bo rabûna wan qedexeyan, şêrekurdê Badillî, kitêba destpêkê û ya herî navdar a Ustadî Kuçuk Sozlerê wergerandiye kurmancî, kurtejişneke Ustad jî li dawîya pirtûkê zêde kiriye. Min divê tiştêkî balkêş neqil bikim ku Badilliyê Kurdîzade ji bo wergera Kurmancî di 1954an de bi daxwaza Kek 'Ebdullah Yegînsê çar rojan li ser dibile du sê Peyvên pêşî werdigerîne, Kek Abdullah jî, li ser dinivîse "Ebdilqadir wergerandiye." û dişîne Ustad.¹³ Lê mixabin Ustad nekariye bixwîne ji ber nivîsa Badillî abê ya wê demê...

Seyda bi heman sebebên wergera Mesnewiya 'Erebî Îşarat-ul Î'caz fî Mezannî'l Îcazê jî werdigerîne Tirkî. Ji bo têgihîştina vê tefsîra nebînayî û ronkirina wergera Seydayê Ebdilmecîd xizmeteke hêja kiriye. Ev wergera tam û tamam digel 'erebiya wê ya herekekirî hatiye çapkirin.

Îca niha lîsteya kitêbên din ê Seydayê Badillî li gorî ku wî rêz kirin pêşkeş dikim.¹⁴

Bediüzzaman ve Din Tılsımları

12 Badilli Abdulkadir, *Risale-i Nur'un Kudsî Kayı*, Neşriyat, İstanbul 2003, r: 735 Nîşe: Wergera ve jî jêdara berê ye.

13 Min bixwe ji Kak Badillî bihîstibû dîre di vê jêderê de jî dît, bnr: *Hayat-i Nuriyem*, r: 85-86

14 Rêza berhemên jêrîn û naveroka wan bi awayekî kurt û serbest ji *Hayat-i Nuriyem* hatiye wergerandin. Bnr: 258-260

Bedî'uzzaman û Tilismên Dînî: Nîşan dide ku Ustad çawa sî û sê tilismên heqîqetên dînî vekirine. Gotinên alimên berê ku li ser wan heqîqetan derbirîbûn dide ber keşf û zelalkirina Ustad.

Bediüzzaman Said-i Nursî'nin Hakkı Müdafaa Cephesi / Aliyê Parastina Heqqiyê yê Bedî'uzzaman Seîdê Nûrsî: Behsa qêrîna Ustad a bo heqiyê dike ku wî, li hember serbazên ceberut çawa li ber xwe daye yan jî angaşten batil ên dozgerên dadgehên çawa pûç kirine.

Îfhamname/Îfhamname: Ji bo hişyarkirina kesên ji siratê musteqîm ê Nûrê averê dibin, ji heddê xwe derdikevin û doza payeyên bilind ên manewî dikin tevî ku ne tu tişt in, hatiye nivîsandin.

Güneş Üflemele Sönmez/Tav bi Pifandinê Venamire: Kesên nezan, neteweperest û xwedî fikr û meşreba Wehhabî, ji ber ku dev davêjin Ustad û riya Nûrê, ji bo bersivandina wan hatiye amadekirin.

Anarşi ve Çareleri /Anarşi û Çareyên Wê: Li gorî vê azar û mijarê ji rîsaleyan reçete û jêder hatin berhevkin.

İslam Kardeşliği İçinde Kürt-Türk İlişkisi / **Têkiliya Kurd û Tirkan a di Nav Biratiya Îslamî de:** Di vê kitêbê de hin bûyerên biîbret bi awayekî tarîxî û belgeyî hatine derbirin ku ji wan bûyerên sîtemkar û xeddar ders bêne standin. Hem Badillî abê vedibêje ku Kurd ji aliyê reh û kokê ve ji Tirkan kûrtir in. Bi gotinên rastîn û qehîm ên Ustad mijarên jorîn û yên wekî wan tene zelalkirin.

Risale-i Nur ve TC Mahkemeleleri / Rîsaleyên Nûr û Dadgehên TCyê: Biryarên beratê yên bêtir ji 700î di hewîne ku di navbera salên 1935 û 1981an de ji aliye nehkemeyên TCyê ve hatine dayîn.

Siyaset, Neşriyat, Şerh ve İzah Meseleleri / Meseleyên Siyaset, Weşan, Şerh û İzahkirinê: Ji bo ronîkirina rastiya van çar meseleyan, jêgiriya ji

rîsaleyan û belge û wesîqeyên ku ji Ustad mayî hatine berhevkerin.

Sadeleştime Asrî Bir Tahriftir / Sadekirin Tehrîfeke Esrî Ye: Ji aliyê eqil, vac, şerîet û hîqûqê ve îzah û îsbat dike ku sadekirina rîsaleyan ne mimkun e; di kitêban de lêzedekirina ferhengokan, mealên ayet û hedîsan bîd'e ye, jê re cewaz nîn e.

Tezvirat-ı Tis'a/Bersivên Neh Derewan: Ji bo bersivandina şaşî, derewî hetta nebûkariyên dijber ên ku li 'Erebistanê dijîn bi 'Erebî hatiye nivîsandin û Tirkiya wê jî heye.

Müslüman Kadınların Örtünme Şekli /

Şiklê Nixumandina Jinên Misilman: Bi heqîqetên Qur'anî, Hedîsî, fiqhî û bi delîlên ji rîsaleyan li hember wan kesên ku dixwazin ser û laşên keç û jinên misilman vekin yan jî fama wergirtina Îslamî xera bikin, behsa şiklê nixumandinê dike, bersivan dide wan fetwayên bid'etî.

Risale-i Nur'un Neşir Tarihçesi / Tarîxçeya Weşana Rîsaleyên Nûr: Bersivên pirsên wek "Rîsaleyên Nûr çawa, kengî, bi çi awayî hatine weşandin?" dide. Diyar û îsbat dike ku ferqa nusxeyên rîsaleyan tiştekî asayî ye, ev yek ji berê de di gelek kitêbên destnivîskî de tê dîtin û ne tehrîf e.

Hakikat Semasından Müfterilerin Başlarına İnen Ateşli Şahaplar / Stêrerijên Agirîn ên ku ji Asmana Heqîqetê Dadikeve Serên Nebûkaran: Wek dewam û dubareya xurtkirî ya kitêba "Tav bi Pifandinê Venamire" yê ye.

Hayat-i Nuriyem / Jiyana Min a ji "Nûr"ê: Otobiyografî ye. Badillî abê ruhê sebebê nûsîna vê kitêbê, bi gotina Cenabê Hesen Feyzî dinihwire:

Min wek "ez-ez" nûsya jî, dîsa tu yî dîsa ewê ez

Ka ji hîcê çi dertê hem ji min re kesayî ji te ye teqez¹⁵

Seydayê Badillî taybetmendiyêke wî hebû ku ji edeba rîsaleyan wergirtibû: Wî nivîskarê berhemdar, wergêrê çarzimanî, alimê hêja xwe her "şagird" dizanî, her tim çi bi halê xwe çi bi qewlê xwe diyar dikir: "Hemî destkeftiyên min ji wê çavkaniya nûranî ya Qur'anî ne, min tiştek nîne."

15 h.b. 5, Nursî, Bediüzzaman Said, Emirdag Lahikası, Envar Neşriyat, İstanbul 2004, r: 123

Jiyana Kekê 'Ebdilqadir Badillî ya bi Bediuzzeman re

Wergerandin: E.Semed

Lawê Kurd Kekê 'Ebdilqadir Badillî çû ber rehmê. Xwedayê Mezin bi rehma Xwe mîameleyê jê re bike. Jibo ked û xizmetên wî Xwedê hezar caran jê razî be. Em spasdarê ked û xizmetên wî yê giranbiha ne. Jibo vê wesîlê me jiyana wî ya di kitêba "Son Şahitler" ê de hatî neşîrkirin wergerand Kurdî. Bi hêviya sûdjêwergirtinê.

"Min Navê wî çawa sehkir"

Ez ev feqîrê ha, şexsekî ji malbateka girêdayî eşîra Badilliyan im ko eşîreke ji eşîrên Kurdan, ya nîv-bedewî ya li dora Urfayê bicihbûyî ye. Malbata me ji mêj ve weke mezinên eşîrê têne naskirin û girêdayî dînê xwe ne. Di vê çerçeva xwexweyî û gelek teng de, ji nikalî dîndariyê ve, **têkiliyên babê min û birayên min bi dîn û terîqetê re hebû.** Min jî di dema zarokîtiya xwe de, ew adabên terîqetê yên ko me ji xwe re weke rêya yekane xelasiyê **didît, bi ûsûlê wê deverê** ve dianî cih. Weke herkesî, nik min jî, ji zarokîtiya xwe û pêve dîtina mûrşîdekî kamil û meyla intîsabkirina bi wî kesî hebû. Aha wê hingê min navek sehkir:

Navê Bediuzzeman Mela Seîdê Kurdî ji beriya hingê, bi ûnwanên ji hev cida, min ji mamên xwe bihîstîbûn. Mamên min, piştî isyana Şêx Seîd çûbûn surgûnê û vegeriyabûn û gelek caran bi aweyekî sitayîşkarane behsê dikirin. Bihîstineka çawa **bû; bihîstineka welê bû ko terîqet û adabên** terîqetê dida terikandin û muhebetek û hejîkirineka wî navî dilê mirovan de dida jiyandin.

Ew hezkirina min a wê demê ya bal navê Ustadê delal ve, ne hima sehkirin û domandina wê hissiyatê, nikarim bi qelemê jî te'rif bikim. Min ew navê pak ê bilind ji Tehsîn Efendiyê Tilloyî bi aweyekî berfireh sehkir. Wî li gundê me tehsîldarî dikir û li Kastamonuyê Ustad nas kirîbû. Derbarê şexsiyet û ilm û welayeta Ustad de piçekî zanebûna min çêbû. Ji wir û pêve, vêca xeyala min a mezin a li dinyê ew bû ko ez biçim serdana Ustad û girêdayî terîqeta wî bibim. Lêbelê Tehsîn Efendî navnîşana Ustad baş nedizanî. Digot ko ji gelek hêlan ve di bin dorpêçiya takibat û istîxbaratan de ye.

"Ew mizgîniya Mezin a babê min anî."

Sal 1951 bû. Ez ew şexsê ko ji bilî Urfayê tu der nedîtî, ji bo vê serdanê bivênevê mecbûr bûm ko sebr û tebatê bikim. Sal bû 1953. Rojek ji rojên havînê bû. Rehmetiyê babê min ji Urfayê hat. Ji min re mizgîniyek gelek mezin anîbû. Çêrî kir ko li Urfayê telebêyên bêmanend û gûzîde yên Êstadê min ê delal û muazzez hene. Navê yekî 'Ebdullah, yê dî jî Hûsnî bû. Behsa qencyên wan teleban, ibadetê wan ê kamil û qehremanî û bêtirsî û xebatên wan kir. Ev mizgînî ji bo min hemberî dinyayan girîng bû. Rehmetiyê babê min xwendina Quranê nîşanî me şeş zarokên xwe kirîbûn. Bi destê melayên gundan ko hima ilmê wan ewqes bû, Mewlûda Tirkî, ilmîhal û dersa nivîsandinê li me dabû xwendin û piçekî em kiribûn xwenda û nivîsenda. Wê demê li gundên derdorê tigan mekteb nebû ko em hînî elfabeya nû bibîn û jixwe babê min ji vî halî

memnûn bû. Û ji me re digot “*Lauwên min, hûn neçin şehîrî û sinema û sazê, hima ji hewe re izna nêçîrî û siwarbûna hespan û wd. heye. An jî ez heqê xwe helal nakim.*” **Wî bi xwe jî nêçîrî dîkir. Ji ber vê çendê, digel dîndariya me, hema tu bêje nik me** hemiyan mereqa nêçîrê û siwarbûna hespan ji zêdeyî ve hebû. Lewra weke mirovên me hemiyan, dora mala me bi hespan û segên nêçîrê û teryikên nêçîrê û tifengên nêçîrê tijî bû.

Babê me rojekê dîsa çû Urfayê. Dîsa çûbû nik telebên Ustad û li ba wan behsa min kiribû. Gotibû; “*Kurekî min ê zîrek ê xetê wî baş heye, hem diya wî miriye û êfîm e, ez ê ew ji hewe re rêkim, bila bibe yê hewe.*” Herwiha; daxwaziyek ji dostê xwe waliyê **Demokrat kiribû. Xwestibû ko ew** te’daya emniyetê ya li ser teleban rabe û bide zanîn ko Rîsale-î Nûr di xêra vî millet û memleketî de ye.

Ji ber vê minasebetê babê min û telebên Ustad bibûn dostên hevdu yên baş.

Pîşekariya Risale-î Nûr ne terîqet e.

Sal 1953... Di meha Îlonê de bû. Rojekê rabûm çûm Urfayê da ko wê armanca dilê xwe bînim cih û biçim serdana Usadê delal û tevî terîqeta wî bibim. Demê **tirîjtavan bû. Ber bi Mizgefta** Ridwaniyê rêve çûm. **Temenê min li dorî 16-17 salan bû. Gewdê min gir û bilind, weke pehlewana bûm. Lêbelê gelek fihêto û xwerenedîtî bûm. Ji deriyê derve ketim hewşê. Lêbelê min gelek fihêt dîkir û nedizanîm dê çi bêjim. Du caran min serê xwe ber diwarê hûcrê re derxist û paşve dikişand.** Cara sêyê min xwe şidand û çûm ber deriyê hucrê. Min got “*Esselam û eleykûm*” û runiştî ser tawîjeka kevn a li ser textên hişk raxistî. Ji teleban yek gelek ciwan bû, yê dî jî dora 25-30 salî bû. Herduyan jî gotin: “*Tu bi xêr hatî birayo!*” Bi Tirkîya xwe ya nîvçe me ji yêkdu xweş fêhm nedikir. Ew **ê min gotî zêde ciwan Kekê Hûsnî**, hima seryêkve dinivîsî. Kekê “*Ebdullah bi min re eleqedar dibû û sohbet*

dikir. Bêhnike din, min niyeta xwe eşkere kir. Û min got; “*Ji we navnîşana Şêx Seîdê Kurdî dixwazim û dê biçim serdana wî da ku tevî terîqeta wî bibim.*” Min fikirê ko herdu teleban jî dest bi kenî kirin. Kekê ‘Ebdullah ji min re got; “*Birayo! Ustadê me terîqetê nade, Mesleka Risale-î Nûr ne terîqet e.*” Min serê ewil digot qey tevzên xwe dîkin, lêbelê li ser vê mijarê axaft û ji kitabekê hinek der xwend. Bes baweriya min nedihat; murşîdek, şeyxek çawa dibe ko terîqetê nede, ma bê terîqet çêdibe? Lêbelê Kekê “*Ebdullah hewl dida xwe ko min qane’ bike. Bû nîvro û me nimêj kir. Min diviya biçim derve firavînê bixwim û dîsa bizivirim, lêbelê destûra min nedan. Me firavîn têkde xwar. Bû êvar, bû ‘eşa. Hem Kekê ‘Ebdullah diaxife. Derbarê mahiyeta Risale-î Nûr û mesleka Ustad de diaxift. Kekê ‘Ebdullah her tim digot Ustad, Ustad. Min jî digot; Şêx Seîd weya Mela Seîd. Piştî dema ‘eşayê destûra min nedan û wê şevê li wê derê mam. Roja paşîn heta nîvro nik wan mam. Vêca piçekê têgiheştî ko Ustad terîqetê nade û ne dema terîqetê ye.*

“Ketim ser rê”

Min gelek diviya biçim serdana Ustad. Min navnîşana wî dixwest. Wan çiqes mihane derdixistin jî min guhdari nedikir, diviya navnîşanê peyda bikim. Çare nema û gotin; “*Vê kitêbê binivîse, roja te xelas kir were em ê te rêkin.*” Min jî got; “*Baş e*” Ew kitêba 20-30 per a destxet min bir çûm gund û dest bi nivîsandinê kir.

Di zerfê sê rojan de min bi xetê rengîn û bixeml nivîsand û qedand. Bi cih de vegeyriyam Urfayê û min got; “*Aha va min nivîsî*”. Man ecêbmayî û gotin; “*Te çi zû qedand?*” Soza wan hebû; roja min nivîsandin qedand dê ez rêkirama.

Gotin; “*Keko, me soz da te ku em ê te rêkin. Lêbelê roja tu çûyî gund, me jî nameyek ji Ustadê xwe re nivîsî, me jê pirsî; ‘Li xê derê ciwanek natê wî ‘Ebdilqadir heye ko gelek mûştîqî serdana te ye. Dixwaze bê serdana te. ‘Ecêba em rêkin?’*” Me soz

daye te jî. Dê cewaba Ustad de miheqeq yê bêje “Bila neyê”. Heger ev cewaba wî bigihe me, em nikarin te rêkin. Axwe, hêjî cewaba Ustad nehatî em ê te rêkin ko em nemînîn di haletê bêemriya Ustad de. Gotin; “Hima niha rêkeve” û mektûbek nivîsîn û navnîşan jî nivîsandin. Gotin; “Ev kitêba te nivîsandî, diyariyî Ustad bike”

Em rêketin û me berê xwe da ‘Entabê. Li ‘Entabê em **ê li trêne siwar** bibin û biçin. Wê demê pira Birecîkê hê **jî nehatibû** avakirin. Rê berbat, otobûs kevn, heşt saetan de em gihîştin **Entabê. Şev saet 10’an** de trêna hat. Trêna ewqas qelebalix bû ko mirov nedikarî gava xwe bavêje. Ev cara ‘ewil e ez trêne dibînim.

Me gava xwe avêt trêne. Ne li kompartimanan de, ne li alûleyande jî cih nebû ko mirov lê bisekine û rûnê. Heta Ereyî ya Konyayê em bi vî awayî **çûn. Wê demê** min zelamek dît ko rûniştîye ser bawûla xwe û rojnama Sebilûrreşadê **dixwîne. Rojnama Sebilûrreşadê min li** Urfayê li hinda teleban dîtîbû. Min hizrê xwe kir gelo têkiliyên vî zelumî bi Ustad re heye? Gelek westiyayî bûm û bêhal bûm. Min selam kir û gotê:

“Tê hêlî rûnim ser xê rexa vala ya bawûla te?”

Zelumî got: “Rûnê. Merheba” “Tu ji ku yî?”

Min got: “Ez ji Urfayê me.”

Got: “Ooo! Em hemşehrî ne. Ez jî ji Semsûrê me. Tê heta ku biçî?”

Min got: “Heta Îspartayê.”

Got: “Xêre, tê biçî ku?”

Min got: “Ez **ê biçim serdana Bedîûzzeman.**”

Got: “Min jî ew ziyaret kiriye.”

Û bi min re eleqedar bû. Ez gelek birçî bûm, hinek xwarina xwe da min. Û bi vî halî em têkde çûn heta Afyonê. Ew li Afyonê ji min veqetiya. Ji min re te’rîfa trêna neqilbûnê **kir.** “Tê piştî Afyonê li istasyona Karakuyuyê derbasî trêna Îspartayê bibî û yekrê biçî Îspartayê.” Navê wî zatî Emîn Akbaş bû. Axir em gihîştin wî cihê me dixwest, bajarê Îsparta ya pîroz.

Navnîşana di serî de pirs bikim ya dikandar Nûrî Benlî yê li dora Mizgefta Sûkê bû. Ji istasyona Îspartayê bi faytonekê çûm nêzikî Mizgefta Sûkê û li wê dere peya bûm. Ji bo nimêja nîvro wext hebû, min xwest li bajarî piçekê bigerim. Min ji hinek kesan navê Ustad pirsî. Hinek nas nakin, hinekan jî navê wî ji dûrve sehkiribûn. Wextê nimêjê hat û çûm mizgeftê. Ji bo destnimêjê çûm ber şirga avê. Pê hesiyam ko zelamek extiyarê destnimêj digre hema berê xwe dide şelwar û cilûbergên min. Wî **sê caran serê** xwe mesh kir. Li ba me hemî kes piranî carekê serê xwe mesh dikin. Min ji xwe re got ev mesha **sê carî dibe ko ji ya telebên** Ustad yên Ûrfayê be. Destnimêja xwe girt, min selam kir û jê pirsî; “Mamo! Nûrî Benlîyî nas dikî?” Li min baş nihêrî û got; “Were”, **rêve çû. Ez jî ketim pey wî. Di deriyekî** nêzikî Mizgefta Sûkê re derbas bûm bi pêlekanaan re hewaketim jorê. Avahiyekî nîvtemam bû, em çûn ser banê xanî û rûniştin. Got: “Nûrî Benlî ez im. Tu hatî serdana xoce efendî? Xoce efendî tesbihata nimêjê hê jî xelas nekiriye. Em niha xwarnê bixwîn. Paşê ez **ê te heta ber derî bibim. Qebûl bike** û neke ez nizanîm.”

“Qebûlî hizûrê bûm”

Me xwarin xwar, qehwe vexwar. Got: “Rabe ji dûr ve bikeve pey min.” Me wisa kir. Qederek baş em çûn. Li deriyekî xist. Ji jorê Kekê Zubeyr weya Kekê Bayrem hat xwarê. ‘Ewil Kekê Nûrî Benlî jêre behsa min kir û gotê: “Ev ciwan hatiye serdana Ustad.” Ew kekê hatî ber derî xêrhatina min kir û got: “Tu kî yî, kude **tê? Navê te çi ye? Tu ji bo çi hatî?**” Min jî got: “Ez jî

Ûrfayê hatime, navê min 'Ebdilqadir e, ji bo serdana Ustad hatime." Got: "Baş e keko, piçekê bisekine, ez **ê xeberê bidim Ustad.**" Derî girt û hewaket jorê. Lêbelê kute-kuta dilê min e. Min hizrê xwe dikir ko heke min qebûl neke gelo ez **ê çi bikim.**

Şikir ji Xwedê re derî vebû û got: "Were birayo! Ustadê me li hêviya te ye." Bi vê mizginiyê **heçweko dinya hemî bû** ya min. Bi kelecaniyeke mezin pêlpêlkan re hewaketim jorê. 'Ewil Kekê Zubeyr daxilî hizûra pak bû. Ez jî pişt wî re bezîm çûm destê wî **maç kir û danî ser serê** xwe. Ew **î siltanê şefqetê ez** bi kêfxweşî hembêz kirim û serê min maç kir. Got: "Rûnê birê min." Ez rûniştim ser **çûkên xwe.** Got: "Merheba, tu bi xêr hatî." Min jî cewaba wî da. Got: "Navê te çi ye?" Min got: "'Ebdilqadir e." Got: "Maşelleh, bi navê 'Ebdilqadirî re gelek eleqedar im." **Û got :** "Ev çend roj bûn min nedihêlîşt kesek bê hinda min, heta telebên nik min jî... Gava tiştek ji min re lazim dibû, min li ser kaxezekê dinivîsand û pişt derî re rêdikir. Lêbelê tu ji min re **bûyî şîfa. Ma ne welê ye Zubeyr?**" Kekê Zubeyr jî got: "Belê welê ye Ustadê min." Got: "Min nûga dihû ji Ûrfayê mektup girt. Jibo te min gotibû, hewce nake, bila neyê, min ew ji

nêv 'Ebdilqadiran de **yê ewil qebûl kiriye û êxistiye** nêv duaya xwe. Tu çira hatî?" Gava ev gotin digot nediqehirî û ne bi awayê gazindane, belkî bi awayeke kêfxweşî û tevzînî digot. "Madem wisa ye, ji bo cezayî ez **ê îro te dîsa paşve rêkim.**" Min jî got: "Baş e ezbenî." Paşê min ew kitêba bi destî nivîsandî, derxist û ji bo diyariyê raberî kir. Digel wê kitêbê ew nameyên Kekê 'Ebdullah nivîsandî jî min raberî kir. Got: "Maşellah, ev xetê te ye?". Min got: "Belê ezbenî." Got: "Min ev girt û qebûl kir. Niha ez **ê li piştê dua'yekê binivîsim û jibo xatire diyariyê te bikim.**" Qelema xwe derxist dua' nivîsand û da dest min. Ez rabûm min ji destan girt û sipasiyên **xwe pêşkêş kir.**

Piştî vê sohbetê pirsra halê min û malbata min kir. "Navê babê te çi ye? Min got: "Ebdurrehman e." Got: "Hûn çend xuşk û bira ne?" Min got : "Em şeş bira ne." Got: "Başê. Axwe ez te nadim 'Ebdurrehman." Paşê got: "Tu Kurd î yan Ereb î?" Min got: "Ezbenî ez Kurd im." Got: "Zubeyr, em vî Lawê Kurd nadine babê wî." Got: "Tu çi karî dikî?" Min got: "Nêçîrê." Got: "Li ba hewe çi cûr heywan peyda dibin?" Min got: "Xezal, kêvroşk, ordek û kew hene." Got: "Her cara hûn diçin nêçîrê çiqas mesrefê dikî?" Min got: "Car heye em 50 banqenotan mesrefê dikî." Got: "Başê, hûn bi wan peran heywanên kedî bikirîn û goştê wan bixwîn dê ne çetir be?" Min got: "Belê ezbenî, miheqeq dê çetir be."

Paşê got: "Tu ji kîjan **eşîrê yî?**" Min got: "Ji eşîra Badilliyan im." Got: "Eşîre we çend kon in?" Min got: "Ezbenî, niha kon nînin. 25 gund hene." Got: "Başê, reîs-eşîrê we kî ye?" Min got: "Mamê min e." **Wî** got: "Babê te ye?" Min got: "Na ezbenî, mamê min e." **Dîsa heçweko fêma** nekirî got : "Ez babê te weke wan reîs-eşîrên berê **yên 'adil qebûl dikim.**"

"Te Rîsale-î Nûr xwendî ye"

Paşê mijar guhert.

Got: "Te Risale-î Nûr xwendî ye?"

Min got: "Ez ê bixwînim ezbenî. Min dixê weke telebên te yê li Êrfayê xizmetê bikim."

Got: "Baş e, ji nikalî min ve qebûl e, lêbelê digel wan istîşarê bike."

Min got: "Baş e ezbenî."

Paşê pirsî: "Ji Êrfayê heta Wanê rê heye?"

Min got: "Belê ezbenî."

Got: "Baş e, ji Wanê heta Bexdayê?"

Min got: "Ezbenî ez wê nizanîm."

Got: "Ez bi zêdeyî eleqedarê Şêx 'Ebdilqadirê Gêlanî me. Heke ez bême wan deran niyeta min nîne biçim Bexdayê. Min tu ji nêv telebên xwe 'Ebdilqadiran de yê 'ewil qebûl kirî." Paşê Got: "Min tu weke Zubeyr û Ceylan qebûl kirî, tu 'Ebdurrehmanê min î." Paşê got: "Te resmê Ebdurrehman yê li Tarîxçeya Heyatê de dîtîye?" Û derxist û nîşa min kir. Got: "Tu diçî ser wî ve, min tu weke wî qebul kirî. Maşellah 'Ebdurrehmanê min maşellah." Got: "Madem tu jiber min hatî, dixê ez mesrefa rêya te duqetî bidim. Lêbelê min gotibû "bila neyê" digel xê tu dîsa hatî, ez ê hima du banqenot û nîvan bidim te." Kîskê xwe derxist, du banqenot û nîvê zîv da min. Min ew pere li kaxezekê pîçand û kir kûrga xwe.

Paşê pirsî: "Tu ji telebên min yê li Êrfayê, Wahidî Gayberî yî nasdikî?"

Min got: "Nexêr ezbenî, nas nakim."

Pirsa çend mirovên di kir, ko min nas nedikirin.

Got: "Şêxên Norşînê eleqedarî Risale-î Nûran dibin?"

Min got: "Ezbenî nizanîm."

Got: "Maşellah birayê min. Tu ji min re bûyî şîfa. Dengê min yekser ketibû, niha binêr dengê min ho baş vebû. Min tu nêv telebên xwe yê xas de ewladê menewî qebûl kirî û daxilî duaya xwe kirî. Tu jî ji min re duayan bike."

Min got: "Înşellah ezbenî."

Saet û nîv wext derbas bibû.

Got: "Birayê min, ev saetek dîtina me çimko ji bo Xwedê ye, himberî hezar saetan e. Bi teserrûtê min gelek aciz dîkin. Newelêbûya, min ê tu li ba xwe bihêlaya. Dîsa jî bi izna Xwedê ez ê te bînim nik xwe. Madem wisa ye, ez ê îro te rêkim Êrfayê. Li hemî xelkê Êrfayê ji ber min ve silaman bike"

"Ji wan re bêje ko ji hemiyan re du'ayan dikim. Heta ji miriyên wan ê di qebrê de re jî du'ayan dikim. Ji hikûmeta Êrfayê re du'ayan dikim. Silaman li Reîsê Belediyê bike. Baş e birayê min."

Wextê got "Baş e birayê min" hima Kekê Zubeyr rabû ser xwe. Ez jî rabûm. Dîsa min destên wî yê mubarek têt û têt maçî kir. Wî jî ez hembêz kirim û stûyê min maçî kir. Û hêdî hêdî em ji hizura wî ya pak derketin. Wî ji paş ve digot: "Maşellah 'Ebdurrehmanê min."

"Nedikarîm li rûyê wî binêrim, çavên min bel nedibû"

Gava ez ketim oda Ustad, min dît mirovekî pîr, gelek nexweş, nêv cihan de, şaşikeka kesk û reş û spî grêdayî li serê wî ye. Cara 'ewil min rûyê wî yê mubarek dîtî, mîna perdên xalî yê televizyonan li ser de pêlên elektirkê dibore û dibiriqe. Ev halê nûranî çend deqîqan li ser rûyê wî yê mubarek biriqî. Min nedikarî fekrîm rûyê wî yê mubarek. Çavên min ji biriqandina rûyê wî bel nedibû. Min hertim li rûyê wî dinihêrî. Rûyê wî rengê genimî yê nêzikî sorî bû. Çavên wî yê mubarek heşîn

û gir bûn. Çavek ji çavê dî ferqtir bû. Çavek yê wî ji heşînî pirtir nêzikî kesî bû. Spîka çavên wî yên mezin û asarê şeca'etê bi demarên xwînê teji bû. Birhên wî berûpêş û awirde bûn. Rûyê wî girover û eniya wî pehn bû. Difna wî weke ya nêriyan bel, weke teyrê şahînan çeleng bû. Devê wî mezin, rûyê **wî gir bû. Li ser rûyê wî yê mubarek** biriqandina nûra welayetê kifş û eşkere bû. Mêşan firdidan û danedan ser rûyê wî. Di bin çermê destên wî yên mubarek de demarên laşê **wî dixwiya**. Tiliyên **wî gir û dirêj bûn**. Porê wî di bin şaşikê de derketibû, bibû **gustîrok**.

"Bêhneka xweş ji oda wî dihat"

Por û simbêlên wî henadayî bûn. Şiweya wî, tu dibêji qey mirovekî ji gundên Wanê yê nû hînî Tirkî bûyî ye. Bêhnên xweş ji her aliyên **oda wî dihatin**.

Di tiliyên **herdu destan de sê xelek** gustîrên zîv hebûn. Em û Kekê Zubeyr ji oda wî derketin û hatin oda telebe û xizmetkaran. Heta istasyonê Kekê Bayrem bi min re hat.

Vedigeriyam. Lêbelê ji milekê ve memnûn û ji milekê ve mehzûn vedigeriyam. Weke aşiqêkê gihiştî **mirada xwe bi kêfxweşî vedigeriyam. Ew saeteka sohbetê ji bo min** hemberî hemî tiştan bû. Nik xwe quwet û cesareteka welê dihesiyam, heçweko bikarim fetha dinyayê bikim. Heçweko dilê min bi yê Ustadê min Hezretê Seîd ve bi werîsên polayî hatî cebirandin. Çimko ew şefqeta wî ya lûtufkâr û kerkemkar a nûranî, ew şefqet û merhemet û iltifatên wî yên ji bo yekî weke min **ê ji ilm û irfan û terbiya îslamî bêbehr**, weke telebe qebûl kirina wî, temamê laşê min vehêjandîbû. Ez nikarim hissiyata xwe ya wê hingê îfade bikim. Dîsa li trêna reş siwar bûm û min berê xwe da Ûrfayê. Taliya paşiyê **gihiştim Ûrfayê**.

"Daxilî xizmetê bûm"

Li Ûrfayê du salan digel Kekê 'Ebdullah wana di medresê de mam. Min dest ji nêçîrê berda û tifenga xwe ji firot. **Wê demê min hizrê xwe kir ko li Ûrfayê** ji bo xizmeta nivîsandina risalan û belavkirina lahîqên mektûban divê mekîneyeka teksîrê bikirim. Çil mihên min yên ji diya min gihayî min hebûn. Min got; em **ê cih de bîfiroşin û mekîna teksîrê bikirin. Me mih firotin pênsed banqenotan. Ji bo kirîna makîna** teksîrê hewce bû biçim Stenbolê. Wextê ez biçim hewce bû biçim serdana Ustad û **pêre îstîşareyê bikim. Bi rastî dilê min welê dixwest**.

Cara didoyê serdana min a Ustad

Sala 1955 ê, Texmînî heyvên Îlon- Çirî yê de ketim ser rêya Îspartayê. Piştî du rojan gihiştim Îspartayê. Vê carê hezretê Ustad ne li Îspartayê bû. Gotin li Barlayê ye. Kekê Nûrî Benlî ji min re got: "*Neçe. Heçiyê diçe ew î digirin û te'dayê lê dîkin.*" Paşê ez çûm hinda Kekê Ruşdî Çarkîn, min niyeta xwe jê re got. Wî got: "*Nesekine, here.*" Danê nîvro bû. Yekrê çûm Eyirdîrê. Roja yekşemê bû. Tu wasite nediçûn Barlayê. Min ji Kekê Çilingîr Elî re got: "*Tu çi dikî bike miheqeq divê ez biçim. Ji min re wasiteka xweser peyda bike.*" Kekê Çilingîr Elî derket derve. Piştî nîv saetê hat û got: "*Mizginî. Min kayikeka bimotor girt, rabe em biçin.*" Ez li wê motorokê siwar bûm saetek derbas nebû ko ez gihiştim qeraxa Barlayê.

Li qeraxê golê ez çûm cem palên benderê. Min ji wan re behsê kir. Hemî jî dost û hejîkerên Ustad bûn. Gotin: "*Jinên me dê kayê bikêşin. Digel wan biçî kes te nabîne.*" **Têkde bi dewaran re em çûn Barlayê. Pîrek nixamtî bûn û nediaxiftin. Wextê em gihiştin gund gotin: "Birayo, em ê niha li ber mala Xoce Efendî re biborîn. Em ê mala wî nişa te bikîn û derbas bibîn."**

Ustad li Barlayê ser mala xwe re li maleka din dima. Min derî lêxist. Kekê Zubeyr derket. Ji Ereyliya Konyayê min hinek sêv kirîbûn. **Ji destê min girt û got: "Tu bi xêr hatî birayê qehreman."** Ez

hembêz kirim. Em çûn hundir û derbasî odeyeke li rexê bûn. Roj berûava bû.

Ustad ders dida Siddiq Suleyman. Kekê Zubeyr got: *"Bila Ustad dersê biqedîne, paşê em ê biçîn nik wî."* Ustad darsa xwe xelas kir û destnimêj girt. Kekê Zubeyr got: *"Birayê min, were em biçîn nik Ustad."* Ustad destmêja xwe girtibû û pê mexmelê xwe ziwa dikir. Min xwest ziyareta wî bikim, wî mexmel da dest min. Min jî mexmel maç kir û rûyê xwe ve anî. Got: *"Tu ji bo çi hatî?"* Min got: *"Ezbenî tenê ne ji bo dîtina te hatime."* Min diviya te'wîlê bikim da ko xwe xilas bikim. Got: *"Başê, tu ji bo çi hatî?"* Min got: *"Ji bo kirîna mekîna teksîrê ez ê biçûma Stenbolê."* Got: *"Tu 1500 fedakariyan dikî bes divê tu gelek agahdarê sihheta wan risalên teksîr bikî yî bî."* Min got: *"Înşallah."* Got: *"Başê birê min."* Em çûn aliye din.

Piştî nimîja mexreb hinek ji xwarina xwe ya xususî rêkiribû. Min ew xwarin xwar. Piştî 'eşayê nivîna xwe ji min re rêkir. Wê şevê ez bi wê nivîna pîroz nivistim. Siharê piştî nimîjê derengî ji bo dersê bang kir me. Em çûn, bi şeklê heleqê rûniştin. Me hemiyan xwend, wî bi xwe jî xwend. Kekê Zubeyr ew sêvên min hediye anî û ew beqleweyên min ji Entabê anîn raberî wî kir. Ho baş eleqedar bû, jêkvekir û fekirê. Tevzîni ji Ceylan û Husnû re got: *"Ez van li we nadim xwarin. Min ev himberî hezar zêran qebûl kir. Lêbelê gor qaîdê min divê ez du qet bedelê ve bidim. Te ev çiqasî kirî?"* Min nezanî çî bejim. Hingê Kekê Husnû got: *"Ezbenî hemî seryêk du banqenot û nîvan kiriye."* Got: *"Madem wisa ye ez ê yek qet bedelî bidim."* Û derxist pere da min, min jî ew pere girt.

Qehremanî bi Risale-î Nûrê derbikeve kes nikare xwe li ber bigre.

Ustad piştî dersê gelek kêfxweş û bicoş bû. Lêbelê roja ez nû hatim gelek aciz bû. Heta Kekê Zubeyr got: *"Birayê, Ustadê me îro gelek aciz e."* Dîsa jî gelek qedrê min digirt. Ji min re

digot: *"Lawê Kurd."* Wextekê behsa qehremanî û mêraniya telebên xwe yên kevin kir. Got: *"Welê bûn ko dikarin rihê xwe ji min re feda bikin."*

"Di dema Herba Umumiya 'Ewîl de telebeyekî min hebû navê wî Mîr Mihê bû. Wextê me şerê Îrisan dikir, Mîr Mihê carina bi serê xwe tenê diket nêv eskerê Îris, êrişî wan dikir û çend esker dikuşt û sax û silamet vedigeriya. Heta rojekê sehdiye ko waliyê Diyarbekirê eleyhê min de axaftiye, diçe ser baneke pêşmiqabilî qonaxa walî û dibêje: 'Kuro Paşayê Cewrik! Paşayê Cewrik! Ger tu xweşmêrî de ka tiliya xwe derxe em bibînîn.'" Ser vê minasebetê got: *"Di rihê vî milletî de mêraniyeka aferîşî heye. Heger ev seciye bi Risale-î Nûrê inkîşaf bibe tu millet nikare li ber bisekine. Hetta dê Îrisan jî bindest bikin."* Û berê xwe da min: *"Aha tu jî weke wan telebên min ê berê yî. Lêbelê telebên min yên niha, heta mirinê di xizmeta Risale-î Nûrê de dişuxulîn û heyata xwe weqif kirine. Ev ên hanê ji nikalî fezîletê ve ji telebên min yên kevin pêştirin"* û got û dersek dirêj kir.

"Gelek memnûnî mekîna teksîrê bû"

Ji bo teşebbûsa me ya kirîna mekîna teksîrê û bo bikaranîna wê ya di xizmeta Risale-î Nûrê de, gelek kêfxweş bû û gelek dua kir. Got: *"Înşallah dê bi vî mekîna teksîrê Urfa yê bibe navendeka belavkirina heqîqetên ilmî yên li alema Îslamê. Ji bo neşîrkirina hemî Nûran min izin daye te."* Û derbarê min de gelek tiştên îltîfatkar got.

Ders qediya. Dizanî ko ez ê biçim Stenbolê. Got: *"Hadê ji 'Ebdîlqadir re dewarekê peyda bikin û bila heta Eyirdîrê ser piştî dewarekê biçe."* Min got: *"Ezbenî ez dikarim rêve biçim."* Merhum Kekê Ceylan got: *"Ustadê min, ew ji mal-eşîran e, dikare rêve biçe."* Got: *"Baş e."* Min destûr jê xwest û destê wî maç kir û ji Barlayê derketim.

Di rexê golê re rêve çûm û tam şeş saetan de hatim Eyirdîrê û gihiştim Îspartayê. Di heman şevê de ketim ser rêya Stenbolê. Nêzikî

heftêkî li Stenbolê mam. Mekîna teksîrê min kirî û rêkir Îspartayê. Ejgê (Ez jî dê) biçûma Îspartayê **û hînî bikaranîna mekînê bibûma**. Jixwe serdana Ustad mereqa min a mezin bû. Dîsa ez muşerreffî serdana Ustad bûm. Qederê heftêkî li hinda telebên Ustad mam. Lewra mekîna hê **jî nehatibû**. Ez li hêviya mekînê bûm. Vê carê ez bextewar bûm ko min Ustadê xwe yê delal bêminet didît û di darsa wî de di rûniştim. Gelek qedrê min digirt û du'a dikir.

Roja ez ji Stenbolê hatim, daxilî hizûra pak bûm, min dît Ustad te'lîfa muqeddîmeya di serê Mesnewiyê **de dike. Wî digot û Ceylan jî dinivîsand. Hemd ji Xwedê re** be, çiqas hindik be jî, ez rastî te'lîfa Risale-î Nûrê hatim. Birastî dema te'lîfê ji sohbetên dî yê xususî gelek ferq bû. Gelek bi coş, kêfxweş, fesîh û piyêk digot.

Di mudetê **vê heftê de di darsa sibê de rojekê Risaleya Meyweyê hat xwendin. Mecmuayên Siracûn Nûrê du-sê sindoqan de li oda xwe de dihêla. Wê demê mecmuayên Siracûn Nûrê li derên dî nebûn**. Min ji ber Şuaya Pêncê li Siracûn Nûrê hêre dikir. Di dersên sibê de, Ustad her telebeyêkê xwe kitêbek dida desta û ders li wan dida kirin. Wî bi xwe jî guhdarî dikir. Telebeyekê bêhnê dixwend paşê îşarefî telebekî din dikir digotê bixwîne. Dema risale dihat xwendin, hêstir ji çavên wî yê mubarek dihat. Wextê ez rêbikevim min ji Kekê Zubeyr nusxeyeka Siracûn Nûrê xwest. Got: *"Keko, hemî nik Ustadê me ne. Ez xwe re nabînim jê bixwazim, tu here hundir yekê jê bixwaze."* Ez çûm hundir, di hizura wî de ji piyan ve sekinim û min stuyê xwe xwar kir û min nusxeyek jê xwest. Got: *"Lawê Kurd! Min ev nedida kesî. Ev mecmua di hepsa Afyonê de heşt salan razan e. Ev xazî ne. Ez îstîrahetê didim wana. Bes ji bo xatirê yekî bidim te. Bedelê vana sed banqenot in. Lêbelê ez **ê bidim te deh banqenotan.**"* Min deh banqenotên **kaxez derxist raberî wî kir**, wî got: *"Ez vî pereyî nagirim. Ceylan were vî pereyî bigre."* Nusxeyek bi destên xwe yê mubarek da destê min. Min jî

ji destê wî girt, maç kir, danî ser serê xwe. Û ez ji hizurê derketim.

Ji Risala Meyweyê behsa cewaba Hafiz Elî ya bi Risaleî Nûr dayî melekên sualan kir. Çawe ko yekî ehlê keşfûl qubûr dibîne telebê ilmî di medresê de wefat kiriye û cewaba melekên sualan bi ilmê nehew û serfê dide. Got: *"Birayên min, her çendî ehlê keşful quburîtî ji min dîr e. Lêbelê bawer bikin ev mesele eynen bi vî awayî çêbûye."*

"Dinya ya wî ciwanî bû"

Rojeke din, ciwanek qet Tirkî nizane ji gundê Melezzgirtê hatibû serdana Ustad. Îcar Tirkî, nedizanî. Di serdana min a 'ewil de ji min pirsî bû; Tu Kurd î yan jî Ereb î? Min jî gotîbû ez Kurd im. Gotîbû: *"Birê min, ev **pêncî sale ez Kurdî naaxifim, min ji bîr kiriye.**"* Wî ciwanê Melezzgirtî nedizanî Tirkî, min jî ji xwe re digot dê ji bo tercûmaniyê **bangî min bike. Ew ciwan çû hizûra Ustad**. Me dît ko Ustad bi wî re Kurdî diaxife. Gazî min nekir. Paşê ew ciwan derket. Min jê pirsî: *"Te bi seyda re çi axaft? Te jê çi xwest?"* Got: *"Min tu tiş nexwest. Lêbelê min gotê; 'dema sekeratê de were îmana min xelas bike.' Seyda jî got; **başê û qebûl kir**"* Ew ciwan ji keyf û sururê difiriya. Min jî ji xwe re got; çi bêbext im ko min ji xwe re daxwaziyek jê nekiriye.

"Di vê de hissa te jî gelek e"

Roja paşiyê bû ko ez vegerim. Got: *"Dixwazim te li hinda xwe bihêlim. Hêdî ez te nadim Ebdurrehman (babê min). Bakin Tahîrî bila bê nik min."* Kekê Tahîrî got: *"Kerem ke ezbenî."* Got: *"Tahîrî tu çi dibêji? Gelo ez **vî Lawê Kurd rêkim? Yan jî li vê derê nik xwe bihêlim?**"* Kekê Tahîrî got: *"Ezbenî, keyfa dilê te ye. Lêbelê biçê Ûrfayê xizmetê bike ne çêtir e?"* Got: *"Başê, bila biçê Ûrfayê."* Bivênevê di dilê min de jî çûna Ûrfayê û bi mekîna teksîrê xizmet kirin xweştir dihat. Biryar hat dayîn, divê ez biçûma Ûrfayê. Ez bi hevalê Elî Îhsan Tolayî re rêkirim gundê Sawê da

ko bibînim mekîna teksîrê çawa dişixule. Şev û rojekê em li gundê Sawê man. Hindik zêde ez hînî şixulandina mekîne bûm. Dîsa hatim hizura Ustad.

Dersa sibehekê de Ustad kêfxweş bû. Neh mirovan ji dorê ve ders dixwend. Wê rojê Risala Hesbiyê di hate xwendin. Demekê behsa melekên sualan derbas bû. Berê xwe da Kekê Tahirî û got: *"Tahirî! Îmana te ji vê ne kêmtir e."* Kekê Tahirî got. *"Elhemdulillah."* Berê xwe da min û got: *"Lawê Kurd! Di vê de hissa te jî gelek e."*

Got ko dersa paşiyê ez ê bixwînim. Ew qismê di serê Karadutê de hatiye nivîsandin xwend. Bi şîweya xwe ya xususî bi keyf û sûrur xwend. Hinek henekên xwe jî kir. Axir ev sê-çar roj jî xelas bû. Mekîna teksîrê hat. Merhûm Kekê Ceylan şixulandina wê dîsa nîşanî min kir. Dîsa ji bo derstûra rêketinê çûm hizûra wî. Ji min re bi halekî samîmî û pir eleqedarî got: *"Tu her sihar/ sibe li nik min î. Li ba me veqetandin nîne. Min tu hema weke Zubeyr qebûl kirî."* Paşê emir da ko hinek pere ji perên tayînatê bidin min. Min got: *"Ezbenî, perê min hene."* Got: *"Na. Ma mirov peran ji babê xwe nagire?"* Min bi niyeta hezar carî spasiyan stand û ser seran û ser çavan qebûl kir. Vêca got: **"Ûrfa bi ax û berên xwe mubarek e. Min gelek divê bême Ûrfayê. Xwedê hez ke di firsendeka 'ewil de ez ê bême Ûrfayê."** Min jî got: *"Ezbenî, jixwe ez jî hatîbûm te bibime Ûrfayê."* Got: *"Erê, min divê bême Ûrfayê. Heke ez niha bêm, divê ez Sûrî û Tirkiyê bigihînim hevdu. Lêbelê ev jî niha ne pêkan e."*

Min destên wî yên mubarek maç kirin. Bi adetê xwe yê mubarek ez hembêz kirim û serê min maç kir. Û jî hemî xelkê Ûrfayê re selam rêkir. Got: *"Ez her sibe ji sax û miriyên Ûrfayê re duayan dikim. Bila ew jî ji min re duayan bikin."* Ez ê derketama ko got: *"Heke li Şerqê mirovên weke Xulusî Muhammed Kaya nebûna diviya ez biçûma Şerqê. Lêbelê ew wekîlên min ên Şerqê ne. Ji ber vê çendê ez niha nayê."* Axir... me xatir xwest.

Min xatir ji birayên din xwest û ketim ser rêya Ûrfayê.

"Min Ednan Menderes daxilî duaya xwe kiriye"

Sal 1959 bû. Dema eskeriya min hatibû. Du sal serde jî borî bû. Eskeriya min ketibû Enqereyê. Gava biçim eskeriyê bi niyeta serdana Ustadê xwe ez çûm Îspartayê. Di dema mexrebê de dîsa ez çûm hizûra wî ya pak. Meger ev dîtî yê bibûya dîtina paşiyê. Piştî pirs hal û xatirî û pirsên derbarê xizmetên Risale-î Nûr yên li Ûrfayê kir, min destê wî maç kir û derketim. Ez çûm hinda Kekê Zubeyr wan. Wê şevê ez li wê derê mam. Siharê cara paşiyê min ê bidîta û rêketama. Dîsa me ders kir. Kekê Katip Osman jî hatibû. Ders qediya. Katip Osman keliyek tirî anîbû. Telebekek din jî helaw anîbû. Piştî dersê ew jî lê, em neh mirov bûn. Ew tirî kir neh pişk û qurra da kişandin. Nêv de çend wîşî/goşî yên tiriye reş hebûn. Merhum Kekê Ceylan di kişandina qurrayê de cih diguhort û tiriye reş kire behra xwe. Got: *"Hey Keçelo! Keçelo! Çavê min li wan wîşî yên reş bûn. Te dîsa kire behra xwe."* **Lêkvekirna tirî xelas.**

Paşê Ustad behsa meseleyên halê alemê kir. Behsa quwet û cesareta îmanê kir. Mesela got: *"Binêrin, li Misrê Cemal Ebdil Nasir bi quweta îmanê çixê Ewropa û hemî dinyayê dixwaze."* Paşê got: *"Birano! Ez mijarekê bi xususî ji hewe re dibêjim. Ez bi Ednan Menderes re gelek eleqedar im. Min ew daxilî duaya xwe kiriye. Heke ez ne nexweşbûma ez ê biçûma serdana wî."* Paşê tiliya xwe dirêjî min kir û got: *"Lawê Kurd! Di daira xizmetê de tevlebûna te ya siyaseta minasib e."* Min ji vê gotinê tu tişt fêmanekir. Niho jî fêmanekim. Nizanim tevli siyaseteka çawa bibim. Welhasil. Ders xilas bû. Em jî belav bûn. Piştî du saetan ez ê ji wê derê biçûma. Heta wê çaxê min nedikarî cixarê biterikînim. Xeyala min hebû ko vê carê Ustad bibînim ez ê jê duayan bixwazim. Bes min nedikarî jêre behs bikim. Û welê ma. Paşê ji bo destûrê bixwazim

biçim Enqereyê, daxilî hizura wî ya pak bûm. Min destê wî maç kir. Destê min girt û berneda. Got: *"Xizmeta te ya heta îro min hemberî xizmeta bîst salan qebûl kiriye. Eskeriya te jî ji xizmeta Nûrê tê hêjmartin. Ji Seîd re bêje bila eleqedarî te bibe. Ger eleqedar nebe ez ê ji wî bi'enirim."* Û ji birayekê re got: *"Wê helawê bînin bidin 'Ebdilqadir. Bila di rê de bixwe."* Gelek gotinên di yên îltîfatkar got. Got: *"Derbarê te de, jibo dahatûyê gelek tiştan dizanim. Lêbelê niha nabêjim."*

Û ez vekêşam ber hembêza xwe ya şefqetkar û dîsa serê min û stûyê min maç kir. Got: *"Hadê, oxira te ya xêrê be."* Hêstir ji çavên wî dihat. Bi şefqetek kamilane selam da min. Min got: *"Esselam û Eleykum"* û derketim. Kekê Zubeyr got: *"Maşelleh birayo! Ustadê me gelek îltîfat li te kir, ji bo çi tu tebrik kirî?"* Meger ev dîtina me ya paşiyê bû.

Li Enqereyê eskerîti

Ez gihiştim Enqereyê û bûm esker. Piştî çend rojên di min ji cixarê nefret kir. Di dewreya ecemîtiyê de herkes dest bi cixarê dîkin, lêbelê min biryara terka cixarê da. Biryar hê jî ew biryar e. Cixare ji min re bû nefreteke ebedî.

Bediuzzeman Risale-î Nûr e.

Li Enqerê di dema eskariya min de Seîd Ozdemir ji min re destûrnama malikîtiyê derxist. Her heftî malikîti derdiketim derve. Û rojekê min bihîst ko Ustadê me hatiye Enqerê. Dîsa ez malikîti derketibûm derve. Gotin ko li Beyrût Palasê dimîne. Ez û hevalekê xwe bi cilên eskariyê çûn otêlê. Wê demê Komsêrê Şuba Yekê ya Emniyeta Enqereyê 'Ebdilqadir, di, deriye otêlê de sekinîbû û nehêlîst ez biçim otêlê.

Got: *"Tu esker î, ez ê xeberê bidim yekîneya te. Ev karekî xeternak e."* Min guhdarî lê nekir û got: *"Min berde, tu çi dikî bike."* Navê min, paşnavê min û yekîneya min nivîsî. Wênê min girt û ez hewaketim jorê. Ew qeta Ustadê me lê diseknî bi telebeyan tijî bû. Yek xeberê dide Kekê Zubeyr, dibêjinê 'Ebdilqadir hatiye. Ew jî dibêje qey behsa 'Ebdilqadirê polîs dîkin. Ew jî dibêje Ustadê me nivistiye. Ez bêhnê sekinîm. Min ji xwe re got bila Ustad aciz nebe. Rabûm çûm dersxaneyê li ser Murat Lokantasiyê. Dema nimêja êvarê bû yekî ji min re got: *"Ustad bi lez li hêviya te ye."* Em rabûn çûn. Vê carê li ber deriyê otêlê gelek polîs hebûn. Min kir û nekir, nehêlîst ez biçim otêlê. Gelek bêhêvî û xemgîn zivirîm. Û saet pêncê êvarê diviya bigihama yekîneya xwe. Û hêdî min Ustadê xwe nedît.

Di hemî ziyaretên xwe de tiştên min dîtî û zanî ev e: Hezretê Bediuzzeman her car û ji herkesi re, û ji min re jî çend caran digot: *"Birayê min! Wextê mana qudsî û heqîqeta Risale-î Nûrê nik min bû, ji navê min re digotin Bediuzzeman. Niha ew manaya qudsî ji nik min çûye. Bediuzzeman Risale-î Nûr e, tişteke nik min nema. Hun xwe girêdayî Risale-î Nûrê bikin. Kurtitiya kurtitiyê hima Risale-î Nûr e."* Dixwest belav bibe. Û her tim yekîti û tifaqa Telebên Nûr dixwest. Tişteke din nedigot û nedixwest.

Helbesteke 'Ebdulqadir Badilli

Îlahî

'Ebdulqadir Badilli

Latînîzekirin : M. Emin Demir

Îlahî ma çima nadî me kurdan jî zuhûrek yek
Hetta heşrê bimînîn ma bi vî terzî zelîl û zerik

Eva hukmê Te yî qahir çira maye li ser me dom
Me çî pîsî kir di çerxê de ji me ra bû 'elem ev lom

Xatirê ko ev qewmî ji bo dînê te kir pir xebat
Hemî 'esran fedaînîn çima hiştî di nava sebt

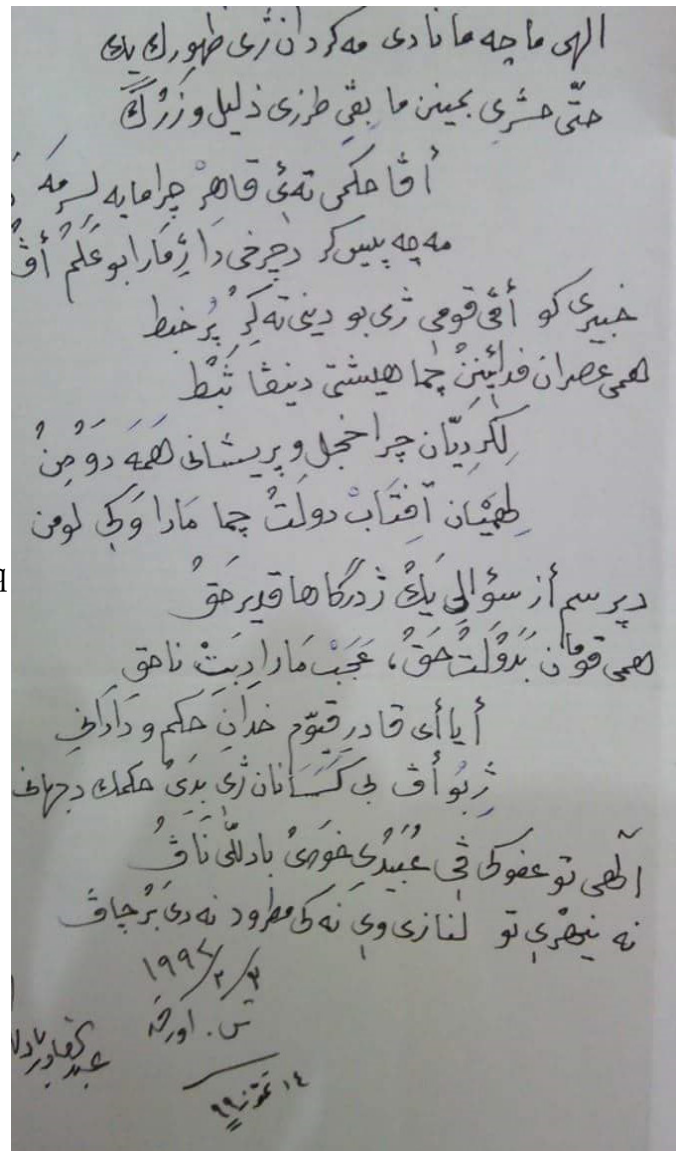
Li kurdiyan çira xecl û perîşanî heme dewrîn
Li hemiyan afîtab dewlet çima me ra wekî lewmîn

Dipirsim ez sualiyek ji dergaha Qadirî Heq
Hemî qewman be dewlet heq, 'eceb me ra dibet naheq

Eya! Ey Qadirê Qeyûm xwedanî hekîmê daran î
Ji bo ev bêkesanan jî bidî hukmek di cihanî

Îlahî Tu 'efû kî vî ubêydî xwe wî Badilli nav
Nanêhrî Tu li nazî wî nekî metrûd nedî ber çav

2/2/1992 Şanlıurfa

Mela Hemîd:

Dergevanê Bedîuzzeman

M. Emin Demir

Mela Hemîd dergevanê Bedîuzzeman û şahidê herî nêzik ê jiyana wî ya Wanê ye. Ji bo ku Mela Hemîd di wextekî girîng de bi Bedîuzzeman re maye û şahidiya serpêhatiyên muhîm kiriye jiyana û bîranînê wî gelekî girîng in. Bedîuzzeman gelekî qedr û qîmet dida Mela Hemîd û Mela Hemîd di jiyana Bedîuzzeman ya Wanê de cihekî gelekî girîng digire. Mela Hemîd bi Bedîuzzeman re gelek serpêhatî derbas kirine, wek meseleya serhildana Şêx Seîd û hevdişîna Bedîuzzeman û Kor Husên Paşa û hwd.

Mela Hemîd di sala 1900î de li Perwariya navçeya Sêrtê hatiye dinyayê. Navê bavê wî Husên û yê diya wî Haliye ye. Bavê wî li Perwariyê melatî dikir, lê ji ber ku farisiya wî baş bû di sala 1906an de parêzgeriya Wanê wî vedixwîne Wanê û li ser vê dawetê malbat di sala 1906an de koçî Wanê dike. Çar zarokên Mela Husên û xanima Haliye (Helê) çêdibin, ji rêzê: Ebdullah, 'Eyşe, Hemîd û Behîce. Piştî hatina Wanê bi 3 salan Mela Husên wefat dike û Hemîd sêwî dimîne.¹ Piştî wefata bavê wî malbat gelekî tengasiyan dikişîne. Berpirsiyariya malê li ser milê Haliye xanim dimîne. Lê malbat kareseta mezin di dema dagirkirina Êris de dibîne. Wan, ji ber dagirkirina Êris vala dibe û malbata Mela Hemîd jî hin hewceyiyên xwe li gayekî dikin û berê xwe didin Perwariyê. Di rê de li çiyayên Gewaşê/Westanê rêbir li wan rast tên û hemî tiştên wan ji wan distînin. Her çiqas diya wan li ber rêbiran digere, dibêje ev zarok sêwî ne jî bêfeyde dimîne.

Wek Seyîd Eliyê Findikî dibêje:

Gel û dostê hevalên min

Bikin pirs û suala min

De hûn bigirîn li halê min

Tenê mame di hîcranê de

Di halekî perişan de li ser çiyayê bi tenê û bêkes dimînin. Piştî rêwîtiya 3 hefteyan bi awayekî zehmet xwe digihînin Perwariyê. Li Perwariyê qeymeqamê dostê bavê wan li wan xwedî derdikeve û 'Ebdullah dike katibê qeymeqamtiyê û Mela Hemîd jî dike dergevanê xwe. Malbat bi vî awayî debara xwe dike û ew wextên zehmet diborînin. Piştî hatina wan ya Perwariyê bi du salan Êris ji Wanê vedikişin, ew jî dîsa vedigerin Wanê. Birayê wî 'Ebdullah dibe polîs, Mela Hemîd jî li cem xerakekî dest bi kar dike.

Hevnasîna bi Bedîuzzeman re

Piştî ku Bedîuzzeman ji esaretê vedigere Wanê demekê li mala birayê xwe Ebdulmecîd dimîne, paşê diçe mizgefta Norşînê. Birayê Mela Hemîd ê mezin 'Ebdullah, Bedîuzzeman nas dike û ji Mela Hemîd dixwaze ku hinek êzing bibe mizgeftê û xizmeta Bedîuzzeman bike.² Mela Hemîd li ser daxwaza birayê xwe diçe mizgeftê. Mela Hemîd hevnasîna wanî tîne ziman: Bi Ustad re hevnasîna me rojeke payîzê bû (payîza 1923an). Birayê min piştî ku ji mizgeftê hat ji min re got: "Hemîd! Bedîuzzeman hatiye mizgefta Norşînê ji wî re hinek êzing bibe." Min jî hinek êzing rakirin û ez çûm mizgefta Norşînê. Ez li mizgeftê sekînbûm, li wê derê yekî ji min pirsî: "Tu li hêviya çî yî birayê min?" Min got: "Melayek hatiye vê derê ez dixwazim wî bibînim." Tu nabê Bedîuzzeman ew bi xwe bû ye. Ji min re got: "Birayê min wexta nimêja mixrub hatiye, bangekê bixwîne da ku em nimêja xwe bikin." Ji ber ku min wê demê nizanibû azan bixwenda ez bêdeng mam. Li ser bêdeng mayîna min wî bi xwe ezan xwend. Me bi hev re nimêj kir. Piştî nimêjê ji min re got: "Wexta ku karê te tunebû were em bi hev re nimêj bikin."³ Piştî wê rojê ez her roj çûme cem wî. Mela Hemîd, Bedîuzzeman di payîzeke 1923an de nas dike, Quranê li ber destê wî di'elime û du

2 Atasoy, Jêdera navborî, r. 643-644.

3Ebdulqadir Badilli, Mufasssal Tarihçe-i Hayat, Weşanên Îttihad, 1998, r. 644.

1 İhsan ATASOY, Molla Hamit Ekinci, Weşanên Nesil, r.19.

salên hêjayî temenê xwe pêre derbas dike.

Çend serpêhatiyên li mizgefta Norşînê

We'azên bi kurdî

Mela Hemîd dibêje alimên wek Mela Resûl, Mela Yûsiv, Mela Me'rûf li mizgefta Norşînê ji Bedîuzzeman ders distandin. Bedîuzzeman rojên îniyê li mizgeftê we'az didan. 'Ewîlî we'azên xwe bi kurdî didan, paşê dît ku hinek kesên ku bi kurdî fêhm nakin hene êdî we'azên xwe bi tirkî dan.

Ez di nav nûran de mame

Rojekê ji min re got: "Mela Hemîd, ez di nav nûran de mame." Min 'ewîlî ji gotina wî tiştek fêhm nekir. Ustad li ser bêdengiya min gotina xwe ji min re îzeh kir: "Navê gundê min Nûrs, navê diya min Nûrê, xocê min Nûrî, mizgefta ku ez lê dimînin Norşîn, di lewheya li ser dîwarê me de Osmanê Zinnûreyn nivîsiye" got û lewhe raberî min kir.⁴

Mela Hemîd

Mela Hemîd ji Ustad dixwaze ku dersa elîfbêkê bide wî. Ustad jî bi henekî: "Mela Hemîd! Ez nikarim dersê bidim melayên ku îcazet girtine jî." Piştî vê axaftinê navê wî dibe Mela Hemîd.⁵

Dergevan

Mela Hemîd dibêje rojekê min firax dişûştin. Wexta ku dema nimêjê hat Ustad got: "Em li hêviya te ne were bigihêje nimêjê". Li ser vê Mela Resûl: "Ya hû Seyda, ji karê te jî tiştek nayê fêmkirin, ku tu şêx û alim û melayan dixwazî hemî li vêderê ne tu yê ji vî şagirdê xerateyî çî bikî?" Ustad: "Ez çî bikim, Mela Hemîd dergevanê min e. Heta ew neyê ez nikarim tiştekî bikim, bila were hinda min."

Ziyareta Kor Husên Paşa û nameya Şêx Seîd

Mela Hemîd vê mijarê di 7ê adara 1984an li Wanê ji 'Ebdulqadir Badilli re vedibêje. Em ê jî vê meseleyê ji pirtûka 'Ebdulqadir Badilli wergerînin kurdî.

Em bi Ustad re li çiyayê Ereke di Dêra xerabe de bûn. Rojekê ez û lawê zatê mezin Şêx Şukrûllah, Esasûddîn li cem Ustad bûn. Ji bilî me

herduyan tu kes li cem Ustad tunebû. Kor Husên Paşa bi du xulamên xwe re hate ziyareta Ustad. Piştî ku hespên xwe bi darên pêş deriyê dêra xerabe ve girêdan hatin hundir. Husên Paşa mirovekî pir dirêj û gir bû. Her tiliyekî wî bi qasî qebza destê min bû. Wê rojê xelatên zêr ên paşatîyê jî pêvebûn. Gelekî bi heybet bû. Ketin hundir, bi edeb destê Ustad ramûsa û bi çokan li ber Ustad rûnişt. Piştî demekê di hundirê destmalê de nêzikî nîv kilo zêr danî hêlekê.

Hezretî Ustad: Ew çî ye?

Paşa: Ez xulam zekata malê min ê helal e, min jî te re anî.

Ustad: Te jî nav merivên xwe, gundiyan xwe kesek nedî ku te heta vê derê anî.

Paşa: Ez xulam! Mirov û nasên min hemî dewlemend in, kesî xizan tine ev heqê we ye.

Ustad: Neqla zekatê ne caîz e. Li wê derê ewqas xizan hene, te jî bo çî heta vê derê aniye.

Paşa: Ez xulam! Tew nebe ji bo mesrefên telebeyê xwe 5a 10a jê bipejirînin.

Ustad: Nexêr, ne pêkan e. Hewceyîyên min bi zekatê tine, nepejirand.

Piştî demekê, Husên Paşa: Seyda ez

⁴ Badilli, Jêdera Navborî, r.645.

⁵ Badilli, jêdera navborî, r. 644.

dixwazim li ser meseleyekê bi we bişêwirim. Ku destûra we hebe bila telebeyên we derkevin derve, ez dixwazim em bi tenê bimînin.

Ustad: Nexêr, ev perçeyek ji laşên min in, ji min naqetin ku çî heye bêje.

Paşa: Ku destûra te hebe em ê rabin serhildanê.

Ustad: Ji bo çî? Ku qebêhetên Elî, Husên hebe tawanbariya Heyder û Umer çîye. Dê xwîna misilmanan birijê.

Paşa: Êris li me xist, em kuştin, şerpeze kirin. Mal û canê me talan bû, lê tu tişt bi namûsa me nehat. Niha di destê me de dîn û namûsa me maye ew jî diçe. Destûrê bide piyade û suwarê me amade ne.

Piştî ku Husên Paşa ev meseleya dilşewat ji Ustad re got, Ustad hinekî bêdeng ma û fikirî. Paşê serê xwe rakir, bi keremkarî û aramî got: Paşa! Were em di derbarê vê meseleyê de ji dîwana Şêx Ehmedê Cizîrî tefeûl bikin. Ku dîwan çî bibêje tu qebûl dikî?

Paşa: Belê ez qebûl im.

Ustad ji periya xwe dîwan derxist û vekir, ev beyta derket:

Hin ji nik dêrê ve tîn qesta kenişta hin di-kin

Ney ji van im ney ji wan in min derê xemmarî bes

Piştî vê tefeûlê Ustad: Te dît Paşa! Ez niha ne ji we me ne ji wan im.

Paşa: Seyda te pî û baskên min şikandin. Ku ez niha li eşîra xwe vegerim, wê bêjin: Paşa tirsîya ji ber wê qiyam nekir.

Ustad: Bila bêjin tirsîya, lê bila nebêjin xwîn rijand.

Piştî ku Paşa ji Ustad xatir xwest û ku dike here jî, Ustad sê caran li ser hev got: Xwînê nerijîne, xwînê nerijîne, xwînê nerijîne. Paşa çû hêzên xwe belavkirin û li herêma Wanê tu bûyer çênebûn. Hevdîtina Ustad û Kor Husên Paşa li ser vê meseleyê ev e.

Ebdulqadir Badilli dibêje: Pirs min a

duyem ji Mela Hemîd ev bû; di navbera Ustad û Şêx Seîd de çûn û hatina nameyan çawa bû? Hûn naveroka nameyan zanin?

Mela Hemîd: Nexêr, min çûn û hatina nameyan nebihîst û tu agahiya min jê çênebû.⁶

Herwiha Mela Hemîd rexneyan li ew kesên ku di vê meseleyê de gotinê wî guhertine dike û xemgîniya xwe tîne ziman. Nemaze Necmeddîn Şahîner û hwd.⁷

Piştî serhildana Şêx Seîd dewlet dixwaze ku Bedîuzzeman ji welêt dûrbixîne. Li ser vê alimên wek Şêx Enwer, Şêx Hesên û hwd. ji Bedîuzzeman dixwazin ku teslîm nebe û derkeve derveyê welêt. Ustad vê daxwaza wan napejirîne û dibêje: “Ez dîlê qederê me”. Wexta ku Bedîuzzeman dibîne xelk çekan radikin û dixwazin ji birina Bedîuzzeman re bibin asteng, Bedîuzzeman ji gel re dibêje: “Birayên min ez bi daxwaza xwe diçim, ez ê dîsa vegerim welatê xwe”⁸. Gel jî li ser gotina Bedîuzzeman bêdeng dimînin û rê li ber şerekî giran tê girtin.⁹ Bedîuzzeman ji welêt derdixînin û Mela Hemîd jî li mala xwe vedigere.

Mela Hemîd bi hêviya ku rojekê dîsa here cem Bedîuzzeman salên dirêj ilmê tehsîl dike û nazewice. Mela Hemîd li ser pêşniyaza dostê Bedîuzzeman Seyîd Hesênê Wanî di sala 1939an bi dotmama xwe Fikriye Xanim re dizewice û ji vê zewacê bi navê Husên, Hesên, Zekî, Fatme û Elî Îhsan 5 zarokên wan çêdibin.¹⁰

Mela Hemîd li Eskîşehîr û Qastamonûyê diçe ziyareta Bedîuzzeman lê dîtina wî nabe nesîb. Piştî 26 salan di sala 1951ê de li Emîrdaxê dîtina Bedîuzzeman dibe nesîbê wî. Mela Hemîd vê ziyarete wanî tîne ziman: “Wexta ku ji min re gotin Ustad te qebûl kir, dîwana Melayê Cizîrî ya li cem Ustad hat bîra min. Di dîwanê de nivîseke wanî hebû, “Çawa cemalê te xuya dike ji min re secdeya şukrê hewce ye”, min jî hema secadeya xwe derxist û secdeya şukrê kir.”¹¹ Li devê derî min nîv saetekê guhê xwe da cewşena ku Ustad

6 Badilli, jêdera navborî, r. 690,691,692

7 Badilli, jêdera navborî, r. 689, 690

8 Rast e vegeriya, lê ji bo ku li ser axa welatê xwe nefesa xwe ya dawî bide û xwe bigihîne heskiriye xwe, hat. Hat, lê wanê ew sirgûn kirin, tev rûreş li dû xwe hişt û hat. Hat û demeke kurt ma, paşê li wargeha pêxemberan wefat kir. Hat, û maşalê dê ruhaniyeta wî ti carî ji van erd û axên pîroz kêmbû. (m.e.demir)

9 Atasoy, jêdera navborî, r.193

10 Atasoy, jêdera navborî, r. 212

11 Atasoy, jêdera navborî, r. 214

dixwend. Di wê demê de Bayram Yuksel hat û got: "Tu li hêviya çî yî birê min here hundir." Min li derî xist, Ustad li ser textê xwe rûniştibû, rûyê wî yê di ber salan hate ber çavên min. Ez bi hesret çûm destê wî û paş de çûm li ber derî bi çokan ketim erdê. Ustad berçavka xwe derxist û li min nihêrî: "Bise navê xwe nebêje ka ez dikarim te nas bikim."

Ustad: Mela Hemîdekî min hebû li Wanê tu ne ew î?

Belê Ustadê min ez bi xwe me, xizmetkarê we xulamê we Mela Hemîd im.

Ustad: Were binêrim, were were birê min, min jî pir bêriya te kiriye. Min hemêz kir û eniya min maç kir û hilmeke kûr kişand û got: "Oxx! Bêhna welatê min tê."¹²

Di Rîsale-î Nûran de Mela Hemîd

Di Lahîqaya Emîrdaxê de di nameya Zübeyir de ku tê gotin: Dadgeha Wanê Rîsaleyên Mela Hemîd lê veğerandine.¹³

Bediuzzeman di Lahîqaya Barlayê de Mela Hemîd wek birayê axretê tîne ziman: "Birayê min ê axretê Hecî Nûh Beg, Mela Hemîd ên ezîz, sadiq, biwefa; hûn jî bo min gelekî bi qedr in. Ez we jî kesên ku dibêjin di vê wextê de kesekî sadiq û biwefa tineye re nîşan didim."¹⁴

Birayê min ên fedekar, ezîz, sadiq, biwefa Nûh Beg, Mela Ebdulmecîd, Mela Hemîd.

Ustad di vê nameyê de qale xelateke ku ji wan hatiye dike. "Me xelata we vekir û dît ku, ne xelata Wanê ye belkî, xelata mibarek, bi keramet ya Medîne-î Munewwere û Rawza-î Şerîfe ye."¹⁵

Mela Hemîd piştî wefata Ustad bi pêşniyaza hevalekî xwe di ser riya Riha û Qamişlo re diçe hecê. Mela Hemîd jî Ustad bihîstiye ku mirovê ku bi falincê bimire şehîd e. Ji ber vê ew jî

dixwaze ku bi falincê bimire û şehîd be.

Mela Hemîd: Lawê min! Ez dixwazim wek falincî bimirim. Lêbelê, ez ditirsim ku nikaribim êşa falinciyê bikişînim û şukir nekim. Di nîsana 1984an diçe Enqereyê ziyareta keça xwe û di sere meha gulanê de rojekê li ser xwarinê kevçî ji destê wî yê rastê dikeve û hela wî ya rastê falinc dibe. 5ê gulanê bûyereke ecêb diqewime. Mela Hemîd di nav nivînan de bi çavên girtî û bi destê çepê ji zava, law, keç û neviyên xwe dixwaze ku rûnin. Piştî destê xwe 12 caran dirêjî kesên ku xwûya nakin, dike. Zavayê wî Tahir Silahtaroglu: "Pêxemberê me 'aleyhîselam jî hat? Mela Hemîd bi destê xwe quncêkê serî nîşan dide. Di dema nexweşiyê de hefteyekê li ser wî Cewşen, Yasîn û Rîsale-î Nûr bi denge bilind tê xwendin. Carekê çavê xwe vedike, li hêla qulbe dinêre û dimizice. Serê wî bi hêla rastê de dikeve. Xwedê bi rehma xwe şa bike. Cenazeyê wî bi balafirê tînin Wanê û di 6ê gulana 1984an di goristana Akkopruyê de vedişêrin."¹⁶

Jiyana Mela Hemîd ewqas girîng û hêjaye ku meriv nikare bi gotarekê biqedîne. Hewce ye ku xebatên pir zede li ser werin kirin û wek pirtûk werin weşandin. Înşallah hin niqteyên tarî wek nameya Şêx Se'îd û hwd. hatine ronîkirin. Em hêvî dikin ku kesên ku bixwînin jê sûd wergerin.

¹² Atasoy, jêdera navborî, r. 215

¹³ Lahîqaya Emîrdaxê, Weşanên Şahdamar, r. 172

¹⁴ Lahîqaya Barlayê, Weşanên Şahdamar, r. 142

¹⁵ Lahîqaya Barlayê, Weşanên Şahdamar, r.292

¹⁶ Atasoy, jêdera navborî, r.247,248

j'MEMONAMEyê

Sidîq Gorîcan

hêcet

ne tenê av
ne tenê hilma devan,
tav jî diqerise, memoo!...
tav jî!...

germahî ji bihuşta lal tê, ew qas!
çile ye, heyama derikîna pişta destên min e...

bêhna cixarên erzan ên rênçberan zêde ye
bêhna parfûmên keçikan zêdetir e;
bêzar im ji herduyan jî;
yekê didim xatirê renca pîroz,
ya dî dikeve ber delalîya zerî û esmerîya ciwantîyê...

vê sibê,
bi her tiştî bi hêcet im, memo!
berfenbar25,2014wan

darbest

îro jî ro helîya
îro jî roj qedîya...
xwe mirî,
û vê minîbûsê jî darbest dibînim, memo!
berfenbar26,2014wan

Pîvan

Umer Umîd

Dadwerî û Birêvebirin

Divê her destkar, karen xwe bi dadmendiye bimeşîne; da ku atmosfera jiyanê bi dilşadî û dilxweşiyê were hûnandin. Heke di rêvebiriyê de dadwerî tune be, mîna bana qelişî, her kêsî nerihet dike.

Dewlemendî

Di jiyanê de hemû derfet, paye û meqam, demî nin û ji bo ezmûna pîroz in. Dewlemendî jî ji wan yek e û gelek imkanan dihundirîne. Heke çikosî neyê kirin û bi comerdî di riya Xwedê de, di ya dadwerî û mirovahiyê de were bikaranîn, çi nîmetekî kêrdar e. Na, li dij vê, heke dewlemend di riya nefse de, di riya hewayê de be, di çiva qezenckirinê de wergî çehla wendakirinê dibe.

Payebilindî

Payebilindî, ji bo alîkirina mirovan û çareserkirina pirsgrêkan derfeteke girîng e; lêbelê heke bi dîlnizmiyê neyê xemilandin, çi xêra wê dimîne? Bi vî halê xwe yê dawiyê ve payebilindî, tam dibe belaya serê xwedîyan û ya pê ve girêdayîyan...

Deleme

Li welêt ji bo danasîna kesekî berjewendperest, wekî pêşgotinekê tê gotin *"Kîjan agira germ be, diçe dor wî."*

Di neheqîyekê de, yên ku ne alîgirên mafdaran in, her dem alîgirên hêzdaran in, di rastiya xwe de tirsonek in û çarpîne ne. Navenda hêzê / qewetê her çiqas diguhere, ew jî ewqas ciyê xwe diguherîne. Di taliye de dibe deleme / vizik dihere...

Yên Bi Xwe Bawer

Yên ku baweriya wan bi wan hene, her dem di xwendinê de ne; lê bi her tiştên nivisandî bawer nakin; mêjiyê xwe bi her mijarê gemarî û eware nakin. Ji bo sûdwegirtineke kêrdar, kitêb û nivîsaran hildibijêrin û dû re dixwînin.

Axaftina Zêde

Axaftina ji pêdiviyê zêdetir, xwedîyan geveze, mirovên derdorê jî, eciz dike; belkî jî rumeta wî mirovî kêmtir dike. Kesên ku axaftina zêde biterkînin, digel qezenckirina derfeta filitîna ji van çewtî û xirabîyan, derfeta nîrxandin û şîrovekirinê li cî û bijarte bi dest dixin.

Qerf

Li hin deran ji qerfan re tinaz jî tê gotin. Wateya wê, li xeletî û kêmanîya kesian, wesîleyên kenîna bi qerf / tinaz derxistin û li nav gel belavkirine. Ji bo vê yekê mirovên xwezan, zêdetir bi kesên wanî re nakevin têkiliyan û nahêlin li civînên ku tê de ne, bi ti kesî qerf werin kirin.

Kesê ku bi nexweşiya axaftinê ketibe, heke li dewsa bi kêmasiyên mirovên din qerfêkirinê, bala xwe bide ser kêmasiyên xwe û xwe sererast bike, kesê herî bi siûd, yê tewrî bextewar her ew e.

Destpêkirin

Bê şek û şubhe dema zêrîn, a nuha ye, ji bo destpêkirinê dema herî lêhatî jî, ev dema ye. Heke tu li hêviya dema berbihevtir bisekinî, tu dikanî tew jî dest pê nekî. Li gor derfetên xwe, li gor îمكانên ku di destên te de hene, mehêlê sibe, a nuha dest pê bike.

Bêhezî

Yên ku mirovan neberbihêr dikan, bêhezbûyîn e. Bi gumaneka mezin, yê ku hez nakin, ji hezkirinê mehrûm mezin bûne.

Veqetîn

Pirîna veqetînan ji kêmtêkilî an jî bêtêkiliyan pêk tên. Yê ku mirovan ji hev vediqetînin bi pirranî, bêtêwendîtî ye. Di nava kesan an koman de pêwendî û têkilî çiqas zêde be, zeximbûna di nav van de jî ewqas hêzdar dibe.

Bêgizî û bêtêwendî, dikanin hemû xweşiyên ji holê rakin. Di wê wateyê de tu dikarî bibêjî kujerê herî mezin ev in.

Niyet

Niyet zor girîng e. Ji ber ku hemû kirin û çalakiyên kesan, li dîwana mezin, li gor niyetên xwedîyan tên nirxandin. Ji bo vê yeke, li wê alî, ji kirinan zêdetir mirov perpîrsên niyetên xwe ne. Bila ti car neyê jibîrkirin ku, *şerî'et û dadgeha vê cîhanê* li kirinan, *Dadgeha Mezin* li niyetan dinihêre.

Si'ûda Welat

Fureya Saygîn

Poşîne, xaîb in hest û dilînên te
Kewara dilê te vala ye si'ûdê

Awazên te baz didin mist didin keslaniyên te
Wêran e, bargiran e qamet balaya te
Nêrgiz li beyabanan şîr nayên, tov bê sirûd in
Dengê te stûxwar e ruxsar e gul, si'ûdê

Ji kevirân hiştir e vîna te, dilan dipekîne
Ronahî bi hevrazên te ve hilnayên, qeşa ye erd
Pêl bi pêl ditevizin behra gulvedana sûretê te
Aram li te nayê mîna ava Feqiyê Teyran derdnak
Di sehera sibehê de dikevî ber diranên jîyanê
Te kezeb li xwe dax kir navegere patoza te si'ûdê

Heyran ma tu çî dixwazî te çî divê li heyatê
Deriyê herbê dadayî bayê azadiyê di tennûrê
Bisk û keziyên te şeqitîn rengê rûyê te vemirî
Xembarî lê suwar hatiye, alav bi alav dihelî si'ûdê

De wer mehebîn rewşa xwe û ya erdnîgariya xwe
Nûpeldayê derî vekir wer sicûdê serî rake si'ûdê

Rûyê min dialêse rûreşî; sohtî me serapa, dikelin nay û enîn
Te ceger tev parepar kir bêhn vedan tev kebabên te
Gavanan naxir berdane zeviyan, talan e îro, rûsiyah e roj
Ji cî xwe tew narabî, bê me'de li rasta yî si'ûdê

Weke hersal em îsal jî bêpar mane ji si'ûdê
Bihişta azadiya dilan ma bihareke din si'ûdê

Her wekî bayekî nesîmî dixwazit hinav û endama min
Weke herkesî şa bim bi qelb û can temaşa bim si'ûdê

Kêmçîrokeke Enfûsî

Emin Agahdar

Îro jî dereng şiyar bibû. Bi hêrs û bêmadeyî ji nav ciyê xwe bi pilozî pekiya. Li sa'etê nihêrî, bi çavên xwe yên nîvekîrî, rast bû wext û roj gelekî bilind bibûn. Axîna ku dikişand ji kûrahiya dilê wî yê nedametawer hildipekiya. Lewra di xew de gelek wext fewt kiribû. Bêhna wî gelekî teng bibû. Ji razanê xew di wî de dibilbiqî, ew jî bi xwe û bi xewê diteqiya. Ji ber ku gelekî ji xwe 'aciz bibû, kenê ji ser ruyê wî bar kiribû. Tengezariyeke nediyar di ruyê wî de dabû der. Dîsa xulxulînan di hundirê wî de dest bi coş û xurûşan kiribû.

Ji xewê kor dibû çavên wî. Laşê wî yê nearam ji jixweneraziye bêza dibû. Bi hişmendiyêke delal nedifikirî û bi planeke esasî û asayî tev nedigeriya canê wî. Weke ku bablîsokek welidîbe di tennûra mêjiyê wî de. Dîna ku wî didî, ne li ser hişê xwe bû. Ya ku pê bawer bû jî ne ev bû. Yan di hundirê wî û li derveyê wî lihevqelibînek hebû. Wekhevîyek rastrê û tevgerîneke sererast nedixuya. Yan, di teoriya jiyana wî de xeletî hebû yan jî di pratîka wê de. Belkî tiştê ku wî di zêhna xwe de ji xwe re dipa, dûrî taqeta vîna wî bû. Yan jî pir hindik taqeta xwe bi kar dianî. Ev jî diket qada tiralîyeke mezin. Hasilê, nakokiyek hebû di navbera ûcdan û pratîka jiyana wî de. Pratîka jiyana wî li ber xwe dida, da ku karîbe xwe bigihîne îdealiya ramana zîhnî ya ku êdî hindik mabû ku canê wî tijî nexweşî bike. Lê ya ku di zêhna wî de ji wî dixwest, an şîreta ku li wî dikir û tiştê ku ji pratîka jiyana wî dixwest; herçend ne dûrî aqilan be jî, ji jiyana wî ya têdeyî re gelekî giran dihat. Mîna her rojê, îroj jî bi van nakokiyên xwe yên veşarî tevli jiyana cîhanê bû. Haya kesekî ji herba hundirê wî tune bû. Ji kesî re tennûra hundirê xwe venedikir. Heta ji derve, têkiliyên xwe yên rind û rûyekî xwe yê geş hebû. Bes dema ku bi xwe re dima, yanê dema ku tenê dima, himhim û gimgim bi giyana wî diket û tîrên rexneyên tûj li xwe dikişand. Li ser vî miqamî didomiya, gelek caran roj û şevên wî yên teqlomeqlo wisa bûn.

Destê xwe û serçavê xwe şûşt. Çû nanpêjxaneyê.

Çaya ku ji şevê din mabû germ kir, çend heb gûz şikand û bi çaya xwe re xwar. Madê wî nediçû tiştêkî. Jixwe di taştîyan de qet nan nedixwar. Digot ku nanxwarin, laşê mirovan giran dike û ji bo xebatên zihnî jî ev laş nebaş e. Keniya. Lewra fikirî ku laşê wî tevî ku nan naxwe jî çiqas giran û tiral e. Jixwe di hişê wî de meseleya wî ya herî girîng jî ev bû. Tim dixwest ku li ser piyan be û tim dixwest bi karên zihnî, ilmî û 'arifî re mijûl be. Lê laşê wî ev bernamê nedî-heband û nedikarî xwe li ber vê bernamê ragire. Tevlîhevî ji ber vê derdiket. Ango eqlê wî tiştê digot û dixwest, lê wucûda wî li gorî van xwestekan amade nedibû.

Ji malê derket. Bi vê tewşemewşîya ku di hişê xwe de digindirand dimeşîya. Zûmeşîna wî jî, bi fikr û ramanên ku di mêjiyê wî de li hevdiketin re têkildar bû. Yanê gava ku zû û hişk diket nava ramanên ku bêyî ku haya wî ji xwe hebe, pir zû dimeşîya. Te digot qey fitêz di serê wî de bû û lingên wî jî bi mazota tevgera ramanên mêji zû diçerixîn. Ne cara 'ewil bû ku bi vî rengî dimeşîya. Lêbelê hay ji xwe nebû ku bi çî lezûbeziyê dimeşe. Ne dengê trênbêlan di-hate wî û ne jî rûxweşî û rûnermiya rojê hîs dikir. Halevku di nava çîleya zivistanê de rojêke biharê bajar himbêz kiribû. Wî jî dikaribû bi coşê tava nerm pêşwazî bikira, lê hay ji xwe nebû heta ku haya wî ji rojê jî hebe. Ketibû riyeke enfûsî û her bi xwe re şer dikir. Yê şer dikir ew bû. Yê li hember wî şer dikir, yanî dijmînê wî jî dîsa ew bû. Çi cara ku bi vê xezebê bi xwe diket, gelek tiştên xwe ji bîr dikir. Geh çentê xwe, geh kulehê xwe, geh mifte-ya mala xwe ji bîr dikir. Bi paş de jî venedigeriya. Lewra ev taqet jî di xwe de nedidît. Gava ku gihişte devê deriyê dibistanê du xwendevanên wî, ew pêşwazî kirin:

- Roj baş mamoste!...
- Roj baş Ehmed! Roj baş Sefkan!...

Ehmed li rewşa mamosteyê xwe nihêrî û 'ecêbmâyî ma. Wiha axivî:

- Mamoste ma qey tu bi bazdan hafî? Tu di nava xwêdanê de mayî.
- Na Ehmed. Hewa hinekî germ e. Dibe ku ji ber vê yekê min xwêdan dabe. Baş e.

Piştî vê diyaloga kurt ji xwendevanên xwe xatir xwest û berê xwe da odeya mamosteyan. Ji bo ku bi kesî re nepeyive û monologa bi xwe re bidomîne bêdeng li ciyekî xalî venişt û ji çentê xwe pirtûkek derxist da ku kesek pê re mijûl nebe. Dêrde wî ne xwendina pirtûkê bû. Bes bi vî awayî xwest ku ji diyalogên derdora xwe biqete û kesek bi wî re jî nekeve têkilîyê. Dixwest têkiliya bi xwe re bidomîne. Pirsgrêkên ku ji çend salan vir ve ye, di hişê wî de ne û her ku diçû jiyana wî didan ber diranên giyotînê, dixwest çareser bike. Dixwest êdî peymaneke enfûsî destnîşan bike û bi vê lihevhatinê encameke serkeftî derxîne holê. Loma berê xwe da rûpelên kitêba ber xwe û rûpelên zihna xwe ji xwe re vekir û dest bi xwendina xwexwendinê kir. Wiha axivî bi xwe re:

“Helbet ne tenê li dinyayê jiyana heye. Dema ku roj çavê xwe digire ne tenê li dinyayê dibe şev. Herwiha dema ku çavê xwe vedike ne tenê dinyayî şad û bextewer dibin. Gerdûn gelekî mezin e. Di gerdûnê de dinya çî be li dinyayê jî ez ew im. Ez jî pir biçûk im, dinya jî. Lê bi daxwaz, şer û pevçûnên bi xwe re ez gelekî ji dinyayê mezintir dixuyem. Herwiha li dinyayê ne tenê pirsgrêkên te/min hene. Her însan xwedan proplemên taybet in herwiha. Hin kes bi bêperetiyê, hin kes bi nexweşiyên, hin kes jî veqetînan û hîn gelek pirsgrêk ji bo mirovan li ser piyan e. Helbet ‘ezmûneke gelemperî li pêşiya herkesî ye.”

Dengê ku li hember wî rabû, wî da sekinandin:

-Ma heta kengî ezê bi xezeba te bijîm. Herkes li rihetiyê canê xwe dinihêre û tu herdem dixwazî bixebitî û min jî bidî xebitandin. Na.. na welle. Ez nikarim bi vî halî jiyana xwe berdewam bikim. Kengî xewa min hat dixwazim razem û kengî bi xwe çavên min ji xewê vebû dixwazim wê çaxê rabim. Bê vê, tu bernamêyên ku canê min tijî êş dikin, nahebînim. Ji xwe jî ‘icza û ji xeman êş ketine piştî min, çavê min û gewriya min. Ez ê çawa karibim weke xortekî bist û pênc salî tevbigirim. Ma ne vaye te rê ji nîvî zêdetir ajotiye. Temenê te ber bi giranî û kalîtiyê diçe. Ji vir û wa, divê tu li rihetiyê canê xwe vegere û tu xwe zêde aciz nekî.

Dengê xwe wiha bilind kir;

“Erê welle, ji xwe li gorî te tiralî rihetiyê can e. Zik tîr be xew xêr e, li gorî ramana te. Nabe... nabe...”

...

Herba bi xwe re didomand û dixwest xwe qanî bike da traliyên ku wî ji kar û barên wî yên ferz û pêwist dihêlin azad bike. Bi hişê xwe re axivî. Gotin ji zêhna xwe re got. Gotubêj bi vîna xwe re kir. Şîret li tilî û çavên xwe kir. Her ku diçû nefesa wî kûr diçû û dihat. Nîhayet dengê zengila dibistanê lêket. Kitêba ber destê xwe girt, xiste çentê xwe û bi şiddet ji ciyê xwe pengizî û çû pola ku dersa wî lê ye. Nedihate bîra wî ku dersa wî di kîjan mijarê de mabû. Ji xwendevana ku li pêşiyê rûniştibû, Eyşeyê pirsî:

- Eyşe em di ku de mabûn?
- Mamoste îradeya kullî, îradeya cuzî û qedera li ser eniya miorvan hatiye nivîsandin. Di pirtûkê de, rûpela 95an de ye.

Lewra mamoste Hesên mamosteyê dersa Çanda Dînê bû. Mijar nêzî mijara ku di hişê xwe de pêre pevdiçû bû. Hema dest bi dersê kir:

“Xwendevanên hêja; weke ku hûn jî dizanin du cure îrade hene. Yek kullî ye, ya din cuzî ye. Îradeya kullî ya Xwedê ye. Cûzî jî ya me ye. Xwedê hin tişt bixwe teqdîr kirine. Weke dema hatina me ya dinyayê, dîroka wefata me, rengê por û çavê me û hwd. Ev tev jî dikevin qada îradeya kullî. Hilbijartina biçûk a ku Xwedê daye me jî îradeya cuzî ye. Tevgerên ku em dikin, gunehên ku bi rizaya xwe em dikin, gotin û axaftinên me, xwarin û vexwarinên me û hwd. jî ji ber ku bi daxwaza me diqewimin, dikevin qada îradeya cuzî.”

Mamoste ketibû nava mijarê û bi nimûneyan ders biribû serî. Xwendevanan jî bi baldarî godarî dikirin. Ji ber ku mînakên mamoste tev jî jiyana rojane bûn. Dengê zengilê lê da. Ders qediya.

Wê rojê wekî din dersa wî tunebû. Rast, berê xwe da pirtûkxaneyê û li ciyekî xalî û biewlê rûnişt. Piştî wî li şibakê bû. Taveke xweş li piştî wî dixist. Pênûs û lînûsa xwe ji çentê xwe derxist û nivîsî. Çîroka xwe bi vê gotina pêşiyê da despêkirin; *Aqilê sivik barê giran e. Piştî ku nivîs di sê rûpelan de qediya, hevoka xwe ya dawî jî bi vê gotinê xilas kir; Gul ew gul bû baran jî lê hat şil bû.*

Bibû êvar, mamoste Hesên li mala xwe ya xalî li ser maseya xwe rûniştibû. Ew bû û malmasiya wî bû. Di malmasiya wî de sê masiyên zerik û biçûk... bi şev û biroj di tevgerê de bûn. Sekin ji wan re nîn bû. Hesên dixwest di xwendin, raman, nivîs û jiyana xwe de tim û tim mîna van masiyên ku di akvaryûma wî de ne, be. Dixwest ku dema xwe bi tiştên çê biborîne. Dixwest ku jiyana xwe dagirtî bike û beredayî li rastân nehêle. Dixwest ku laşê wî bi ya wî ke ku dem kurt e, temen kin e, dinya biçûk e û zû bi zû digindire. Roj, şev, hefte, meh û sal li bin guhê hev dikevin û tavilê dê li jiyana bar ke. Lêbelê kar û barên pêwist gelek in. Mijarên heja pir in. Xebat û kirinên ku ferzin zehf in. Divê dem bêtirîn ji van re bête veqetandin. Tiralî demkujiyeke mezin e. Van mijarên sedemên gengeşiyê gelek caran di navbe-

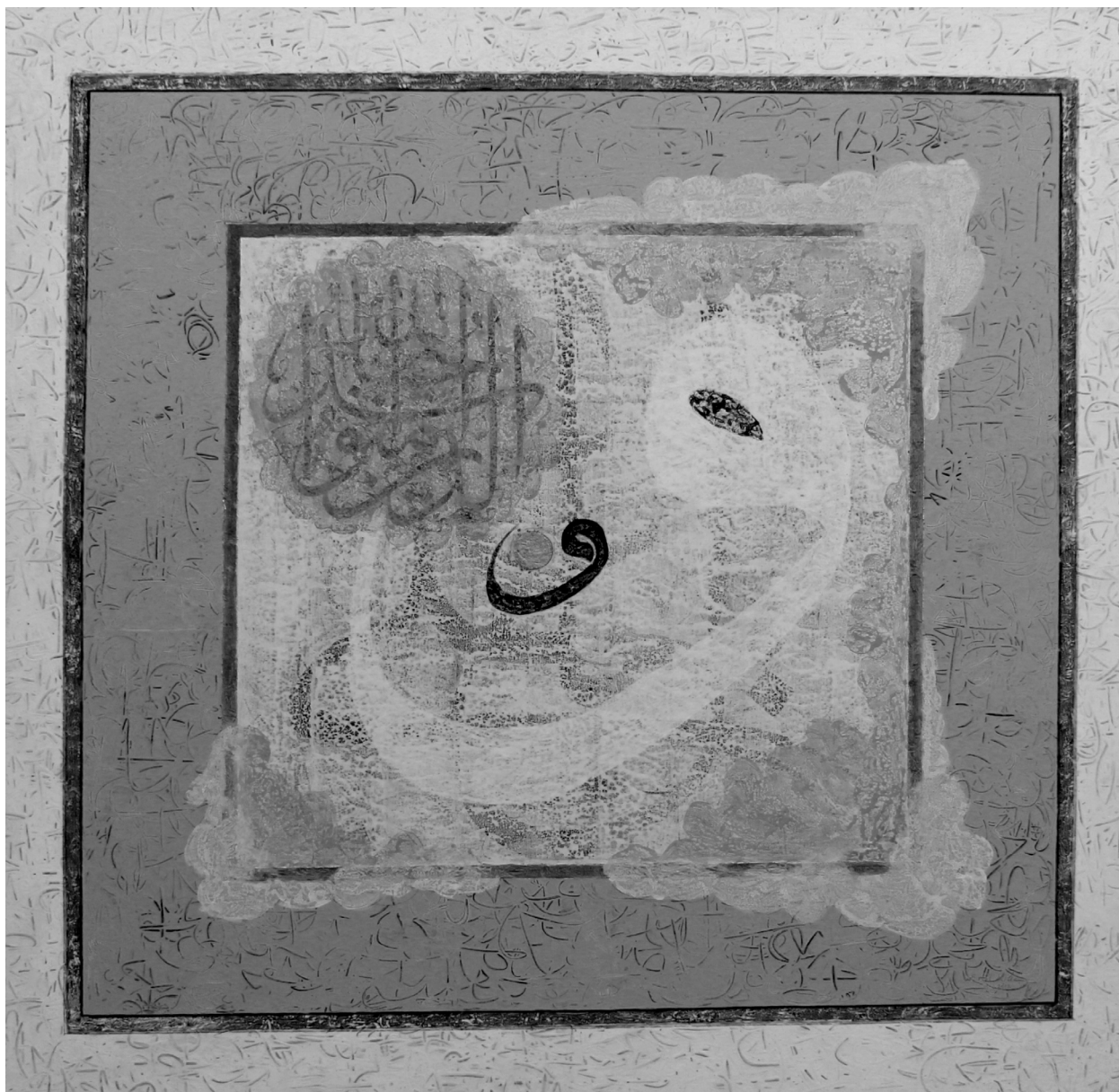
ra xwe de biribû û anîbû. Carinan bi çavên tije lihevhatinek pêkhatibû. Carinan jî tûjiya tiralîyê xwe berepêş dikir. Wê şevê heta nîvê şevê şerê bi xwe re domand. Êdî him ûcdanê wî him jî laşê wî ji hal ketibû. Laş peyivî:

- Bes e. Ma tê min bikuji?

Eqlê wî cewab da:

- Belê îro bes e. Lê ji îro û pê ve...

Di nîvê vê şevê de laşê wî xwe bera xeweke kûr da. Dema ku şiyar bû hindik mabû ku azana 'esirê bê xwendin.

Siddîq

Seyfettîn Aykaç

Ji nav 'esmanan hîva çarderojî berjêr bû, hate ser Ke'beyê û li wir belav bû û her perçeyek kete nava xaniyekî Mekkeyê. Piştî hemî cardin beravî ser hev bûn û bilind bûn derketin 'esmanan.

Min, deriyê xaniyê xwe girt û min nehişt ew perçê hîvê ku ketiye mala min derkeve derve.

Bi rastî navê min 'Ebdullah e. Navê bavê min jî 'Usman e. Ji bo ku kesî negotiye û bikarneaniye nehatiye zanîn. Gelek leqebên min hene, ji van leqeban yê ku kêfa min jê re tê yek jî "'etîq" ango "azadkirî" ye, ji bo ku Resûlullah 'eleyhîselam ji min re wiha gotibû: "Tu 'etîq î, azadê Xwedê yî ji agir"¹

Ez, divê xwe bi we bidim naskirin. Ez Ebûbekîr! Ebûbekîrê Siddîq, xelîfê Resûlullah 'eleyhîselam, heval û dostê wî û xezûrê wî...

Derbasiya min bi qewmê min re pir baş bû. Herkesî pir ji min hez dikir, ji ber ku ez însanekî sernerm bûm. Ji nava Qureysîyan de neseba yekî herî baş ya min bû. Ez di danînûstandina xwe de mirovekî cidî, emîn, paqij bûm ango bazirganekî xweş exlaq bûm. Dema ez bûm misilman, min misilmantiya xwe qet veneşart hema haja herkesi pê çêbû. Hema di nava qebîla min de yê herî baş kî hebûn min hemiyan gazî bal Îslamê ve kir.² Ew kesên ku ez bûme sebebê misilmanbûna wan: 'Usmanê kurê 'Effan, Zubeyrê kurê 'Ewam, 'Ebdurrehmanê kurê 'Ewf, Se'dê kurê Ebîwaqas û Telheyê kurê 'Ubeydullah in.³

Hatiye gotin ku; wekî misilmanbûna mine ew kêfxweş kiriye, tu tiştî Resûlullah 'eleyhîselam

kêfxweş nekiriye.⁴

Hêj beriya Îslamê di dema cahiliyê de ez, heval û dostê Pêxember 'eleyhîselam bûm.⁵ Hema bêje ji zaroktiya min heta îro min dizanibû ka mirovekî çawa rasteqîn e, emîn e û exlaqê wî çiqas baş û bilind e. Min dizanibû ku ev exlaqê hanê ku tu wextan derawan nake nişan dide ku der heqê Ellah de jî tu wextî derewan nake. Bi rastî ev tişt bibû sedema herî mezin ji bo misilmantiya min.⁶

Piştî salan Resûlullah 'eleyhîselam di derheqê min de wiha gotibû: "Min her kî gazî Îslamê kir, min di dil û sîma wan de tereddûd, dudilî, şik û veciniqandin dîtî, lê belê di ya Ebûbekîr de na. Hema bê şik û bê dudilî pejirand."⁷

Rojekê Resûlullah 'eleyhîselam Ke'beyê tawaf dikir, muşrîkan derdora wî girtin. 'Eqbeteyê kurê Mu'eyt berstûka Resûlullah 'eleyhîselam girt û canê wî êşand û got: "Tu yî, yê ku tişt-miştan dibêjê?" Resûlullah 'eleyhîselam: "Belê, ez im yê ku dibêje." Hema di wê demê de min dît û ez bi aliyê wan de çûm û min ji wan re wiha got: "Heyf ji we re ku hûn dixwazin, yekî ku dibêjê 'rebbê min Ellah e' hûn dewa kuştina wî dîkin." Min ew gotin got û Resûlullah 'eleyhîselam ji destê wan derxist⁸

Dema ku Resûlullah 'eleyhîselam çû mescîda Eqsayê û hat, sibêzû rabû ku ji xelkê Mekkeyê re wê mucîza ku Xwedê teala nişanê wî daye bêje. Qîza apê wî yê Ebûtalib, Ummîhanî hema bi pêşa cîbbê wî de digre û wiha dibêje: "Ey kurê apê min, pêyxemberê Xwedê; neçe vî tiştî ji xelkê re nebêje

1 Îbnul Esîr el-Cezerî, Ūsdûl Xabe Fî me'rîfeti Sahabe, c.3, r.315-316.

2 Îbnî Îshaq, Îbnî Hîşam, Sîre, c.1, r.288. Zehebî Tarixul Îslam, Îmam Zehebî, c.3, r.136-137. Teberî, Tefsîrûl Teberî, c.1, r.540.

3 Îbnî Îshaq, Îbnî Hîşam, Sîre, c.1, r.266-269, Tarixul Îslam, Îmam Zehebî, c.3, r.138.

4 Îbnul Esîr el-Cezerî, Ūsdûl Xabe Fî me'rîfeti Sahabe, c.3, r.317.

5 Tarixul Îslam, Îmam Zehebî, c.3, r.136-137

6 Îbnul Esîr el-Cezerî, Ūsdûl Xabe Fî me'rîfeti Sahabe, c.3, r.315-316.

7 Îbnul Esîr el-Cezerî, Ūsdûl Xabe Fî me'rîfeti Sahabe, c.3, r.317. Tarixul Îslam, Îmam Zehebî, c.3, r.125

8 Îbnul Esîr el-Cezerî, Ūsdûl Xabe Fî me'rîfeti Sahabe, c.3, r.325

ew ên te derewîn derxin û wê te biqehirîn. Resûlullah 'eleyhîselam: "Wellahî ez ê herim û wî tiştî ji wan re bêjim." Dibêje û berdevam dike.⁹ Di rê de ji Hz. Cebrail re dibêje: "Ya Cebrail! Ez dirtisim qewmê min, min tesdîq nekin û napejirîn." Hz. Cebrail: "Ebubekir ê te tesdîq bike." dibêje. Resûlullah 'eleyhîselam diçe cem Ke'beyê, koşê Hicrêka Hz. Îsma'îl disekine û ji millet re behsa Îsra û Mîracê dike. Ebûcehil tê cem û jê pirs dike:

- Ka bêje -bi henek- te şev çî kir tu rastî çî hatî?
- Bi şev min, bi rê ve birin.
- Birine kuderê?
- Beyta Meqdîsê.
- Piştî tu hatî cem me û tu Xwedan sibê bûyî, e?
- Belê!

Ji bo ku herkes bibhîze Ebûcehil gazî millet dike, dixwaze ku tiştên ji wî re gotiye ji herkesî

re bêje. Resûlullah 'eleyhîselam gotina xwe hemî dubare dike. Ji bo ku gotina Resûlullah 'eleyhîselam derewîn nîşan bidin, hinek ji wan destê xwe hevdxin hinek, destê xwe datînin ser serê xwe û serê xwe ba dîkin. Hema wê demê dibînin ku şik û guman dikeve nava dilê misilmanan, çend heb ji wan radibin tîn mala min. Ez li pêşiya malê bûm. Min dît ku çend kesên ji Qureyşîyan bi lez û bez bi aliyê min de tîn. Bi kelecana in û kêfxweşiyek ji rûyên wan dixwiyê. Dema xwe tam nêzîkî min kirin yekî ji wan got: "Ya Ebubekîr! ka were hevalê te çî dibêje haja te pê he ye? Qaşo dibêje ez çûme Beytul Meqdîsê û min li wir nimêj kiriye, piştî jî vegeriyame û hatime Mekkeyê." Dema wan wisa got, min wisa texmîn kir ku ew buxtanan li Resûlullah 'eleyhîselam dîkin û min gote wan: "Hûn di derheqê wî de derewan dîkin". "Na, wî bi xwe di wê civata hanê de ji xelkê re got." "Wellahî heke van gotinan wî gotibe, misoger rast e."

Muşrîkan gotin:

- Tu wî dirastîni, ka bêje rast e ku ew di şevê de çûbe Beytul Meqdîsê û piştî hê nebûye sibe hatibe Mekkeyê?
- Belê. Hûn çima wisa heyirî mane, şaşo-

⁹ Îbnî Îshaq, Îbnî Hîşam, Sîre, c. 2, r. 43. Tarixul Îslam, Îmam Zehebî, c.3, r.245, Îbnî Sa'd, et-Tebeqatul Kubra, c.1, r.215.

maşo bûne. Wellahî ez wî cihê ji wî durtir û

hem bi şev hem jî bi roj nûçeyên ku dîne hemiyan bawer dikim û îman tînim.

- Piştî vê xeberdanê ez çûme cem Resûlullah 'eleyhîselam û min jê pirs kir "Ya Resûlullah! Te

ji xelkê hanê re got, 'ez çûme Beytul Meqdîsê'? Resûlullah 'eleyhîselam:

- Belê.
- Ya Pêxemberê Xwedê ji bo ku ez çûme wir, tu dikarî ji min re wesf û te'rîfa wir bikî?
- Belê. Hema wê demê Beytul Meqdîs hate pêşberî Resûlullah 'eleyhîselam. Resûlullah 'eleyhîselam mêze kir û got, Resûlullah 'eleyhîselam çiqas digot min jî wiha digot: "Tu rast dibêji! Ez bawer dikim tu Resulê Xwedê yî."

Resûlullah 'eleyhîselam jî ji min re di dawiyê de wiha got:

"Ya Ebûbekîr tu jî Siddîq î." Piştî wê gotinê, navê min wek Ebûbekîrê Siddîq ma.¹⁰

Ji misilmanan hinekan hê zûde koçî Hebeşîstanê kiribûn, piştî ku destûra çûyîna Medîneyê hate dayîn êdî yek bi yek koçî Medîneyê kirin. Hema di Mekkeyê de bi tenê yê hatibûn he-piskirin, yê nexweş, ew kesên ku ji çûyîna 'acîzin, mabûn, Hz. 'Elî, ez û Resûlullah 'eleyhîselam mabûn¹¹

Ji bo hicretê her cara ku min ji Resûlullah 'eleyhîselam destûr dixwest Resûlullah 'eleyhîselam: "Ka sebîr ke dibe ku Xwedê ji bo te hevalekî amade bike" digot. Piştî rojan Resûlullah 'eleyhîselam ji min re wiha got: "Ka tu hinekî dinê jî sebîr ke dibe ku destûra min jî ji bo hicretê were dayîn." Dema Resûlullah 'eleyhîselam wisa got, min xwe ji bo çûyîna paşde da, dibû ku Resûlullah 'eleyhîselam bi min re biçûya. Ji bona

¹⁰ Îbnî Îshaq, Îbnî Hîşam, Sîre, c.2, r.39-43, Îbnî Sa'd, et-Tebeqatul Kubra, c.1, r.215, Tarixul Îslam, Îmam Zehebî, c.3, r. 246-249, Ebul Fida, El-bîdayetu we'n-nîhaye, c.3, r.3, Ehmed b. Hembel, Musned, c.1, r. 309.

¹¹ Îbnî Îshaq, Îbnî Hîşam, Sîre, c.2, r.123 Îbnî Sa'd, et-Tebeqatul Kubra, c.1, r.226, Ebul Fida, El-bîdayetu we'n-nîhaye, c.3, r. 175-242.

wî ez rabûm çûm min du heb deve kirîn û ew bi belgên dara semûrê xwedî kirin.¹²

Rojekê Resûlullah 'eleyhîselam di germaya nîvro de ber bi mala me ve hat, destûr xwest û kete hundirê malê û mizgîniya çûyîna Medîneyê da: "Ya Ebubekîr destûra min a ji bo koçkirina Medîneyê hate dayîn." "Ya Resûlullah! Ez ê ji bi te re hevaltî bikim?" "Belê". Dema Resûlullah 'eleyhîselam got "belê" ez ji kêfa giriyam, hêstir ji herdu çavê min hatin.¹³

Min ji Resûlullah 'eleyhîselam re:

- Ya Resûlullah! Min ev herdu deve ji bo vî karî standibû, dê û bavê min fedayî te bin, ji

van devan yekî hilde.

- Divê ku ez bihayê wê bidim piştre ez ê hildim.¹⁴

Bi şev Resûlullah 'eleyhîselam ji mala xwe derket, hema rasterast hate mala me. Em bi hev re deriyê pişt mala min re dizîka derketin û ber bi çiyayê Sewrê ve ku jêra Mekkeyê ye bi şev bi meş çûn.¹⁵ Ez carna diketime pêşiya Resûlullah 'eleyhîselam carna jî pey wî diçûm. Vê rewşê bala Resûlullah 'eleyhîselam kişand û ji min sedema wê pirs kir, min: "Ya Resûlullah! dema tê bîra min ku muşrîk li te digerin û dane pey te ez hema xwe didime piştê ku zirarekî nedine te, dema tê bîra min ku dibe ku cihekî xwe xistine taldekê de û te raçav dikin hema ez xwe didime pêş te ku zirarekî nedine te."

Dema em gihiştin şkefta ser çiyayê Sewrê min ji Resûlullah 'eleyhîselam re got: "Ya Resûlullah! Tu li vir bisekine ez ê herim bikevime nava şkeftê, paqij bikim, piştre tu were hundir." Hema ez ketim hundir û min her der par û paqij kir û çiqas kun hene hemî girtin û gazî Resûlullah

'eleyhîselam kir.¹⁶

Dema ez û Resûlullah 'eleyhîselam em diçine Sewrê, Muşrîkên Mekkeyê jî piştre hîn dibin ku em tunene, hema diçine mala min û pirs me dîkin me nabînin, dikevîna nava Mekkeyê qulik qulik me digirin nabînin hema dîn û har dibin. Heryek dikeve deşt û çiyakî, li me digerin. Ji bo ku rêça me teqîp bikin du hev şopgeran digrin û ev şopger dikevin pey şopa me. Ji van şopgeran yek jî Surekayê kurê Malik bû. Dema heta şkeftê hatin wî got: "Merivê we ji vir pêde neçûye tu derê, dibe ku di nava vê şkeftê de be." Xortên muşrîkan şûrên wan di destê wan de ber bi şkeftê hatin, dîtî ku li ber deriyê şkeftê kevokekê hêlîna xwe çêkiriye, vegeriyan û çûn.¹⁷

Min, di şkeftê de çiqas kun hene hemî girtin. Piştî ku Resûlullah 'eleyhîselam xwe dirêj kir, serê xwe danî ser çokên min, min dît ku kunek min nedîtiye û vekirî maye hema min peniya piyê xwe danî ser kunê û girt ku mar an dupişkek neyê zirar nede Resûlullah 'eleyhîselam. Piştî ku Resûlullah 'eleyhîselam bi xew re çû, marek hat û penya min ve da, êşek bêhempa bi canê min girt û bi wê êşê hêstir ji çavên min bariyan û dilopî ser rûyê Resûlullah 'eleyhîselam kir û Resûlullah 'eleyhîselam bi hêstirên çavên min hişyar bû. Resûlullah 'eleyhîselam li min nihêrî, dît ku reng ji rûyê min çûye pirs kir; "çi bû?" min; "Ne tiştê, hema diya min û bavê min qurbana te bin ya Resûlullah".¹⁸ Resûlullah 'eleyhîselam anî cihê ku mar pê ve daye tif kirê û bi destê xwe mizda.

Piştê Resûlullah 'eleyhîselam rabû piyan û nimêj kir. Min jî nêrevanî dikir. Piştî ku Resûlullah 'eleyhîselam nimêja xwe qedand gote min: "Aha tu dibînî qewmê te, li te digere" min ji Resûlullah 'eleyhîselam re wiha got: "Wellahî ez ji bo xwe natirsim, ez ji bo te ditirsim. Heke ez bimirim, ez yek kesim ez ê bimirim herim, lê tiştê bi te were ummetê helak be." Hz. Resûlullah 'eleyhîselam: "Netirse Ya Ebubekîr! Bêşik Xwedê bi me re ye."¹⁹ Ez ditirsim, lê Resûlullah 'eleyhîselam dîfire û rehet bû. "... Dema ku kafîran wî ji (Mekkeyê) derxistin wê çaxê Xwedê bi xwe alîkariya wî kiribû. (Wê demê)

12 İbnî İshaq, İbnî Hîşam, Sîre, c.2, r.124-128, Ehmed b. Hembel, Musned, c.6, r.188-198, İmam Buxarî, Sehîhî Buxarî, c.4, r. 255, Tarixul İslam, İmam Zehebî, c.3, r.311-320, İbnî Sa'd, et-Tebeqatul Kubra, c.1, r. 228, Ebul Fida, El-bidayetu we'n-nihaye, c.3, r.1 84. M.Asim Köksal, İslam Tarîhî, Köksal Yayincilik: c.2 r.322-323

13 Tarixul İslam, İmam Zehebî, c.3, r.320-317, Ebul Fida, El-bidayetu we'n-nihaye, c.3, r.178-184, İmam Buxarî, Sehîhî Buxarî, c.4, r. 255, , İbnul Esîr el-Cezerî, Üsdül Xabe Fî me'rîfeti Sahabe, c.3, r.315-316.

14 İbnul Esîr el-Cezerî, Üsdül Xabe Fî me'rîfeti Sahabe, c.3, r.320-321.

15 İbnî İshaq, İbnî Hîşam, Sîre, c.2, r.130, Fida, El-bidayetu we'n-nihaye, c.3, r.178-179.

16 Ebul Fida, El-bidayetu we'n-nihaye, c.3, r.180.

17 İbnî Sa'd, et-Tebeqatul Kubra, c.1, r. 228-229, M.Asim Köksal, İslam Tarîhî, Köksal Yayincilik: c.4, r.340., İbnî İshaq, İbnî Hîşam, Sîre, c.2, r.131, Ebul Fida, El-bidayetu we'n-nihaye, c.3, r. 182-183.

18 İbnul Esîr el-Cezerî, Üsdül Xabe Fî me'rîfeti Sahabe, c.2, r.419-420.

19 İbnî Sa'd, et-Tebeqatul Kubra, c.1, r. 228, M.Asim Köksal, İslam Tarîhî, Köksal Yayincilik: c.4, r.340-343.

*Resulê Xwedê ji diduyan yek bû. Wê demê ew di nava şkeftê de bûn. Pêxember ji hevalê xwe re digot: Netirse Xwedê bi me re ye...*²⁰

Dema ku muşrîkan, min û Resulullah 'eleyhîselam nedîtî veşerîyan çûne Mekkeyê. Gazîvan di nava Mekkeyê de belav dibin û dibêjin "Her kî Pêxember û hevalê wî Ebûbekîr bibîne bîne an bikuje sed heb deve, wê bibe yên wî" ev gotin li her derê Mekkeyê gihandin.²¹

Her şev kurê min 'Ebdullah hem ji me re xwarin dianî hem jî ka rojê muşrîkan çî kirine çî gotine hemî dihat libo libo xeber dida me û hêj şeveq derneketî hê herkes di xewê de, radibû diçû Mekkeyê ku kes pê nehese. Kolekî min hebû, min ew azad kiribû, wî jî bi dizî heywanên xwe dianî ba şkeftê û şîr dida me. Ez û Resûlullah 'eleyhîselam roja pêncsemê û roja îne, şemî û yeksemê bi şev û rojan di nava şkeftê de man.²² Piştî em derketin û çûne Medîneyê.

Du sal ser hîcretê re derbas bibû. Îro em 313 heb berhev bibûn li deşta Bedrê. Dijmin sê-çar carî me bû. Dema Resûlullah 'eleyhîselam dît ku muşrîk hatin meydana herbê, destê xwe rakir û ji Xweda re di'a kir: "Ya rebbî ev Qureysî hatine, bi kibr û qurebûna xwe ve bi xwe mezin dîtina xwe ve dijminayê bi te re dikin û qasidê te derewîn derdixin. Ev alîkariya ku Te ji me re we'd kiribû em wê alîkariyê ji Te dixwazin. Ya rebbî! Tu sibê zû wan helak bike."²³ Heke tu wan misilmanên hindik helak bikî êdî tu kes li ser rûyê dinyayê ji Te re namîne ku 'îbadet û perestîşê ji te re bike..." û got got...wisa bi xwe ve çûbû rîda ser piştî wî ketibû 'erdê. Min dît ku Resûlullah 'eleyhîselam bi zare zar di'a dike û rîda wî kete 'erde, ez hema çûme cem, min rîda wî ya ku ketiye 'erdê rakir danî sermîla wî û min wiha got: "Ey pêxemberê Xwedê! Bes e, êdî te ewqas di'a kir, miheqqeq ew tiştî ku Wî ji te re ehd kirye wê pêk bîne." Piştî ew ayeta hanê nazil bû: "Wî, ji Rebbê xwe îmdada xilasbûnê dixwest, Wî jî ji we re; 'ez ê ji melekên hezar heb kes peyhev bişînim îmdada we' gotibû û di'a

20 Tewbe/40.

21 İbnî Sa'd, et-Tebeqatul Kubra, c.1, r. 228, İbnî İshaq, İbnî Hîşam, Sîre, c.2, r.130, İbnul Esîr el-Cezerî, Üsdül Xabe Fî me'rîfetî Sahabe, c.2, r.104.

22 İbnul Hacer Eqlanî, Fethul barî c. 7, r. 184, İmam Buxarî, Sehîhî Buxarî, c.4, r.256, Tarîxul İslam, İmam Zehebî, c.3, r.320, İbnî İshaq, İbnî Hîşam, Sîre, c.2, r.130, İbnul Esîr el-Cezerî, Üsdül Xabe Fî me'rîfetî Sahabe, c.3, r.322, M.Asîm Köksal, İslam Tarîhî, Köksal Yayincilik c.2, r.343-347.

23 İbnî İshaq, İbnî Hîşam, Sîre, c.2, r.273, Vâkidî, Kîtabul Mexâzî, c.1, r. 59, Tarîxul İslam, İmam Zehebî, c.3, r.80, Ebul Fîda, El-bîdayetu we'n-nîhaye, c.3, r.268.

*we qebûl kiribû.*²⁴ Dema ew ayeta hanê nazil bû Resûlullah 'eleyhîselam ji min re "Ya Ebûbekîr mizgîniya min li te! Alîkariya Xwedê ji te re hat. A ha ew Cebrail e. Ser riya Nak'ê gema hespê xwe girtiye û çekên wî di destê wî de û zirxê wî jî li serî wî, hêviya herbê ye."²⁵

Rojekê Resûlullah 'eleyhîselam ji min re wiha got: "Hz. Cebrail ji bo wehyê hate cem min û ji min re wiha got: "Ya Muhammed, Xwedê te'ala salam li te kir, ji te re got; bila ji kurê Ebû Kuhafe re bêje; muheqqeq Xwedê jê razî ye."²⁶

"Du heb wezîrên min ê ser rûyê 'erdê û du heb jî li 'esmanan hene. Wezîrên li 'esmanan; Cebrail û Mikail in, yên ser rûyê 'erdê jî; Ebûbekîr û 'Umer in." Piştî ku Resûlullah 'eleyhîselam wê gotina hanê got, serê xwe bilind kir bîr 'esmanan û wiha got; Hin kesên ji ehlê îliyyin hene mîna stêrkên 'esmanan in, ew kesên ku di binê wan de ne wan dibînin. Ebûbekîr û 'Umer ji wan kesan in û hatine xwedî nî'metkirin.

Rojekê ez, Resûlullah 'eleyhîselam, 'Umer, 'Usman derketibûn ser çiyayê Uhudê, çiya hejiya, Resûlullah 'eleyhîselam; "Netebite, ji bo ku ser te pêxemberek, siddîqek û du heb şehîd hene"²⁷ got û Uhud di cihê xwe de sekinî.

Rojekê em li mizgeftê bûn, Resûlullah 'eleyhîselam: "Îro, kî ji we bi rojî ye?" min got; "Ya Resûlullah min girtiye."

- Kê sedeqe daye?
- Min da ya Resulellah
- Kê îro bi cenazekî re çûye?
- Ez çûm.
- Kê îro xwarinek daye miskînekî.
- Min da.
- Her kê di Rojekê de van hemiyan bike ew tê efûkirin.²⁸

24 Enfâl/9.

25 İmam Buxarî, Sehîhî Buxarî, c.5, r.5, Ebul Fîda, El-bîdayetu we'n-nîhaye, c.3, r.276, İbnul Esîr el-Cezerî, Üsdül Xabe Fî me'rîfetî Sahabe, c.2, r. 125-126, M.Asîm Köksal, İslam Tarîhî, Köksal Yayincilik c.3, r.325-326, Ehmed b. Hembel, Musned, c.3, r.30, İbnî İshaq, İbnî Hîşam, Sîre, c.2, r.279,

26 İbnul Esîr el-Cezerî, Üsdül Xabe Fî me'rîfetî Sahabe, c.3, r.326

27 İmam Buxarî, Sehîhî Buxarî- Beşa Fedâilul Sahabe c.3, r. 7. 28 İbnul Esîr el-Cezerî, Üsdül Xabe Fî me'rîfetî Sahabe, c.3,

Rojekê Resûlullah 'eleyhîselam ser xutbê wiha got: "Xwedê 'ebdek ji aliyê dunya û

axirtê ve ka kîjanê çetir dibîne serbest hîşt. Wî 'ebdî axiret hîlbijart. "Dema Resûlullah 'eleyhîselam wisa got min fam kir ku Resûlullah 'eleyhîselam behsa wefata xwe dike, hema ez giriyam. Xelk ji girîna min heyirî ma, fam nekirin ka Resûlullah behsa kî dike û ez çima giriyam. Piştî Resûlullah 'eleyhîselam wiha got: "Megrî ya Ebabekir. Di sohbet û mal de yê ku emîn e Ebûbekir e. Heke min ji xwe re dostek bigirta min ê Ebûbekir bigirta, lê belê biratiya Îslamê li ser hemî dostaniyan e. Ev deriyên ku dikevine mizgeftê, ji bilî deriyê Ebûbekir, bila yê herkesî were girtin.²⁹

Dema ku Xwedê tea'ala misilmantî xiste nesîbê min hema hema 40 hezar dînar perê min hebû, elhemdulillah min hemî di riya Xwedê de serf kirin. Heft heb kolên ku di destê muşrifan de tehdê û îşkence dikşandin, min kirin û ew azad kirin. Yek ji wan jî Bîlalê Hebeşî bû.

Ji bo sefera Tebukê herkesî di riya Xwedê de malê xwe dianîn û întîfaq dikirin. Resûlullah 'eleyhîselam ferman kir got ka kî çi dîne bila bîne, îro roja dayînê ye. Herkesî ji malê xwe perçek dianî. Yekî deh deve yekî çekên xwe, yê dinê perên xwe anîn. Bi gotina 'Umer, wî niyet kiribû ku vê carê wê ji min zeftir di riya Xwedê de întîfaq bikira, ji bo ku halê wî di cih de bû. Çûbû çiqas malê wî heye hemî hesab kiribû, nivî li mala xwe hîştibû. Nivê malê xwe hemî ajala xwe siyar dike û dîne datîne pêşiya Resûlullah 'eleyhîselam. Resûlullah 'eleyhîselam jê pirs kir: "Ya 'Umer te çi anî çi hîşt?" 'Umer "Ya Resûlellah min nivî anî nivî hîşt. Ez jî wê rojê çûm ka li mala min çi heye min hemî berhev kir anî cem Resûlullah 'eleyhîselam û sekinîm, çavê hz. 'Umer li min e di dilê xwe de dibêje ez ê vê carê jê derbas kim. Resûlullah 'eleyhîselam ji min pirs kir: "Ya Ebûbekir te çi anî û te çi hîşt?" "Ya Resûlellah min malê xwe hemî anî." "Lê te ji ehlê xwe re çi hîşt?" "Ya Resûlellah min, ji wan re Xwedê û Resulê Xwedê hîşt." Resûlullah 'eleyhîselam ji malê ku min da piçek li min vegerand.

Rojekê Resûlullah 'eleyhîselam: "Malê tu kesî wekî malê Ebûbekir feyda wî negihîştîye min." Got, dema Resûlullah 'eleyhîselam wisa got, ez giriyam û hêstir çavê min hatin. Û min wiha

bersîva wî da: "Ya Resûlellah! Ma ez û malê xwe a te nînin."³⁰

Rojekê navbeyna min û 'Umer de gengeşiyek çêbû, me li hev nekir û ez pir 'aciz bûm, hema min bi delingê kirasê xwe ve girt, bilind kir û ez bilez çûme cem Resûlullah 'eleyhîselam; çend heb sahabe li derdora wî bûn, min selam da û min got: "Ya Resûlellah! Navbeyna min û kurê Xettab de gengeşiyek çêbû, min jî 'ecele kir, hin tişt jê re gotin û ez hema poşman bûm, lê belê min kir ne kir wî ez 'efû nekirim, ez jî hatim cem te. Resûlullah 'eleyhîselam sê cara ji min re got: "Ya Ebûbekir Xwedê te 'efû bike." Piştî 'Umer poşman dibe diçe mala min û pîrsa min dike dema ku min li wir nabîne hema hate cem Resûlullah 'eleyhîselam. Selam da lê Resûlullah 'eleyhîselam pir hêrs bibû, wisa hêrs bibû reng û rûyê wî sor bibû, ez tirsîyam hema ez ser çokan rûniştim, min got: "Ya Resûlellah wellahî yê zeftir neheq ez bûm, dema min ew gotina xwe du caran dubare kir, Resûlullah 'eleyhîselam berê xwe da wan û wiha got: "Xwedê min ji we re pêxember şand, we hemiyan gote min tu derewan dikî. Lê Ebûbekir got: Tu rast dibêji. Bi can û malê xwe ez parastim û star kirim. Êdî heta kengî hûn ê hevalê min ji min re berdîn (êdî wî 'aciz nekin)", wê gotina xwe du caran dubare kir. Piştî ku Resûlullah 'eleyhîselam wisa got êdî tu kesî tu wextê ez 'aciz nekirim.³¹

Ev çend roj bû Resûlullah 'eleyhîselam nexweş bû. Wisa 'aciz bibû êdî nikaribû bihata mizgeftê, piştî çend rojan, Resûlullah 'eleyhîselam hinekî baş bû, min jî ew başbûna wî ji xwe re xiste firsend û ez çûme ziyareta qîza xwe. Ez li mala qîza xwe rûniştibûm, min hew dît yekî gazî min kir û ev xebera nexweş da min. Hema ez, di cî de rabûm û çûm. Dema misilmanan bihîstin ku Resûlullah 'eleyhîselam wefat kiriye nêzikî mizgeftê li pêşiya mala 'Eîşa qîza min berhev bibûn. Û digotin: "Ka binhêrin dibe ku ew jî bilindî 'esmanan, cem Xwedê bûye." Piştî dibînin û dibihîzin ku Resûlullah 'eleyhîselam wefat kiriye. Vê carê îja mirina wî qebûl nakin. Gotin: "Wellahî ew nemiriye, ew jî mîna 'Îsayê kurê Meryem hatiye bilindkirin aliyê 'esmanê ve, wê cardin vegere. 'Usman jî wisa digot." Yên ku gotin "miriye" ew tehdît kirin. Yê ku qebûl nedikir û xelk tehdît dikir yek jî 'Umer bû, digot: "Kê bêje Resûlullah miriye ez ê bi vî şurê xwe wî bikujim. Hema bi tenê ew kesên ku minafiq in dibêjin

r.326-329

29 İmam Buxarî, Sehîhî Buxarî, c.1, r.126. Ehmed b. Hembel, Musned, c.1, r.270. İbnul Esîr el-Cezerî, Üsdül Xabe Fî me'rîfeti Sahabe, c.3, r.331

30 İbnul Esîr el-Cezerî, Üsdül Xabe Fî me'rîfeti Sahabe, c.3, r.332.

31 İbnî Hacer el-Esqelanî, Fethul Barî (muxteser) Şerha Sehîhê Buxarî, c.7, r.340

Resûlullah ‘eleyhîselam miriye.” Dema ev bûyer çêdibûn ez hatim gihiştim Medîneyê. Ketim nava mescîdê min dît ku ‘Umer bi millet re xeber dide, min qet guhê xwe nedayê û ji bo ku Resûlullah ‘eleyhîselam di oda qîza min ‘Eîşe de bû, hema ez derbasî mala wî bûm. Ketime hûndir min dît ku qumaşeke bi xet avêtine ser Resûlullah ‘eleyhîselam. Min rûyê Resûlullah ‘eleyhîselam vekir û ‘eniya wî maç kir û wiha got: “ Wellahî Resûlellah ‘eleyhîselam wefat kirye. Em ji Xwedê hatin û em ê herin cem Wî. Diya min û bavê min qurbana te bin ya Resûlellah! Tu carekê mirî û ev tiştê ku ji te re hatiye dayîn te dît, ji vir pê de ji bo te mirin êdî nîne.” Axa waxa min bû min çî dîgo haja min pê tinebû, ez çûme ‘eniya wî, min maç kir. Û maç kir, maç kir û min got “Tu di saxbûna xwe de jî delal bûyî û di hâletê mirina xwe de jî delal î. Bi mirina te pêxemberî êdî xelas bûye. Ya Mihemmed, li cem Rebbê xwe me ji bîr meke, em di bîra te de bin.” Û piştî xêliya ku min rakiribû min danî ser rûyê Resûlullah ‘eleyhîselam û ez derketimê derve. ‘Umer hê jî bi însanan re xeber dida. Ez çûm min ‘Umer da huşkirin û min wiha got: “ Gelî mirovan! Ellah yek e, ji bilî wî xweda nîne. Mihemmed jî ‘ebd û qasidê Wî ye. Ellah bi rastî heq e. Ew kesê ku ji Mihemmed re ‘ebdîti dike, bila bizanibe ku Mihemmed wefat kiriye. Ew kesê ku ji Xwedê re ‘ebdîti dike bila ew jî bizanibin ku, bêşik Ellah sax e û baqî ye û ebedî ye. Ez dixwazim vê gotina Xwedê bixme bîra we:

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَصُرَ اللَّهُ شَيْئاً وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ

Mihemmed hema bi tenê pêxember e. Pêşiya wî jî pêxember hatin û derbazbûn. A niha ew bimre an were kuştin hûn ê piştî xwe bidin û herin? Her kî piştî xwe bidê û here tu ziyana wî nagihêje Ellah. Ellah, mukafata şukirdaran wê bide.”³²

Kê xwe bi kitêba Xwedê û sinnetê Resûlullah ‘eleyhîselam bigre wê xilas bibe. Her kî van her duyan ji hev biqetîne wê ji rê derkeve. Şeytan bi mirina pêxember serê we nexapîne, we ji dîne we dernexe. Nehêlin ku şeytan bigihêje we. “ Dema ku min ew xebardana hanê kir pêşiya ‘Umer piştî re hemî xelk aş bûn.”³³

Dema Resûlullah ‘eleyhîselam wefat kir, ji

bo xelîfetiya ka kê çî bikira nizanibûn. Yekî mîna ‘Umer jî radibe diçe cem Ebû ‘Ubeydeyê kurê Cerah û dibêje “ Destê xwe dirêj ke ez ê bî’atê te bikim, ji bo ku min ji Resûlullah ‘eleyhîselam bihîstibû wiha gotibû: ‘Her ummetê emînekî wî heye, emînê ummeta min jî Ebû ‘Ubeyde ye.”³⁴ Ebû ‘Ubeydeyê kurê Cerah wiha bersîva ‘Umer dide: “Rojê ku tu bûyî misilman heta îro, min ramanekî te yê wisa qels nedîtibû. Yekî mîna Ebûbekîrê Siddîq heye, ew kesê ku dudiyê ji dudiyên e û ew kesê ku Resûlullah ‘eleyhîselam emrê îmamtiya wî kir û wî jî ji me re îmamî kir di nava me de ye û hê jî nemiriye ez ê derbasî pêşiya wî bibim.”³⁵

Ji Ensaran hinek kes li mala Se’dê kurê ‘Uba-de berhev bibûn û hezdkirin wî bixin xelîfe. Mirovek hema tê ji ‘Umer re dibêje, ‘Umer hema bi bayê bazê hate cem min û ji min re got: “Hê van kar xirab nekiryê em herin” û em herdu ketin rê. Min, di rê de ji bo ku ‘Umer bibe xelîfe da ku ez ê ji xelkê ji wir re çawa xeber dim, ez hemî fikirîm. Dema em gihiştin wir hêj ku min xeber neda, ‘Umer dest bi xebardana kir û got: “ Ey cema’eta Ensaran! Ma hûn nizanin; Resûlullah ‘eleyhîselam ji bo pêşiya xelkê nimêj bike Ebûbekîr erkdar nekîr?” Hemî bi hev re gotin “Belê em dizanin.” ‘Umer cardin pirs kir: “Ji vir pê de dilê we kîjanî bi pêşketina Ebûbekîr dê rihet bibe?” Ensaran “ Em, ji pêşketina pêşiya Ebûbekîr xwe dispêrin Xwedê” Beşîrê kurê Se’d got: “Bila yek ji me yek jî ji we be” ‘Umer : “ Ji bo Xwedê ev jî ji te, ka bêje min, tu bidî xatirê Xwedê tu rast bibêjî, dema Resûlullah ‘eleyhîselam got; ‘Îmam ji Qureysîyan in’ te nebîhîst?” “ Wellahî min bihîst” hema ‘Umer qet mihlet nexistê û destê min girt û got: “Bila herkes bibhîze ku min bî’at bi Ebûbekîr re kir.” Piştî ew milletê ku li wir in hemiyan libo libo bî’at kirin. Piştî em çûne mescîdê, yên ku bî’at nekiribûn hatin kirin û ez derketim ser mîmberê û min ew xutba hanê îrad kir.³⁶

Piştî ku min besmele, hemdele û selat û selam li ser Resûlellah anî, min got: “Resûlullah ‘eleyhîselam bi wehyê dihate parastin, lê belê a min şeytanekî min heye tu wextî ji min venaqete... Di karên xwe yê xêrê de ‘ecele bikin, lewra li pey we ecelê we ‘ecele dike. Ev gotina ku ji bo Xwedê nehatibe gotin di wê peyvê de xêr tûne. Sirrê ‘emelkirinê sebr e... di nava me de yê herî xêrtir ez nînim. Lê belê ez bûme rêvebirê we. Heke

32 ‘Alî İmran/144

33 İbnî Saʿd, et-Tebeqatul Kubra, c.2, r.265-266,268,271,469; Ebul Fida, El-bidayetu we’n-nihaye, c.5, r. 242-244; İmam Buxarî, Şahihi Buxarî, c.4, r.194 242; M.Asim Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: c.8, r. 285-286.

34 İbnî Saʿd, et-Tebeqatul Kubra, c.3, r.181; Ehmed b. Hembel, Musned, c.1, r.35

35 İbnî Saʿd, et-Tebeqatul Kubra, c. 2, r.181.

36 Ehmed b. Hembel, Musned, c.1, r.21;

ez heqê erka xwe bidim bi rasteqîn dabor bikim hûn ji min re bibin alîkar, heke min xeletî kirin wê demê jî riya rastiye nîşanê min bidin. Heta ku îtae'ta Xwedê û Resûlê Xwedê bikim hûn jî îtae'ta min bikin, heke min îşyanî kir ne lazîmî we ye ku hûn îtae'ta min bikin.³⁷

Pêşiya xelîfetiye, ji bo ku tu kesê wan tînebû, ez her roj diçûme mala cînarekî me û min pezê wan didot û ez diçûme ser karê xwe. Piştî ku ez bûme xelîfe min bihîst ku jinika malê wiha gotiye: "Êdî Ebûbekîr bû xelîfe, ji vir û pê de nayê pezê me nadoşe." Ez çûme cem û min jê re wiha got: "Ez sond dixwim, ez ê ji vir pê de jî şîrê we bidoşim. Ez jî Xwedê dixwazim ku ew xelîfetî exlaqê min xirab neke." Heta salekê jî min şîrê wan dot, piştî karên min ê xelîfetiye jî bo ku zêde bûn êdî wextê min nedima ku ez herim.³⁸

Piştî wefata Resûlullah 'aleyhîselam hin kesan ji dîn îrtîdad kirin û derketin, ji bona wî navbeyna me û wan de herba Yemameye çêbû, herbîr pir dom kir. Di herbê de nêzikî heftê hafîzê Qur'anê şehîd ketin, ji ber ku ewqas hafîz şehîd ketin misilman ketin teşqelê. Rojekê 'Umer hate cem min û ji min re got: "Ya Ebûbekîr! Divê ku em Qur'anê bînin hemî berhevî ser hev bikin, ka kê bere ango hafîz e bila were, ka cem kî heye bila bîne em encumenekî berhev kin û bila qirar bidin." Min jî gotê: "Ev karê ku Resûlullah 'aleyhîselam nekiriye, tu çawa ji min dixwazî?" 'Umer got: "Wellahî ev kirinekî pir bi xêr e." Wisa got, wisa got û dawîye Xwedê Tea'ala ew kar di dilê min de cih kir, û min pejirand." Ev gotin ji min re pir xweş hat. Hema min gazî Zeydê kurê Sabit kir û min jêre hemî xebirdanê ku navbeyna min û 'Umer de çêbûye gotê û bidom; tu merivekî xort î, ser xwe ve yî pir bi 'aql î jî, hafîz qur'anî jî û hem jî katibê Resûlullah 'aleyhîselam bû jî, ji bona wî tu kes nikare ji bo tiştekî te îtham jî bike. Tu wextê baweriya bi zêhna xwe neyne, heta tu her perçeyekî du heb mushefê wan nebînî nexwe nava mushefê. Ka wê çawa bike hemî min gotê û 'Ebdullahê kurê Zubeyr, Sa'd kurê Ebî Weqqas, 'Ebdîrrehmanê kurê Haris kurê Hîşam bi seroktiya Zeyd anîn rûpelên Qur'anê bi devoka Mekkeyê esas hildan û berhev kirin, xistin mushef. Di wî karî de 'Umer jî her daîm alîkariya wan kir.³⁹

37 Teberî, Tefsîrûl Teberî, c. 4, r.1845; Îbnî Sa'd, et-Tebeqatul Kubra, c.3, r.183, Îbnî İshâq, Îbnî Hîşam, Sîre, c.2, r.340-341.

38 Îbnul Esîr el-Cezerî, Üsdûl Xabe Fî me'rîfetî Sahabe, c.3, r.333-334.

39 Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, çev. Salih Tuğ, İstanbul 1980 c. 3, r. 761, Doç. Dr. Suat Yıldırım, Kur'an-ı Kerim ve Kur'an İlimlerine Giriş, Ensar Nesriyat. r.25, Osman

Xelîfetiya min du sal sê meh domand. Dema ez nexweş ketim, min ferman kir 'Umer li pêşiya xelkê nimêj kir. Min bi sahabeyan re îstîşare kir û hemiyan re teklîfa pejirandina ji bo xelîfetiya 'Umer kir. Hin kesan îtirazê min kirin lê belê min bersîva hemiyan bi erîniyê da. Û ahîdname xelîfetiye min bi 'Usman da nivîsandîne.

Hz. 'Elî dibêje, Rojekê Resûlullah 'aleyhîselam hema li hz. Ebûbekîr û hz. 'Umer nihêrî û wiha got: "Ev herdu -pêxember û nebî xaric- ewel û axir seyyîdên kalên ehlê cennetê ne. Lê bele Ya 'Elî tu ji wan re nebêje.

Diya me Hz. 'Aîşe dibêje; Resûlullah 'aleyhîselam gote min: "Here bêjê Ebûbekîr bila li pêşiya xelkê melatî bike, min got: "Tu ferman bike bila yekî din bike." got: "Layîq nîne ji ummeta min re ku, ew cihê ku Ebûbekîr lêbe yek rabe îmamî bike."⁴⁰

Resûlullah 'aleyhîselam: "Piştî min tabî'ê du kesan bin; ew; 'Ebûbekîr û 'Umer'in."⁴¹

'Emrê kurê 'As dibêje: "Dema ez ji sefera Zatu Selasîle bi Serdariya leşkeran vegeriyam, hatim min ji Resûlullah 'aleyhîselam ew pirs kir: "Ya Resûlullah tu di nava însanan de herî zef jî kî hez dikî?" Resûlullah 'aleyhîselam: "'Eîşe" lê ji mêran kî ye?" "Babê 'Eyşeyê ye."⁴²

Hz. Ebûbekîr jî mîna Resûlullah 'aleyhîselam di 63 saliya 'emrê xwe de wefat kir.⁴³ Qebra wî jî hema ber qebra Resûlullah 'aleyhîselam çêkirin û li wir defînkirin. Hema hema di hemî temenê xwe de qet Resûlullah 'aleyhîselam veneqetiya û di mirîna xwe de jî, a niha jî di nava mizgefta Nebewî de kêleka dost û Resulê xwe 'aleyhîselam veşartiye. Xwedê rehma xwe lê ke û me bide xatîrê Wî.

Keskînoğlu, Mitoloji Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim Düşünce Kavramları, Kur'an-ı Kerim Bilgiler, TDV. Yayınları r.12.

40 Îbnul Esîr el-Cezerî, Üsdûl Xabe Fî me'rîfetî Sahabe, c.3, r.336

41 Tirmizî, Sunenî Tirmizî c.10, r.147-148 Îbnî mace, Sunenê îbnî Mace hedîs: 97 c. 1, r. 37

42 Îbnî Hacer el-Esqelânî, Fethul Barî (muxteser) Şerha Şehîhê Buxarî, c.7, r.342

43 Îbnul Esîr el-Cezerî, Üsdûl Xabe Fî me'rîfetî Sahabe, c.3, r.337

Mela Xelîlê Sêrtî (1750-1843)

Ahmet Kırkan

Kurdî demê cenabê pêxamberî de musulman bîyê û heta ewro kurdan seba musulmaniye zaf kede daya. Keda kurdan ge warê herbî de ge zî warê îlmê de ge-ge zî sewbîna waran de bîya. Ma eşkenê vajê ke kurdan bi heme cehdê xo ya seba îslamiye mucadele kerdo. Mîyanê kurdan ra sey Malîkê Eşter, Selahadîn Eyubî kumandarê girdî vejîyayê û mîyanê kurdan ra zaf alimê girdî resayê. Heta kes eşkeno vajo ke felsefeyê zîwanê erebkî bi destê kurdan û farisan virazîyayo. Tayê aliman zî heme waran de eserî dayê. Mela Xelîlê Sêrtî nê aliman ra yew o. Mela Xelîl merdimêko zafhete û zana yo.

Mela Xelîlê Sêrtî mîladî serra 1750¹ yan serra 1751² de ameyo dunya. Tarîxê dunya ameyîşê Mela Xelîlê de cîya-cîya rîwayetî estê. Heta tayê çimeyan de no tarîx heta serra 1754 şîno.³ Nameyê babîye ci Mela Huseyîn o.⁴ Labelê tayê çimeyan de nameyê babîyê ci Mela Hesen ravêreno.⁵ Mela Xelîlê Sêrtî babîyê xo hete de dest bi ders kerdo û heta soyinê emrê xo bi îlima meşxul bîyo. Mela Xelîlê Sêrtî bi şaristanê Sêrtî ya meşhûr bîyo labelê Mela Xelîl qezaya Bidlîsî Hîzan de ameyo dunya.⁶ Sey ke kitabê tarîxî yo meşhûr “Şerefname” de vîyareno

Hîzan tim bi medreseyan û bi îlimî ya aver şîya.

Mela Xelîlê Sêrtî zî malbatêka wayîrê îlimî de ameyo dunya. Bavkalê Mela Xelîlê Sêrtî, Mela Xalid zaf alimêno meşhûr o.⁷ Babîyê Mela Xelîlê perwerdeyê Mela Xelîlê ser o zad viderto. O semed ra lajê xo teşwîqê wendişî kerdo. Mela Xelîl seba wendişî Tillo, Hîzan, Helenzî, Westan, Muks, Xoşab, Botan, Îmadîye şîyo.⁸ Mela Xelîl nê şaristan de cîya-cîya îlimî wendî. Mela Xelîlê Sêrtî; Sofî Huseyîn Xursewî, Evdirehman Ensarî, Îbrahîm Heqî Erziromî⁹, Mela Mehmûd, Mela Avduhadî Erwasî, Mela Huseyîn Xoşabî ûsn merdiman hete de ders wendo.¹⁰ Mela Xelîlê Sêrtî hete terîqetî ra beyntarê neqşibendîye û qadîrîye de vinderto û mabênê nê her di terîqetan goreyê xo eleqeyêk tesîs kerdo. Çünke Kurdîstan de terîqetê neqşibendîye zaf vila bîyo. Terîqetê qadîrîye zî Kurdîstan de vila bîyo labelê qasê neqşibendîye hîra nêbîyo. Mela Xelîlê Sêrtî nê her di terîqetî ardê pê hete û şexsê xo de mezc kerdê.

Mela Xelîlê Sêrtî şaristanê Îmadîye de destê Mela Mehmûdê Behdînî ra îcazeta xo ya medrese girewt tepîya ageyreno Hîzan û uca de Medreseya Meydan de dest bi dersdayişî keno.¹¹ Mela Xelîlê Sêrtî panc serrî Hîzan de ders dano tepîya -bi waştîşê babîyê xo ya- şîno Sêrt û uca

1 Tehsîn Îbrahîm Doskî, Hemdî Abdulmecîd Selefî, *Mu'cemu'ş-Şu'earî'l-Kurd*, Spirêz, Duhok, 2008, r. 148-149

2 Alî Nebî Salîh Doskî, *Mela Xelîl Es-Sîrtî*, Spirêz, Duhok, 2007, r. 24

3 Muhemed Alî Es-Sîwerekî, *Mu'cemu'l E'lamî'l-Kurd*, Bengê Jîn, Suleymaniye, 2006, r.261

4 Muhemed Emîn Zekî Beg, *Meşahiru'l-Kurd û Kurdistan*, Daru'z-Zeman, Şam, 2006, r. 204

5 Alî Nebî Salîh Doskî, çc, r. 23

6 çc, r. 28

7 çc, r. 31

8 çc, r. 36-37

9 “Marîfetname “ cû kitabêko meşhur ê nê zatî esto. Derheqê estarenasiye de zaf merdimêno zana yo.

10 Alî Nebî Salîh Doskî, çc, r. 39-40

11 Biradost, *Mela Xelîlê Sêrtî*, Nûbihar, h. 55, Nîsan 1997, r. 25-26

de nêzdîye hîris serre ders dano.¹² Mela Xelîlê Sêrtî neway û panc¹³ serrî emr kerdo û wextê xo beyntarê dersdayiş û nuştîşî de para kerdo.

Mela Xelîlê Sêrtî zaf merdiman rê îcazet dayo. Nê merdiman ra tayê ci: lajê ci Mela Ebdullah, lajê ci Mela Mustefa, Mela Yehya Mizûrî, Mela Alî Helenzî, Şêx Hamîd Tilloyî, Melazade Erihî, Mela Hamîd Nefîlî, Şêx Evdilhekîm Erwasî, Mela Hesên (Muftîyê Muşî), tornê ci Mela Umer ûsn merdiman Mela Xelîlê Sêrtî ra îcazet girewta.¹⁴

Mela Xelîlê Sêrtî alimanê Kurdîstanî mîyan de cayêko giran tepêşeno. Eserê ke ey telif kerdê yanî bi xo nuştê zaf ê. Mela Xelîlê Sêrtî eseranê xo de nezm û nesrî (pexşan) bi westayîya şuxulneno. Mela Xelîlê Sêrtî demê xo de zî badê cû zî zaf tesîrê aliman kerdo. Bedîuzeman Saîdê Kurdî zî Mela Xelîlê Sêrtî alimêko girs hesibneno.¹⁵

Mela Xelîlê Sêrtî hemdemê Mîrê Cizîra Botan Bedirxan Begî yo. Sey ke yeno zanayîş beyntarê nînan de têkîlî esta. Bedirxan Begî lajê Mela Xelîlê Sêrtî Mela Mustefa seba ke şaristanê Cizîr de ders bido Mela Xelîlê Sêrtî ra rîca kerdo. Mela Xelîlê Sêrtî no rîcayê Bedirxan Begî qebûl kerdo û lajê xo Mela Mustefa şirawito Cizîr. O semed ra melayê ke mintiqaya Cizîr de îcazet girewtê –Mela Mustefayî ra yan wendekaran ê ey ra- bi rayîra Mela Mustefaya resenê Mela Xelîlê Sêrtî. Lajê Mela Xelîlê Sêrtî Mela Mustefa badê serewedaritîşê Bedirxan Begî serra 1847 de bi Bedirxan Begî ya pîya Kurdîstan ra nefy bîyo.¹⁶

Eserê Mela Xelîlê Sêrtî zaf ê. Ma ewtîya de tena nameyê eseranê ci danê û eserê ke destê ma de estê, derheqê înan de melûmat danê:

1. **Nehcu'l-Enam:** No eser seba wendekaran ê

12 Alî Nebî Salîh Doskî, ç, r. 46

13 Neway û panc serrî goreyê teqwîmê hîcrî yo. Çünke teqwîmê hîcrî de goreyê teqwîmê miladî 33 serran ra serrêk zêdêna.

14 Alî Nebî Salîh Doskî, ç, r. 47

15 ç, r.50-51

16 Abdurrahman Adak, *Destpêka Edebiyata Kurdî ya Klasîk*, Nubihar, İstanbul, 2014, r. 325-326

medrese nûsîyayo, exlaq û meseleyanê dîn ra qalî keno. No eser menzûm o û bi terzê mesnewîya ameyo nuştene. No eser 22 beşe û 271 beytî yo.¹⁷ Zaf şerhê nê eserî estê. Nînan ra tayê ci:

1.1. Rehberê Ewam şerha Nehcu'l-Enam: No eser şerhê Nehcu'l-Enam ê Mela Xelîlê Sêrtî yo. No eser bi destê Ehmed Hîlmîyê Qoxî nûsîyayo û serra 1983 de ameyo çapkerdiş.¹⁸

1.2. Şerhu Nehcu'l-Enam: No şerh Mela Zeynelabîdîn Amedî bi erebkî nuştio.¹⁹

1.3. Hellu'l-Meram Tercemetu Nehcu'l-Enam: No şerh bi destê Seyyîd Tahir Geylanî beyntarê serranê 1946 û 1950 de tirkî nûsîyayo.²⁰

2. **Menzûmeya Tecwîdê:** No eser menzûm ameyo nuştîş û derheqê îlmê tecwîdê de yo.²¹ Tam nameyê nê eserî *Rîsaletun Fî Îlmî't-Tecwîd* o. No eser zîwanê kurdî de mijarê tecwîdê de esero yewin o.²²

3. **Besîretu'l-Qulûb:** No eser tefsîrê Quranê pîrozî yo. Mela Xelîlê Sêrtî tefsîrê xo de çeku bi çeku mana dayo.²³ No tewir tefsîrî lîteratur de estê û nê kitabî raşte-raşt tefsîr nêhesibîyê zî nûsîyayê. Bê nê tefsîrî Mela Xelîlê Sêrtî çimeyî yewna tefsîrê Mela Xelîlê Sêrtî ra zî behs kenê. No tefsîro bîn o ê Mela Xelîlê Sêrtî heta sûreya Kehf nûsîyayo.

4. **Tesîsu Qewaîdu'l-Eqaîd:** No eser derheqê bawerîya îslamî de nûsîyayo. Sey ke ma zanê Mela Xelîlê Sêrtî muntisîbê ehl-î sunetî yo û bawerîya ci zî ney ser o ya. Mela Xelîlê Sêrtî

17 Adak, ç, r. 329

18 Ehmed Hîlmîyê Qoxî, *Rehberê Ewam şerha Nehcu'l-Enam*, İhsan yayinlari, İstanbul, bêtarîx

19 Adak, ç, r. 329

20 Adak, ç, r. 329

21 Edip Çağmar, *Molla Halil el-İs'irdî'nin "Risaletun Fî İlmi't-Tecwîd" Adli Eseri*, Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi, h. 2, Kasım 2009, r. 153-161

22 Adak, ç, r. 330

23 Mela Xelîlê Sêrtî, *Besîretu'l-Qulûb fî kelamî Ellamu'l-Xuyûb*, Nûbihar, İstanbul, 2011

eqaîdê xo zî goreyê ney nuştî. No eser Dr. Vec-hi Sonmezî tehqîq kerdo û çap kerdo.²⁴

5. **Mehsûlu'l-Mewahîbu'l-Ehedîye fî'l-Xesaîsî we's-Şemâil'l-Ehmedîye:** Derheqê şekl û şemalê cenabê Pêxamberî ameyo nuştîş. No tewir kitabî zafane hedîsan ra çime gênê û şekl, şemal, bejn ûsn xusûsiyetan ê pêxamberî îzeh kenê. No eser Muhemed Hadî Mêrdînî tesxîx kerdo û weşanayo.²⁵

6. **El-Qamûsu's-Sanî:** No eser derheqê gramerê erebkî de bi ziwanê erebkî ameyo nuştîş. Mela Xelîlê Sêrtî gramerê erebkî de alimêko zaf mahîr o. No eser di cîldî yo. Eser serf (morfolojî), nehîw (sentaks) û meanî (hunerê edebî) de eserêke giran baha yo.²⁶

7. Usûlu Muxnî'l-Lebîb

8. Telmîhu Îsa Xûcî

9. Menzûmetu'z-Zumrudîye

10. Usûlu Hedîsu'l-Ezher

11. Zubdetu ma fî fetawe'l-Hedîs

12. Mînhacu's-Sunnetu's-Senîyye

13. Nebzetu'l-Mewahîbu'l-Ledunîyye

14. Muxteseru'l-Menhu'l- Mekkîye fî's- Şerhî'l-Qesîdetî'l- Hemzîyye

15. Tewdîhu Îstîfare

16. Menzûmetu fî'l-Adab

17. Muxteseru ma lî's-Suyûtî

18. Menzûmetu fî Medhî Xeyrî'l-Berîye

19. Kafiyyetu Kubra fî'n-Nehîw

20. Kîtabu fî't-Telaq Înde'l-Ekrad

21. Kîtabu fî Usûlî'l-Fiqhî's-Şafîî

22. Kîtabu fî Usûlî'l-Hedîs

23. Rîsaletu fî Eqîdetî Cewheretî'l-Îslam

24. Rîsaletu fî'l-We'z we'l-Îrşad

Sey ke ma va Mela Xelîlê Sêrtî alimêko zafhete û zana yo. Bê nê kitabîyan tayê şîrê Mela Xelîlê Sêrtî zî estê. Mela Xelîlê Sêrtî şîranê xo de "Şewqî" sey mexlesî ya şuxulnayo. Malûmato ke Abdurrahman Adak kitabê xo de dano, verê cû şairîya Mela Xelîlê Sêrtî nêameyê zanayene. Labelê serra 2010 de Mamosta Abdurrahmanî şîrê ci peyda kerdê û kovara "Mukaddime" de weşanayê.²⁷

Lajê Mela Xelîlê Sêrtî Mela Mustefayî – demo ke nê zatî Heremê Şerîf zîyaret kerdo, uca de şîyo rehmetîya xo ser û uca de defin bîyo- badê mergê Mela Xelîlî mersîyeyêk nuştî. Ma qayîlê ke na mersîye ra qismêk bidê:

"Efelet Şemsu'l-Bedîî fî'l-Ulûmî

Înna lîllahî we îinna lî îlahî racîun

Qemerun helle bî Hîzane bî Îs'îrde xerebe

Neşere'l-Îlme feehlu'l-Îlmî mînhu axîzun"

" Îlim de tîjîya tewr berz şîya awan

Bêguman ma ê Homayî ye û ma yê ageyrê Homayî

O aşmîyêk o ke Hîzan de akerwte û Sêrt de şî awan

Ey îlim vila kerdê û Ehl-ê îlimî îlim ey ra girewtê."²⁸

Kitabê Mela Xelîlê Sêrtî medreseyanê Kurdîstanî de demêno derg sey kitabê dersî ameyê wendene. Malbata ey hîna mintiqaya Hîzan, Sêrt de ronîşenê. Malbata Mela Xelîlê Sêrtî ra zaf alimê girdî resayê. Goreyê fikrê ma qedr û qîymetê Mela Xelîlê Sêrtî nêameyê zanayene.

Kekê min heta dawiyê xwend û min piranî fêhm kir. Divê em biweşînin. Ê nivîsê zazakî yê wekî vê em di her hejmarê de biweşînin.

24 Mela Xelîlê Sêrtî, *Tesîsu Qewaidu'l-Eqaîd*, Nûbihar, Îstanbul, 2013

25 Mela Xelîlê Sêrtî, *Mehsûlu'l-Mewahîbu'l-Ehedîye fî'l-Xesaîsî we's-Şemâil'l-Ehmedîye*, Mektebetu Seyda, Dîyarbekir, 2010

26 Mela Xelîlê Sêrtî, *El-Qamûsu's-Sanî fî'n-Nehwî we's-Serfî we'l-Meanî*, Mektebetu Dîyarbekir, Dîyarbekir, 2012

27 Adak, çc, r. 331

28 Mela Xelîlê Sêrtî, *Tesîsu Qewaidu'l-Eqaîd*, Nûbihar, Îstanbul, 2013, r. 6

Feqîr Mame Li Kolanan

Ebdulhadi Botî

Diz ketne mala min
Birin hemî pertalê min
Vale kirin kuwarê min
Feqîr mame li kolana

Firotin ew tev hemî
Bi qîmetek pûç bêşermî
Weke ku tiştek ne qewmî
Feqîr mame li kolana

Hingî min kire cehd û xeyret
Vegerim wek berê dewlemend
Qedexe kirin ji min re serwet
Feqîr mame li kolana

Min hebû pênûs û qelem
Helbest û çîrokên qewî nerm
Kitêb û ramanên wilo germ
Feqîr mame li kolana

Folklor û cure reqsên netewî
Cejn û pîroziyên teybetî
Eser nema ji wan bi rastî
Feqîr mame li kolana

Çand û beratek hêja
Kete destê wan diza
Çawa pê bibim riza
Feqîr mame li kolana

Ketme pey û lêgeriham
Dît min ew bi eynî qam
Lê bi nav û çeknên heram
Feqîr mame li kolana

Ax! Baranek zor barîba
Ew çek li ser rakiriba
Minê ew rewa kiriba
Feqîr mame li kolana

Sê Ayet; Sê Nukte¹

Werger: Remezan Binetari

Ya Yekem: وَأُخِي رُبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنْ يَحْذِيَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا
Belê, mozhungiv ji aliye fitretê ve û ji hêla wezîfeyê
ve, wisa mucîzeyeye qudretê ye ku sûreyê Nehlê
yê gewre bi navê wê hatiye binavkirin.

Lewra, di serê hûrik ê wê makîneya hingiv a biçûk de, **nivîsandîna** bernamêya tekûz a wezîfeya wê ya girîng; û di zikê wê yê piçûk de, **têxistin û pijandîna** ji xurekan, a herî şîrîn; û di şilfoka/singuyoka wê de, bêyî ku zerar bide wê organik/wesleyoka wê û cismê wê **bicîhkirina** wê jehra ku xwedî hêz û bandora xerakirin û kuştina wan azayên jîndar e; ji ber ku bi dêhn û ilmê heta tu bibêjî *û* bi hîkmet û îradeya gelek zêde *û* bi pergal û pîvaneke tam pêk tên, helbet tiştên mîna siruşt û tesadûfê yên ku bêhiş, bêpergal, bêpîvan in, nikarin mudaxele bikin û têkil bibin.

Va ye, li tevahiya rûkala zemînê di mozên bêhejmar de, bi eynî hîkmetê, bi heman baldariyê, di eynî pîvanê de, di heman kêliyê de, di eynî teherî de zahîrbûn û îhateya vê hunera Îlahî û vê fîla Rebbanî ya ku bi sê alîyan ve mucîzeyî ye, bi aşkerayî wehdetê dipeyitîne.

Ayeta Duyem: Ayeta وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً لِّئَلَّا تُؤْكِلُوا
يَ fermaneke îbretfeşan e.

Belê, di serê de wek çêlek, heştir, bizin û mih; di guhanên makan û pêşîrên dayikan de ku wek febrîkayên şîr in, di nav xwîn û fişqiyan de bêyî ku bilatimîne, bigemirîne û bi temamî berevajiyê wan, **bicîhkirina** şîrekî xalis, paqij, safî, xweyîker û qûtî, xweş û sirî; û li hemberî çêliyên wan, şefqeteke hêja û cangorî ku ji wî şîrî bêtir xweş, şîrîn, bîtehm e **têxistina** qelbên wan; helbet rehma, hîkmetek, ilmek, qudreteke, vîn û baldariyeke wisan divê ku bi tu awayî nabe ku karên tesadûfên bibahoz, hêmanên tevdêr û hêzên kor bin.

Vaye, li ser temamê rûyê zeviyê, di qelb û pêşîrên dayikan [guhanên makan] ên bêhed ên celebên bi sed hezarî de, di eynî demê de, di heman teherî de, bi eynî hîkmet û heman baldariyê; tecellî, teserrûf, kirin û îhateya vê hunera Rebbanî û vê fîla Îlahî ya wiha gelek mucîzeyî û bihîkmet, bi zelalî wehdetê îsbat dike.

Ayeta Sêyem: وَمِنْ مِّمَّا تَنْجَلُونَ مِنْهُ سَكْرًا وَرِزْقًا
Ev ayet, bal û dêhnê dikşîne ser xurme û tirî; û dibêje: “Di van herdu fêkiyan de, ji yê xwedî eqil re, ji bo tewhîdê ayetek, delîlek û hucceteke mezin heye.”

Belê ev herdu fêkî digel ku hem zad û qût hem fêkî û mêwe hem binaçeya gelek xurekên çêjdar in, [hem] ev darên ku di nav xîzika bêav û axa ziwa de dimînin, ew qas mucîzeyeye qudretê û xarîqeyeke hîkmetê ne û wisa fabrîkayeke şekirê ya helawîn û makîneyeke doşavê ya hingivîn in û sen’etên bi pîvaneke ewqas hassas û bi pergaleke ew çend tekûz û ewqas hîkmetdar û baldar in ku, merivê ku bi qasî misqalê eqlê wî heye bêgav e ku bibêje: “Yê ku van halê çê dike helbet ew Zat e ku Wî ev gerdûn xuliqandîye.

Lewra mesela, va li ber çavê me di vê şîva mêwê ya bi qasî pêçiyekê de, bîst gûşî hene û di her gûşiyî de ji tulumbeyokên aqîta/dimsê şekirîn bi sed sed hebûb hene. Û li ser rûyê her hebûbê **poşandîna** stareyek ziravoçk, xweşik, spehî û rengîn; û di qelbê wê yê nazik û nermik de, **bicîhkirina** dendikên qaliksirt û kakilgûz ên ku di hukmê hêza bîr û hişê wê, bernamê û tarîxçeya jiyana wê de ne; û di zikê wê de **çêkirina** şîraniyeke mîna “helawa cennetê” û hingivekî mîna “ava kewserê”; û li temamê rûyê zemînê, di manêndên wê yên bêhejmar de, bi eynî baldariyê, bi heman hîkmetê, di heman demê de û di eynî terzê de **xuliqandîna** eynî nuwazeya hunerê; helbet bi aşkerayî nîşan dide ku, Yê ku vî karî dike Xaliqê hemû gerdûnê ye û ew fîla ku qudreteke bêdawî û hîkmeteke bêhed divête, ancax fîla Wî ye.

Belê hêz û siruşt û sebebên ku kor, sergêj, bêpergal, bêhiş, bêamanc, vegirtor û tevdêr in, nikarin têkilî vê pîvana gelek hassas, vê hunera pir hunerwer û vê pergala zehf bihîkmet bibin û destên xwe dirêj bikin. Tenê di mefuliyetê de û di qebûlê de û di perdedariyê de, bi emrê Rebbanî tên xizmetkarkirin û xebitandin.

Vaye, mîna van sê nukteyên ku rênîşanî tewhîdê dîkin ên sê heqîqetên ku ev sê ayet îşaret dîkin; cîlwe û teserrûfên bêhed ên fîlên Rebbanî yên bêhed jî, bi yekdengî ji wehdetê Zatekî Zulcelal ê tek yek Wahidê Ehad re şahidiyê dîkin.

¹ Ayet-ul Kubra, Bediuzzaman Said Nursi, Envar Neşriyat, 122-124.

Heyveronî

Meryem Eray

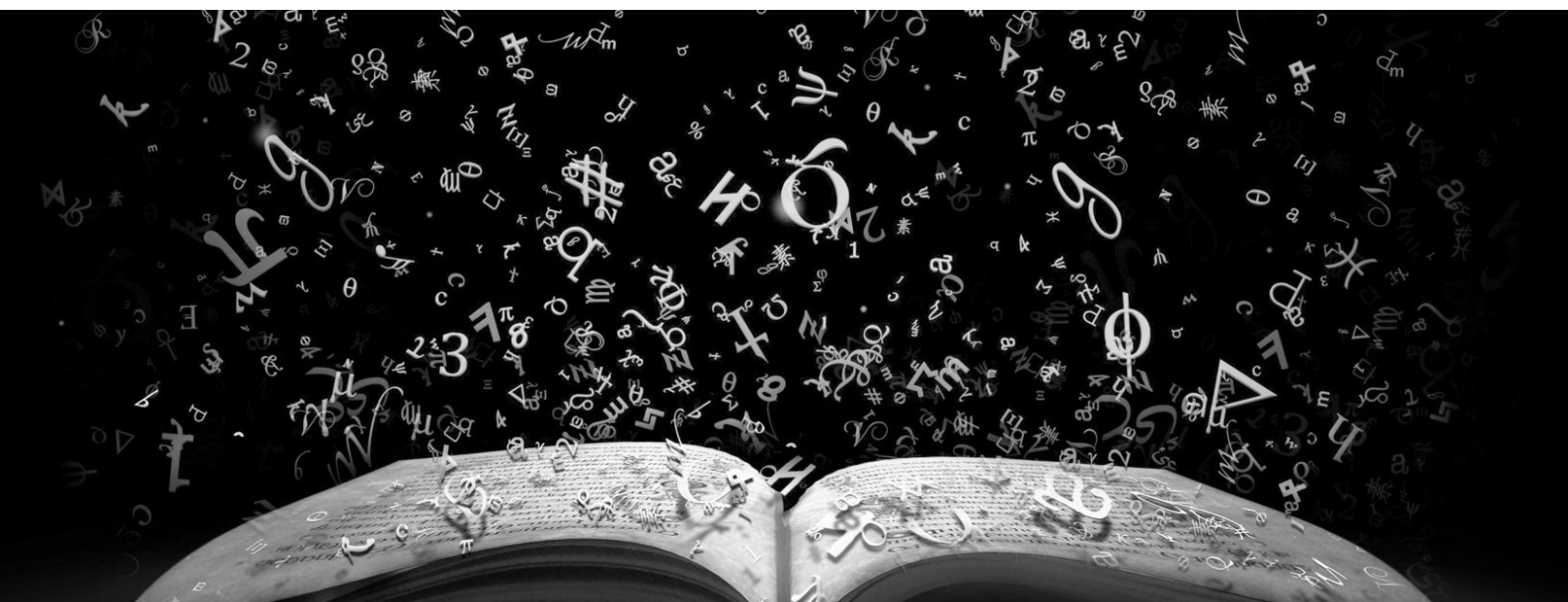
Bi naveroka xwe dadmendî ye
Kitêba min, ev e
Salên dûr û dirêj e
Ku melhem e
Ji êşên giyanî re...

Dixwernedî, dixwerdibînin bi vê xwendinê
Bawernedî bawer dibin bi wê
Hêvîsikestî bi hêvî...
û
Dildîl dilzad dibin

Xewn û xiyalê veduguheze ser sîrata misteqîm
Ramanan hêzdar dike
Hêztir dike vînê
Bîrê ji pûçiyê difilitîne
Temam dike netemaman

Nûranî dibin feraset
Eşkere dibe îman
Bawerî olan dide li ser ruyê erdê
Bêhawar hawarnas
Nesumar suwar dibin

Afîtabî dibe heyveron
Bi vê xwendinê
devê tûrikê xwe vedike nûr
û xemla giyana xwe li xwe dike
Li komên dora xwe nesîbiyan diweşîne
Direşîne ava heyatê
Darûya hestên pûç û şikyayî

Guftûgo Bi Kitêbê Re

M. Zahir Ertekin

*Îro ji nû purateş im dîsa ji remza dilberê
Mecrûhê qewsê purweş im tîr dane nêva cegerê*

Melayê Cizîrî

Benda Yekem: Mufareqet

Mufareqet diwar e. Dûriya ji dil diwartir e. Weke helbestvan dil wiha lorand; eql û mêjiyê min wilo nehwirand:

Birînê min pirî kûr in ji kûriyê xedarê

Şûnê şîşê ji agir ew ji feleka neyarê

Gava ku min hêra hevokên kitêba xwe weke şamarekê li ser rûyê xwe hest kir, gelekî eşiyam. Lê ev êş ne ji ber hêrs û aciziya li hember wê bû. Ev aciziya min ji komxemiya min a salane, ji bexemiya min a derûnî, ji nixumîna başiyên bînpêkirî/wenda, ji quretiya min, ji ez-eziya ku heta xwe li gurcîk û kezêba min rapêçabûn, ji bêînsafî, bêdadî, bêtemulî û bêguman ji hawarnenasîya dilîn û ramanên xwe-navxweyî bû.

Belê min dest ji kitêba xwe kêşa bû; derd û belayên nalanaxivî li min hilkişiyabûn. Dil dema ku ji binî ve hildiweşe, hingê mirov ferq dike ku saxtumana wî ya 'eslî berteref bûye. Ango heta ku pençeşêr xwe dirêjî kabeya laş neke, lêrîn û daweta hesweseyên ron berdewam e, hişyarî giran e, gotûbêja bi dilî re ne sûdmend e, ne hêsan e.

Bi van nermeçavên tobeke, bi vê şilopedila lixweveger û bi vê binevşa helesor î kesk ve dîsa li kitêba xwe vegeyam;

Heyrana çavê min; te di nava rûpelên xwe yên behremend de digot; ji bo însan sê taybetmendiyan sereke hene. Tu jî di nava van

taybetiyan de alûdeyî yî. Yek ji wan qisûr/kêmanî, yek 'ecz û yek jî feqr/jarî e. Di nefsa her kesayetekî de, şekirê van her sê helawan weke haveynê hatiye avêtin. Qisûr yanî bêmekalî... ev di te de heye. Belê gelek qisûrên te hene. Feqîrî bi wateya mihtaciye tete fêmkirin. Te ihtiyacî bi gelek tiştan heye ku destê te nagihêje wan. Ecz jî bi awayekî geş û gur di fitrata te de bicîh e. Ew jî tê wê wateyê ku xwestek û daxwazên te yên dirêj bi vî destê te yî kurt nayên bidestxistin. Ji ber ku afirîner xwestiye bi vî awayî mezinahî û hêza xwe ya sermedî nîşanî te bide, bi van hersê kêmasiyên xwe divê tu berê xwe bide çavkaniyan.

Benda Duyem: 'Acizî

Di nava 'ecziyet û feqriyeteke bêserûbin de digindire rihê min. Tevî vî halê xirab jî min nexwest ku bi van derdên xwe re 'eleqedar bim. Di nava geremoleke zihnî û dinyayî de min mijûliyên xwe didomand. Nedihat bîra min ku dinyaya temenê min jî mîna dinyaya gerdûnê bi sur'et ber bi avabûneke awarte, ber bi xirabûneke zahîrî, ber bi qiyameta xwe ve dajo. Kitêba min ji min re digot:

Ji bilî suhbeta canan li tiştêkî din megere. Tew viyan û dilbijînên xwe, ji yên ku ji wan re "xeyr/masîwa" tê gotin re, ji hîmî ve bibire. Lewra çî cara ku te meylanên xwe di riya van "xeyr/dîtir"an de mezixand, sîleyên mezin li te ketin. Tu destevala mayî. Ji bilî poşmaniyê tiştêkî çê di tûrikê te yê jîyanê de nema. Rûpelên jînameya te yekser vala man. Serwet û samana te ji ya îflaskeran wêdetir nebû. Îcar, ji niha û pê ve xwe bixe binê banê îlhamatên hevpar ên 'arifan û çeng û himbêza dilê xwe bide ber kewara dilovaniya şahê şahan. Hawarên xwe di melhema Wî ya nivîskî û

avadanî -ku herdu jî jînde ne- de bide. Da ku ji îro û pê ve tu bikevî binê ala Wî ya mihriban. An na, temen bir wêranî û herwiha bir bi meşereke topbaranî ve bi şiddet diherike. 'Ecziyetên xwe ji xwe re bike mehder û şefa'et, da ku xêr û xweşî te pêşwazî bike.

Derwêşê dilê xwe me!

Lê li gorî lazimatî û pêdiviyên vê derwêşiyê tevnerim. Mîna zebeşê ebuçehil bi min tal tê. Li min zor tê. Hey dil! Nexweşiyên te yên sereke; xamî, nepehtî û nesohiya te ya rasteqîn e. Hêjî mîna xortekî çarde salî li pey xeyalên ciwaniyê lezûbeziya te, nigên te li ber hev dixê. Tu dibê qey tê dîsa vegeirî ser xortaniya xwe û tê dîsa destê xwe bi zewqên wê yên derewîn tijî bikî. Mîna bûkeke devbiken... mîna zarokên ku heşê wan tijî listik... mîna dînen 'aware... mîna ajalên xuyxew xewwar û mîna çarnigan şikemperwer... heyhat, ma tu nabînî ku gelekên li kêleka te bar kirin. Gelek destên ku te maç kirin, niha ax in. Her dem pêkan e ku lêdana dilê te pêşiyê şiddeta xwe zêde bike û piştî bi carekê motarê jiyana te ji binê xeraniyê derkeve.

Birûskan xwe li te vejandine...

Bêhtengiyê te hejandiye...

Dafik, kemîn û kozikên ku li ber te hatine vekirin, ne yek in û ne jî dudu..

Seqema tenehiştinê hêlîn çêkiriye di hişê te de. Carna jî tu tedihiştî, lê li hesabê te nayê û tu jî mîna teyrê tawis ser û çavên xwe di nava qûmê de vedişêrî.

Belê. Van pendên şîretawer û zorciwan di rûpelên kitêba min de ji min re hatine vegotin. Kitêba min di asta serenatekê de ji min re digot. Bê rik û neyarî ji min re bi qewlê leyyîn vedigot, lê min ew weke fermanarekî qurre seh dîkir. Tama şîretên wê li nefsê pir tal dihat. Nedixwest wan li xwe bigire. Lewra taliyê wê baş bizanibûya ku, bêjeyên her yek ji wan şîretan kêreke tûj bû, perçeyek ji wê nefsa ku bi şêrpenceyê ketibû jê dîkir da ku laş tev nebe laş/kangren. Lewra nefsa ji xwe pir razî bû û nedixwest gopalê tu kesî têxe destê xwe. Bixwebaweriyêke bêpîvan ew nêzî zinar û kortalan kiribû.

Benda Sêyem: Hêvî

Kitêba min şîroveya rihê însan bi vî awayî domand; însan, temamê navê Rehman û hikmet û tezahuratên vî navê pîroz di xwe de dihevinê. Hetta ev navê dilovîn, bi cîlwe û alûsiyên xwe çawa mora xwe li ser rûyê erdê xistiye û xwe bi vî awayî daye nîşandan, wisa jî bi awayekî mînyatûr bi tevde cîlweyên xwe, li ser rûyê min jî daye. Bi vî awayî rûyê min meşhergeh û tecelîgeha nûr û 'erşa Rehmanî ye. Bes min bi xeletiyên xwe ev rasteqîn berovajî kir. Xetên reşik bi kesba min a nebaş li rûyê min civiyane. Gewherekî spî û rewnak dema ku bikeve nava zibilê... dema ku ew durr û mercan li ser sergoyan bête hiştin... Tiştê ku ji min dihat payîn, ji min sadir nebû. Min tevna tejika xwe şaş girêda, xaliçeya min berovajî hate ristîn. Lê min xwest ku li xwe mikur werim û li kirinên xwe vegeirî, poşmaniyê ji xwe re bikim mehderî û hevalbend... Lê hêvî heye. Lewra Xanî di Mem û Zîn'a xwe de wiha dinehwirîne. Ez jî dikevime dilê dîsgotina wî;

Sed mertebe gerçî em xirab in

Emma ji te naumîdî nabin

Fîlcumle me cumle xas û 'aman

'Asî û şeqî û natemaman

Têkra bi şefa'eta xwe xas ke

Vêkra me ji agirî xilas ke

Yan weke ku Mela Xelîl dibêje;

Welê rehma Xwedê zaf e

Sema erd û heta qaf e

La teqnetû dilek saf e

Umîdim rehmeta rehman.

Benda Çarem: Çare/ Hîç Ender Hîç

Bi gotûbêjan avêtina ber hev ên min û kitêbê domiya. Qederekê kanî dibûm, lê dûv re te didît ku teriyê jiyaneke çilek xwe bi min ve dizeliqand. Geh weke benîşteki îştîyaqa têrjiyîna dinyayê bi min vedibû û geh dilê min lê sar dibû. Dema ku dilê min lê sar dibû min fêhm dikir ku bandora kitêbê li ser min e û xwestekên ruhî bêtir min bi aliyên xwe ve dikişandin.

Ruhê însanî, bi listikên dinyayê, bi kêf û lezetên dinyayê nayê xapandin. Heta ku deriyê heqîqetê ji xwe re nebîne, berê xwe nadê. Xelasiya wî ya ji tariyan, bi hin mifteyên semawî ve pihêt girêdayî ye. Wiha jê re axivîm;

Kitêba min! dilê min! veke yaqutên dilê xwe ji min re... lewra min fêhm kiriye ku di afirîş/ fitrata xwe de ez zeîf hatime afirandin. Her tişt cih û war dibîne ji xwe re, di jiyana min de. Neyîniyek gelek biçûk jî, ji bo keserkovaniyên min bes e. Zû dişkêm û teng dilebitim. Zûka wêran dibim. Zû bi zû lawaz dikevim. Derhal dixitimim. Zûzûka dipelçiqim, bi lez ji hal dikevim... "Ez" bi zûdî benê xwe li stûyê min digêrîne. Belayên li hember min, min bi hêsanî têk dibin. Di heman demê de ziravbîhîstiyar im jî... Bi vî awayî ez bêmade û bêhêvî, destvala li beyabanê dimînim. Him tiralî û him bêşiyani dema ku li min dicivin, kar û barên jayani û giyani dikevin tengasiyê. Ji ber ku însan im, pêwendiya min bi gerdûnê re jî heye. Halevku kes û tiştên ku ji wan hez dikim, yek bi yek û zû bi zû bar dikan. Kenîn zû bi zû bi barana çavan ve diguhêre. Li pişt daweta gelek şîn û tazî tene kirin. Piştî gelek firîna zû bi zû per û bask dişkên. Ev çer dinya ye Xwedayê min! Ruhê min ji van nakokî û dijrabertiyên bê debar dimîne. Di riya rast de jî carna xwar dimeşim êdî. Û bi vî koçiyê dîsa dilê min dikeve nava kulên bêpayan. Dilê min jî weke yê Siyehpoş wiha dinale wê demê;

Melhem bikerî min bu du destê heneregî

Cerhê mi bibînî ku birîndarê tuwem ez

Şêxê mezin Evdirehman Aqtepî jî dikeve nava suhbata me û rengê mersiyeya xwe Kerbelayê bi me re parve dike. Lewra mijara me gelekî dişibe hev:

Bide saqiya badeyê pur elem

Di dil da me hilbû hezar narê xem

Pîrê evînê Cizîrî li dor mijara me gotina dawî bi lêva xameyê ve çespandiye;

Ji ber ahên me dinê agir û dûd bit ne 'eceb

Me di dil da heye narek ku disojit seqerê

Him destê min ew qasî ne dirêj e ku bikarim xwe bigihînim armancên xwe. Temenê min jî kin e û ji bo peydakirina lazimatên min têrê nake. Tew sebreke min heye ku nayê zebt û vegirtinê. Li min xweyî dernakeve. Ew bi xwe jî bê sebr e. Dema ku derî dadide û diçe, li pey wê (sebrê) teşqeleyek mezin derdikeve ku tiştêk di qirara xwe de namîne. Weke pepûka diltezîn çewalê min î ku mîna kerenga sermayê berhev dikim û diximê, bi qul e û her tiştê ku min berhev kiriye, bêtî daxwaza min rijiyaye erdê. Dem borî ye. Telîs vala ye, ji bilî du sê kerengên girmixî û pelçiqî.

De ka bêje kitêba min. Ez ê van pirsan çawa çareser bikim. Dizanim bi vî pîrsê jî dereng hatim ber deriyê rûpelên te... rûpelên te yên aram... Lê baş dizanim ku bersiva van pirsan jî di nava hevokên te de veşartî ne. Hêvî heye, dê hebe...

Benda Pêncem: Çav, cesed û ruh

Te digot; li sê tiştên xwe pir miqate be. Li rihê xwe, li çavên xwe û li cesedê xwe. Cesed ji ber ku mala/hêlîna rih e, bi qîmet e. Ew qas. Ne ji bo kaşikên cesed, lê ji bo xatirê rihî -herdaîm dê bêdawî be- lê miqate be. Lewra rih di vî xaneyê de mêvan e. Di vî xaneyê/malê de jî du şibak hene ku di navbera ruh û cesedê de pir e. Ew jî çav in. Du çav, du şibak, du ekran, du qamera... Ku rih vî alema dinyayê, di wê pencereyê de temaşe dike. De îcar ka bêje tu çî di wê pencereyê de diweşînî. Yanî seyr û temaşaya rih çito ye? Gelo tu dîmenên çawa di vî qameraya zahîrî de, ji temaşevanê 'ezîz re dişînî? Gelo rihê te bi van temaşeyan çiqas memnûn e ji te? Ya rastî yê ku dibîne ne çav e, rih bi xwe ye. Heta ku mirin li deriyê te bixe, dê ev temaşegerî bidome. Geh aciz dibe rih û geh jî şad. Ji xwe ev jî di rûyê te de xwe nîşan dide. Ji ber ku

rûyê te jî ekraneke rihî ye. Piştî ku mirinê wezîfe bi cî anî, wê çaxê rih itlaq dibe. Yanî jî qeyd û bendê te û cesedê te û çavê te azad dibe. De îcar bixebite da ku ruhê li hember cesedê de têk neçe. Pîrozî û serfiraziyê bi dest bixe. Serkeftin ji bo te û rihê te. Rihê xwe aciz meke...! Bi şîretan diqede rûpel. Lê dîsa dikevime nava fikaran... gelo?!...

Benda Şeşem: Koç

Kitêba min! Baş tê bîra min te digot;

Xwe amade bike, tê herî welatekî bêdawî. Welatekî wisa ye ku ev memleketê me li hember wî mîna zîndanekê ye. Li wê derê, li paytexta selteneta siltan, tu yê xwe bigihînî lîtf û kerema Wî. Bes ku fermanên Wî rind hatibin bicihanîn. Yan na zîndana Wî ya wê derê jî erjeng e...

Teb'en te rast gotibû û rasteqîn ne nûye jî. Bêguman ê ku ev jiyan daye wê dîsa bistîne jî. Bi vî awayî dê mirin derkeve ser dika xwe û wê peywir û berpirsiyariyên xwe bi cih bîne. Ji xwe rojane ev kar û barên mirinê didomin. Çawa ku jiyan hate vî heyatê bi teqdîr û qudret û şîyanekê, wîlo jî wê bar ke ji vî dinê, bi heman teqdîr û şîyanê. Tu jî perçeyek ji vî perçê jiyanê yî ku hatina te ya dinyayê misoger bi heman şîyanê ye. Weke herkesî tu jî dê bar bikî. Weke şair nalîde bûm;

Em jî vî şerbetê noş kin

Van dar û meskena boş kin

Kitêba min! tu dibêjî, lo lo... dilê min bi heyrano! Ma tu yê kengî ji xwe vala bibî. Tu yê kengî farixê ji „xwe bi xwe“ yî bibî. Cenga ku di xwe de dikî, hema hema hindik maye ku sebr û aramê li te heram bike. Yan tu bi xwe dixwazî wan ji nava xwe derxî û bişînî mişextiyê. Nizanim, lê ev halê te yê keşmekeşane ji bo dahatûya te sirûdên rewnaq û hêvîawer nanehwirîne. Ji ber vî yekê ji te re careke din deriyên xwe vedikim. Firset ji bo bikaranînan wan hene. Ger firset neyêtin bikaranîn veger li wan têtê girtin. Vêca jî tu vî fersendê bikar neynî, dibe ku deriyên îhsasasat û şîbakên nûrnameyên min careke din li te venebin.

Benda Heftem: Şîreta Dawî ya Kitêbê

“Ey însan! Hişê xwe bide serê xwe. Ma gelo mimkin e ku Zatê Zilcelal tevdê hebûn û afirîdeyan têxe binê emrê te, ewana tev alikariyê bi te bikin û ji hewcehiyên te re “Lebbeyk!” bibejin; tevî van qencyên mezin bi te bike û hay ji te tune be, te nas neke, te nebîne? Helbet hay ji te heye. Him jî bi dilovaniya xwe, vî zanebûna xwe bi te dide zanîn. Tu jî Wî nas bike, Wî bizanibe û bi hurmetî zanebûna xwe nîşanî Wî bide. Misoger fêma bike ku; ji yekî wekî te ku di nava ecziyeteke mitleq, zeîfiyeteke mitleq, feqîrtiyêke mitleq; aferîdeyekî fanî û biçûk re, ev gerdûn musexxer kiriye, xistiye xizmeta te û şandiye hawara te. Helbet li gor hikmet, înyet û zanîne ev heqîqeta hanê dilnêrmî û bexşendeyîya Wî nîşan dide. Helbet li hember vî mihrevaniya gelemperî sipasdariyeke safî, xalisane û kullî û ji dil; herwiha hurmeteke ciddî û safî ji te dixwaze û ji te têtê hêvîkirin...”

Bêguman tu rast dibêjî... got û bêtî
îxtiyariyê ji devê wî ev malikên rexneyî weşîyan;

*Elî rabe wiha nabê
Bi hîl û pile çênabê
‘Umur borî mirin ha bê
Çira tedbîrekê nakî (S. ‘Elîyê Findikî)*

Rêbendan-2015/ Tewrêz

Hêvî

Fahri Ayhan

Çavê wê yê gir li dorhêla xwe dinêrî. Di nav hestên têkel de hişê wê ji hev belav bibû. Hîna nû hatibû vê malê. Wiha li nav nivînên xwe dirêjkirî bû. Îro çend roje ku wekî hiş ji serê wê çûbe. Carînan têdernexist ku li ku derê ye jixwe. Wekî jiyanê wê serobino bibe. Di gerdûna wê de, di kurahiya dilê wê de her roj dunyayek ava dibû û xera dibû. Zikê wê hatibû heta ber devê wê. Êdî demeke hindik mabû kû dê zaroka xwe biwelidanda. Demeke dirêj wiha li sewax, beş û pereketên xênî niherî. Westiya bû. Bi dijarî lêvên wê dili-viya. Di wê kurtedemê de hevokên kin ji devê wê derdiketin:

“Egît, Egît ma tu li ku derê yî? Qey tu nayê êdî?... Egît!”

Ev der ne mala wê bû. Ew kirasê ku lê bû qet xwe tê de aram hîs nedikir. Bi dijarî xwe li mayîn û tîlên dirinde xistibûn û xwe avêtibûn vî dijarî. Di dest û lingên wan de şopa birîna duxuya. Piştî ku hatin û şunde heta ku ji destê zîlamê wê Egît dihat ji hevîna xwe nediqetiya. Zîlamê wê ketibû nava nakokiyê dijar. Nema dizanibû ku wê çi bike jixwe. Li aliyê malîya wî û li aliyê dinê jî bajarê bav û kalên wî ji ber çavê wî wenda nedibû. Li vê jûreya xênî li kêleka dîwêr tenê doşek û balîfek raxistibû. Egît li dorhêla Xezala xwe wiha diçû û dihat.

“Xezala min, aram be... Niha piştî ku zaroka me çêbû û şunde em çî jê re bistînin ”

Xezalê fêhm dikir ku zîlamê wê dixwaze hinekî moral bidê. Lêbelê ya dilê xwe yekser

neda der. Jixwe di axaftinên wan de bédengî hakim bû. Piştî bédengiyê tenê hevokek ji devê Xezalê derket:

“Niha tenê dixwazim tu li ba me be û hew!”

Xezala çavreş mehên ducaniya xwe tev li bajarê xwe yî şêrîn domandibû. Lêbelê niha jî çend roj tenê mabû ku zaroka xwe bîaniya dinê. Herwiha jiyan jî her didomiya. Hîna beriya çend salan li mala xwe ber dilê xwe xweş dikirin. Di şevên dirêj de plan û projeyên ku wê pêk bînin diaxivîn. Wê xaniyekî du qat û hin alavên nû ji xwe re bîstandana. Dilê Egît hebû ku ger zarokên wan kur be dê bisiklêteke şîn jê re bîstanda. Lêbelê heyata dinê wekî zîzokê dizivirî; ango mîna holîka zarokan bû. Dem ji hundurê demê de dihat xuluqandin û qet kesî nizanibû ku çî li pêşîya kê ye! Niha jî hêvî, bextewarî û xiyalên xwe li dû xwe hiştibûn û hatibûn vî dijarî.

Egît maweyeke dirêj li ber serê wê ma. Ji pencera ber serê Xezalê li bajarê bav û kalên xwe dinêrî. Ewrên tozê ji ser bajêr kêr nedibû. Xizmên wî tev li wir bûn. Tepe repa dilê wî qet nedisekinî. Kelecana dilê wî ji çavê wî yên birqok dida der.

Xezalê zîlamê xwe baş nas dikir.

“ Egît, dizanim ku wekî tu li ser êgir bî. Lê hema pitika me jî bibîne û here.”

Egît bîstekê bê deng ma. Tiştek ji devê wî derneket. Di eywana vî xaniyê de pîrika xwediyê xênî tenê dima. Loma bi dilê rihet ew kiribûn mêvanê xwe.

Egît li ber wê sekinî,

“Xaltîkê tu ji Xezalê re nebêje hema welleh ez nema debar dikim. Divê ez herim... Zaroka min û Xezal emanetî te.”

Xaltîka xwediya xênî bi tu awayî neaxivî. Îcar wê çi ji Xezala belengaz re bigota?

Bajarê bav û kalan îro bibû gulokekê egir. Dûmanên tîr bi ser serê bajêr de ketibû. Egît bi lez ber bi sînora ve dimeşîya. Her ku berê xwe dida bajarê kaviybûyî xwe wekî çûkekî azad hîs dikir. Koça mirovan wekî lehiyê bi ser xetê ve dihat. Zarok, jin, extiyar... Egît di ber xwe de: “Dîrok dubare dibe, dîsa para me bu êş, girîn” digot.

Têlên dirinde ên sînora û striyên hişk nîgên xwas birîn dikirin, dihatin û her dihatin...

Sanciyên Xezalê her ku diçû bêtir dibû. Her ku diêşîya bangî zîlamê xwe dikir:

“Egît, Egît... Xaltîkê tu jî ji min re nabêje. Ew çû û me hişt ne wisa?”

“Aram be qîza min, aram be. Dê her tişt rast bibe. Nexwe ev der mala te ye!”

Pitika wê bi silametî hatibû dinê. Kelecana dayikbûnê xwe li ser lêvên Xezalê danîbûn. Bişîrîneke tenik lê peyda bûbû. Xaltîka xwediya xênî xulekekê tenê jî jê nediqetîya. Êdî di hembêza wê de giyanekî dinê hebû û ev jî aramî û bextewariyeke siruştî xistibû hinavê wê.

Dilê wê bibû du perçe. Li vê mala xil û xalî de çavên wê tim û tim li bajarê jêr bû. Balafirên şer, şervanên ku çavê wan noqî ava mirinê bibûn; her der bi tama mirinê... xwîn û wêranî.. bajarê şêrîn ku îro kaviy mabû.

Xezal digel hemû neyîniyên diwar dîsa jî ber dilê xwe hênîk dikir. Dixwest ku gulên hêviyên wê nequrmiçe. Di xiyalên xwe

de pêşerojê azad û bextewariyê berz derbas dikir... Xwezî digot, herdem, di ber xwe de xwezî!

“Xaltîkê bi ya te wê Egîtê min vegere an..?”

Xaltîka xwediya malê qet nedixwest ku wê bişkîne.

“Înşallah qîza min. Çima nebe?”

Şevên havîne yê kurt ji wê re hê bêtir dirêj bibû. Her ku teqînek bilind dibû xewnên Xezalê dibû hezar perçe... Hêviyên wê dibû cûmek hesin û di gewriya wê de...

Êdî du sal derbas bûbû. Hîna nav li lawê xwe nekiribû. Xaltîka xwediya malê nexwestibû ku vê agahiya reş jê re bêje. Hêviyên Xezalê bila her dem jîndar bûna, gotinên xwe her dem dubare dikir:

“Xaltîkê ez dibêim wê Egît were ne wisa?”

“Çima nebe qîza min?”

“Xaltîkê ez îşev ji xwe re fikirîm. Ez ê îro nav li lawê xwe bikim. Nexwe dema ku Egîtê min jî hat bawerim ew dê pirr ji vî navî hez bike... Navê lawê min KOBAN e xaltîkê.”

Welat

Mem Artemêt

Hêsirên Welatawer

hêsirên ferfûrî...
bi hilkehilkeke çikiyayî
xwe diavêjin qeraxa çavên ziha

çika çavên xwe bigerînin der û cînarno
ji sindoqa dayika min a cihêzê
û sindoqa ji dara gûzê...
û derxînin destmalên bûkaniyê
da ku bimije ew destmal rondikên salan ên kombûyî

hemin çavên Welêt şilav e
qe nebe tîbûna xwe bişkîne
li ser sûretên beyar û adan

17 îlon 2014
Akçakoca

Bifetihîne

Zîwer Îlhan

Zeviyek tijî kevir. Cot lê nabe, tu ber jê nayên. Tu pesnê xwe pê didî. Kalikê kalikê te jî pesnê xwe pê dabû. Rake wan keviran. Biajo, 'imaret bike. Bila zanibin ku xwediyê wê heye, bila beyar nemîne. Wî 'erdî bifetihîne, kîjan ava helal xitîmîbe pêşiya wê veke. Bila av di cîhoka xwe de rehet biherike, ma ava genî ji çi re ye? Bike ku jîn bêyê, bike ku şîn bibe ew sebir.

Ma dema ku tu bawer bikî hê nehatiye? Wileh carna kevir digindirîn ji tîrsa Xwedê, lat diqelişîn, 'erd diterike. Lê ev dilê te hişkîhola ye. Tu li ku dinêrî nîşaneke îlahî, tu li ku difikirî nîşaneke bisazûman. Xebînetê wî dilê ku bi şev û roj nasekine. Ma ew ê evîna dîlîtiyê ye? Ma ew ê evîna tofelaqiyê ye? Êdî wî dilî ji îmanê re veke. Wî dilî bifetihîne. Deriyê dil tu carî ji kufrê re veneke. Bawer bike ku dil, li evîneke cawîdan (bêdawî) û sitargeheke biewle digere.

Tu çi karî bikî, cîhat ferz e. Tu nûjdar bî, bi nûjdarên bêexlaq re, tu dermanfiroş bî, bi musrîfên dermanan re, tu endazyar bî, bi sixtekariya alav û firaqan re, tu zanyar bî, bi nezantiyê re şer bike. Nezantî, astengiya mezin e. Xwe bi destê nefîsê ve bernede. Bijî têkoşîna te ya bi şeytên re. Wê navê ku tu mirî an jî tu hatî kuştin, tu şehîd î û tu mînak î. Mal, milk û canê te jî aliyê wî ve hatiye kirîn. Serûqet bazar û danûstendina te ev e. Karê te ev e xisara te nîne. Ku fenan jî li te bikin tu serkeftî yî.

Di navbera te û xizanan de sînorê hevdu nefêmkirinê heye. Ne xema te ye birçîtî û tinebûna wan. Di dilê te de hesta xelayê heye. Wî sênorî bi zikat û sedeqeyan rake. Bila biratî biherike binxetê. Sînorên Xwedê raneke, astengên neheqiyê rake. Bila xwişkên te bi rehetî werin serxetê. Wî deriyî ji rehmê re veke.

Bila ji nû de Amed bê fetihkirin. Leşkerên azadiya fitratê bila zû bigihin Dêrsîmê. Berî ku Wan vegere dema cahiltiyê, bila ji hundir keleha xwe ve bê fetihkirin. Bila dîsa leşkerên bijartî yên Seleheddîn ji Colemergê bên. Mêrdînê herdem berî herkesî dikeve yekitiya Xwedê. Hûn şoreşgerên tîrvan in, binêrin tu carî ji bo malê dinyayê ji wî kaşê sitargehê danekevin beriya tijî rîba. Hemû 'erd, hemû dinya tevde jixwe yê Xwedê ye; peywira we ku hûn qanûnên Xwedê li vî welatî bikin desthilat. Di navbera fitratên ku xerab bûne û Xwedê de astengî hene, peywira we ku hûn wan rakin. Rêbaza fetihandinê, bi xwe jî azmûneke îlahî ye; binêrin ji wî kaşê fermana Resulê Xwedê 'eleyhîselam danekevin.

Pêşiya vê dozê veke, bila ew têkoşîn be-leheq neçe. Pêşiya vê rêyê veke, bila bigihe rêya Xwedê. Bila ewqas ked, ewqas xwîn, weke xweliyekê ber bi hewayê ve neçe. Pûtê nefîsê ku ji xwe tenê re dixwaze, sernixûn bike. Lîsteya peywirdarên nezan biqetîne da ku serdema nezantiyê biqede. Serokê serokan, dozên xwînî betal kirine; êdî dev ji birakujiyê biqere.

Îro, roja salvegera fetha vî welatî ye, îro rojbûna fetha dilan e. Îro biratî ye, îro aşî ye. Îro, leşkerên azadiya kesk ketin vî bajarî, me ji qîrkin û fahşitîyê xelas kirin; sersala me pîroz be. Îro mîhrîcana çand û hunerên Îslamî dest pê dike, wê heta hetayê berdewam bike; mîhrîcana me ser xêrê be. Îro cejna Remezanê ye, cejna piçûk e; dilên piçûkan xweş bike, şekirên derewîn nede wan; dilên wan ji bedena wan mezintir e. Îro li 'Erefê civîna dilên bira-yan e, sibe Cejna Dehiyan e. Kê, çi qurban kiri-be ew li pêşî ya wan e. Cejna me tevda pîroz be.

Çar Çîrokên Cuda yên Bersîsê ‘Abid

Yakup Aykaç

Zanîn di vê rê bes nîne dest bavêj pêşa pîrekî

Çîroka Bersîsê bi çav te dîtiye herhal mela!

Dîwana Hezîn

Destpêk

Edebiyata kurdî ya klasîk di serdema Îslamî de, di bin bandora zimanên ‘erebî û farisî de li gor hinek rêzikan derketiye holê.¹ Ji ber ku, piştî qebûlkirina Îslamê ev edebiyat pêşde çûye û geş bûye, xîmên xwe jî li ser vê ‘erdê daniye û xwe ava kiriye. Lê piştî ku di tarîxa Îslamê de terîqet ava bûn, vê carê tesewif jî bandoreke mezin li edebiyata klasîk kir. Tesewif, bi taybetî jî di edebiyata kurdî ya klasîk de, bi tena serê xwe belkî bi qasî hemû çavkaniyên dînî cihê xwe girt û ji wan re bû çavkaniyeke girîng.²

Bi vî awayî, gava ku em li helbestên klasîk dinêrin, gelek leheng û çîrokên tesewifî dibînin ku pirî caran ji helbestên klasîk re bûne mijar ku yek ji wan lehengan Bersîs e. Bi navê *Bersîsê ‘Abid* navûdeng bûye û herwiha di helbestên klasîk de jî cihê xwe girtiye. Di dîroka edebiyata kurdî ya klasîk de gelek helbestvan navê Bersîs di helbestên xwe de bikar anîne lê Feqiyê Teyran li ser Bersîsê ‘Abid menzûmeyeke dirêj ku ji 211 çarînan pêk tê, nivîsiye.³

Di vê nivîsê de armanca me ne edebiyata klasîk e, bes bi çend çîrokên cuda, Bersîsê ‘Abid çawa tê nasîn, em ê van çîrokan parve kin.

1 Abdurrahman Adak, *Destpêka Edebiyata Kurdî ya Klasîk*, Nûbihar, Stenbol 2013, r. 27.

2 Adak, *b.n.*, r. 35.

3 Feqiyê Teyran, *Jiyan, Berhem û Hemî Helbestên Wî*, amd. M. Xalid Sadîni, Nûbihar, çap. 6., Stenbol 2012, r. 337.

Çîroka 1'em

Hêj demên berê merivekî ‘abid hebûye. Xwe ji nav kar û barên dinyayê kişandiye, berê xwe daye axretê. Li yek ji wan çiyayên bajarê xwe, ji xwe re şkeftê dîtiye û êdî li wir jiyaye. Li vir ji bo dinyaya din, tim û tim ‘ibadet kiriye, rojên xwe bi nimêj û ta’etê borandiye. Bi vî awayî roj ser rojan, sal ser salan derbas bûye. Êdî deriyê keş û kerametên, sir û razan ji wî re hatiye vekirin. Navê wî gihîştîye li her derî.

Çi xweş çi nexweş, kê navê Bersîs bihîstiye hatiye ziyareta wî. Çi daxwaza wan hebûye li gorî wê ji Bersîs du’aya xwestine û çûne. Piştî du’aya wî, yên bêmiraz mirazên wan hasil bûye. Yên nexweş jî bi destê wî ji nexweşiyê reha bûne. Xwedayê Jorîn, bi bereketa du’aya wî ji gelek kesan re şifa belav kiriye.

Bi wî awayî nav û dengê wî diçe digîje qesra padişahê wî zemanî. Padişah jî ji wezîrên xwe re ferman dide ku qîza xwe ya dîn bila bibin cem wî ‘abidî ku jê re du’aya bike.

Du heb şkeftên Bersîs hebûne, yek ji bo nimêj û ‘ibadetên wî ya dîn jî ji bo nexweşan bûye. Di wan şkeftan de Bersîs, ji Xwedê re her tim du’aya dikir û Xwedê jî du’ayên wî dipejirand û ji nexweşan re dermanê wê nexweşiyê dida.

Rojekê qîza padişah a dîn jî dînin bal Bersîs. Jê re salixa rewşa wê dikin û vedigerin diçin. Piştî

bide...

Şeytên dibêje: “na, bi Xwedê kim, rêyekê vê tune. An-cax, rêyek tenê heye ku ew jî kuştina wê ye. Belê, tu yê wê bikujî û li filan cihê çal bikî. Gava bavê wî hat pirsra qîza xwe kir, hingê tu yê ji wan re bêjî: qîza te baş bû, ji min destûr xwest û çû.” Jixwe baweriya herkesî bi te tê. Bêşik, dê ew jî bawer bikin, û tu jî pêşîra xwe ji vê belayê xilas bikî.

Bersîsê ‘Abid hinek dihire, diponije dawiyê bêgav dimîne

û pêşniyara şeytên dipejirîne. Dest û piyên ‘Abid li hev digerin, hinek şaşo maşo dibe lê dawiyê, qîzika dîn ji şkefta xwe derdixe û cihê ku şeytan jê re gotibû, dibe li wir. Bi gotina şeytên dike, û qîzika reben dikuje û vedişêre.

Piştî vê bûyerê şeytan diçe ba bavê qîzikê, ango padişah. Jê re dibêje: “Bersîs qîza te kuşt û li filan cihê jî çal kir. Herin berê xwe bidin, eger qîza te li wê derê nebe werin serê min jê bikin. Lê vî jî bizanin ku Bersîs herçiqas bêje jî ez nizamim, qîza we baş bû çû; jê bawer nekin.”

Piştî gotinên şeytên, padişah leşkerên xwe dişîne şkefta Bersîs. Leşker, ji Bersîs dipirsin; “keçik li ku ye?” Bersîs jî dibêje: “baş bû û vegeriya çû mala xwe. Nizamim niha li ku ye.” Dibînin ku Bersîs wekî bi gotinên şeytên a ku xwe xistibû dirûvê însanan tevdigere hingê diçin cihê tarîfkirî diko-lin û dibînin ku qîza padişah hêj nû hatiye çal-kirin. Hema li wê derê Bersîs destbend dikan û li gorî fermana padişah dibin ‘idam bikin. Gava bendikê ji sitûkura wî re derbas dikan, şeytan dîsa derdike pêşberî wî. Hingê Bersîs jê dipirse; “tu li ku yî? Va min darda dikan. Hemû felaket te anîn serê min, te mala min wêran kir. Ka ji min re

çûyîna leşkerên padişah, ‘Abid diçe şkefta xwe ya nexweşan ku du’a bike û şifayê ji Xwedê bixwaze. Hingê şeytan tê û pêşgarî/museletê wî dibe. Jê re dibêje: “ca li rûyê wê binêre, çi keçikek spehî ye, çi xweşik û bedew e. Ma tu nabînî qam û bejna wê weke dara serwî ye. Tefeşê wê mîna hey-va çardeşevî ye. Jixwe dîn e, tu çi bikî jî nikare kesî re tiştê bibêje. Heke bibêje jî ew yeke dîn e, tu yekî aqil û xwedanşan î. Kes baweriya xwe ji wê nayîne, dê herkes te bawer bike. Ca qet nebe hema carekî wê hîvrûyê binêre, ka hîv bedew e yan ew? Ka rihan û sosin xweşik in yan ew? Ka şekir û hingiv şîrîn e yan ew?” dibêje û dike ku Bersîsê ‘Abid ji rê derxe. Wê kêliyê Bersîs dikeve xefletê û serê xwe radike û li rûyê wê hîvpareya dêmzeriyê demeke dûr û kûr temaşe dike. Bersîs li hember şehweta xwe têk diçe û zîna dike.

Piştî zînayê şeytan dîsa derdikeve pêşberî Bersîs û jê re dibêje:

- Te çikir? Tu jî baş dizanî ku bavê wê qîzikê padişahêkî zalim û xeddar e. Heke sibê dusibe bavê wê pê bihese tu yê çawa bikî? Aqûbeta te perîşan e... Bi vî awayî Bersîs ditirsîne. ‘Abid jê dipirse:

- Gelo çawa bikim? Tu çi dibêjî, rêyek nîşanî min

çarekî bibîne!” Şeytan jî dibêje; “baş e, ez ê te ji wê bendê û sêpikê dardekirinê bifilitînim lê şertekî min heye, ger tu qebûl bikî...” Bersîs ji tirsan “çi ye, de ka bibêje, ez ê bikim” dibêje. Şeytan:

- Secdê li min bike, serê xwe bo min bitewîne... gotiye.⁴

Bersîs jî xwe dispêre şeytên û tê daleqandin. Dawiya dawî bê bawerî û îman, ser kufrê dimire.⁵

Çîroka 2'yem

Çîroka duyem jî wekî ya yekem destpê dike lê di çîroka duyem de bûyer li Şamê diqewime.⁶ Bersîs li Şamê merivekî zana û xwende ye. Wekî çîroka yekem ji bajêr derdikeve diçe ji xwe re şkeftek dibîne û li wir Xwedayê xwe re bi şev û roj nimêj, ‘ibadet, du’a û zikrê dike. Êdî tê halekî wisa kes Bersîs nabîne. Bersîs di şkefta xwe de digîje halê hikmetê, mertebeyên îlahî. Ji tirsaxwedê her diçe weza û lawaz dibe, ji ber zikr û ‘ibadetan dibe du qet. Êdî dibe weliyekî Xwedê. Bersîs di şkefta xwe de bi ‘ibadetan rojên xwe derbas dike. Xwarin û vexwarina wî jî nan, av û gihayên wan çiyayên dewr û dorê ne. Ji ber ku êdî weliyekî mezin e, ajal û heywan jî ji wî nasilikin û narevin. Roj bi roj navê Bersîs ji sînoren Şamê derdikeve. Ji rojhilatê diçe digîje cihê ku tav derdikeve, ji aliyê rojavayê ji cihê ku roj diqulibe. Bi vî awayî nam û şohreta wî her diçe zêde dibe. Ew jî bala îblîs dikişîne. Îblîs, ji ber ku karê wî ev e, ji roja ku Xwedê Hz. Adem afirandiye, dixwaze

mirovan rê derxîne. Ji xwe re pîlanek çêdike.

Îblîs, şevêkê diçe dikeve xewna keça mîr. Keça mîr kawuseke pir bi tirs û nexweş dibîne. Ji vir şûnde keça mîr sê şev û sê rojan nexweş dibe, nikare serê xwe ji balgehê rake. Çi hekîm tê, nikare nexweşiya keça mîr fêm bike û dermanek jê re peyda bike. Axiryê, şeytan dikeve şiklê hekîmekî û tê qesra mîr. Keça mîr dibîne, vir de wê de çend derewan dike û piştê dibêje; “dermanê keça we li cem Bersîs e.

Tenê Bersîs dikare keça we derman bike û jê re şifayê peyda bike...” Bi vî rengî şeytan wî îqna dike û ji qesrê derdikeve. Piştî çûyîna şeytên, ehlê qesrê bêgav dimînin. Biryara çûyîna digirin û amadekariya çûyîna dikin. Leşker û sîwariyên mîr, keça mîr tînin cem Bersîsê ‘Abid.

[Ji vir pê de, wek çîroka yekem Bersîs bi keçikê re tenê dimîne. Lê di vê çîrokê de tiştê ku ji yên din

cuda ev e ku, keçik nexweş e û di nav nivînên xwe de razayî ye. Dîsa wekî çîrokên din, şeytan dike ku Bersîs ji rê derxe û wî bixapîne. Û dîsa bi awayekî serfiraz jî dibe.] Demeke dirêj derbas dibe... Keça mîr baş dibe lê Bersîs dibîne ku ke-

⁴ Feqiyê Teyran, qebûlkirina şexîtiya şeytên wiha dibêje:

Ezelî Bersîs hemul kir

Şexiya îblîs qebûl kir

Xêr û şomiyê fizûl kir

Çû Tilisma dewletê (Feqî Teyran, b.n., r. 355)

⁵ Seyyid Abdulhakîm El-Huseynî, *Sohbetler*, weş. Sey-tac, Stenbol 2006, r. 103-104

⁶ Li gorî menzûmeya Feqiyê Teyran jî bûyer li Şamê diqewime ku wiha dibêje:

Îzhar bikim behsê di ‘am

Bersîs ricalek bû di Şam

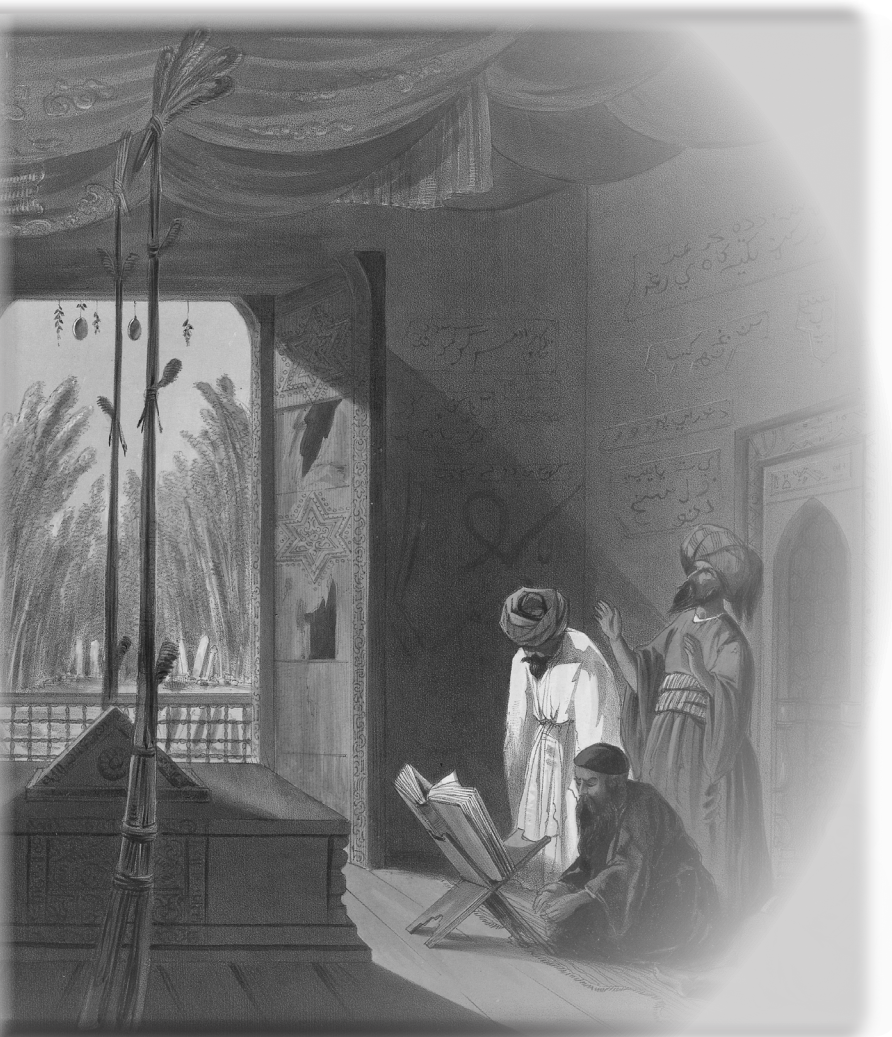
Tê’et dikir daim mudam

Zer bû ji xewf û heybetê

(Feqî Teyran, b.n., r. 338)

çik ducanî ye. Hinek dihizire, diponije lê nizane çî bike. Keçik baş bûye lê ev ducanîbûna wê diza- ne ku dê bibe bela serê wî. Di vê tengasiyê de dîsa şeytan tê, jê re kuştina keçikê pêşniyar dike. [Ev şiklê çîrokê jî ji vir şûnde wekî ya yekem didome û diqede.]

Çîroka 3'yem

Hebû tune bû. Li welatên dûr merivekî ta'etker hebû. Ji xwe re di şkefta xwe de ji sibê heta êvarê bi 'ibadet, nimêj û du'ayan ve mijûl dibû. Navê wî jî Bersîsê 'Abid bû. Ewqas ta'et û 'ibadet dikir, ji ber vê yekê jê re 'Abid digotin. Navê Bersîs li her

derî belav bû û herkesî dizanîbû ku Bersîs yekî çawa ye, kî ye û li ku ye.

Bi vî awayî navê Bersîsê 'Abid, diçe guhê qralê wê dewletê jî. Ji qral re derheqê wî de çî dizanin çî nizanin her tiştî dibêjin. Qral jî dibêje; "madem yekî ta'etker û ehlê nimêjê ye, madem ewqas xwe riya Xwedê de dihecirîne, ka em jê re jinikeke xweşik û şermût, û hinek jî mey û eraq bişînin. Heke merivekî heq be jixwe wê berde jinikê û şkefta xwe derxîne, em ê bizanin ku yekî ehlê Xwedê ye û em ê qedrê wî bigirin. Lê ne wisa be hingê em ê bizanin ku yekî fasiq e û em ê lêdin bikujin."

Jineke bedew û şermût dibînin, şûşeyekî mey jî dixin hebana wê û dişînin şkefta Bersîs... Jinik li ber şkefta Bersîs bangî wî dike û dibêje; "ez yeke nexweş im, min bihîstiye ku tu nexweşan baş dikî. Ez jî dermanek dixwazim." Bersîs bêyî ku li rûyê wê binêre dibêje; "şifa bal Xwedê ye, ez feqîrekî Xwedê me. Ez ê du'a bikim, înşallah Xwedê jî yê ji te re şifayê bişîne."

[Honandina çîrokê ji vir pê de wekî ya çîroka 1'em e. Lê di vê çîrokê de mey heye. Beriya zînayê Bersîs, bi xapandina şeytên ve meyê dixwe û serxweş dibe. Piştî zîna dike û dîsa piştî zînayê bi pêşniyara şeytên, jinikê dikuje û çal dike. Qral dibîne ku jinik nayê, hingê leşkerên xwe dişîne ser şkefta Bersîs û li wê derê Bersîs dikujin.]⁷

Çîroka 4'em

Çîroka çaremîn gelekî ji yên din cudatir e. Bersîs, mirovekî zana, xwende, 'abid û şêxekî mezin e. Xwedan dergaheke mezin e. Wekî Şêxê Sen'anî

⁷ Li gundê Astecoyê (Qerqelî/Wanê) Çîrokbêj Hecî Şukrî, To- markirina Çîrokê Yakup Aykaç, mp3. (01.01.2015)

gelek murîd û sofîyên wî hene.⁸ Yên ji bo ziya-reta Bersîs tên, yên ji bo dergahê tên gelek in û her diçe zêdetir ji dibin. Rojekê şeytan jî bi şiklê mirovekî feqîr, tê vê dergahê. Wekî kesên din Bersîs ziyaret dike, sofî û murîdên vê dergahê çawa 'ibadet dikan, ew jî wisa 'ibadet û du'a dike. Li vê dergahê dimîne, dixebite, 'ibadet û ta'etê re mijûl dibe. Şeytan piştî demeke dirêj êdî fir dide. Mîtrokî jor li hewale disekine û di halê rabitayê de bi sa'etan radiweste. Bi vî halê xwe, piştî demeke dirêj dikare bala Bersîsî bikişîne.

Bersîs, rojekê ji şeytên dipirse; "tu çawa gihîştî vê astê? Ev salek nîne ku tu li vir î, lê em dibînin ku meqamên te her dibe bilindtir dibe." Şeytan bersîva wî didê: "Ez yekî gunehkar bûm. Min sê gunehên mezin kirin, lê axiriyê poşman bûm û dîsa bi ta'et û 'ibadetê gihîştim vê astê. Heke tu jî wan gunehan bikî û dû re towbe bikî, cardin bi ta'et û 'ibadetên xwe dikarî bigihîji asta min. Divê mirov guneh çî ye bizanibe, dû re nîrx û hêjayiya bêgunehbûnê dizane." Ev axaftina di navbera Bersîs û şeytên de derbas dibe, bala Bersîs dikişîne. Bersîs, jê dipirse; "Ka gelo ev çine. Em jî wan gunehan bikin, dû re em ê vegezin." Şeytan dibeje baş e û jê re dibêje; "divê tu zînayê bikî..." Bersîs dibêje; "na, ez tiştekî wisa nakim, guneh e." Vê carê şeytan dibêje; "dibê tu kesekî bikuji..." Bersîs cardin red dike. Şeytan vê carê jî wiha dibêje; "ya sêyem jî divê tu eraqê vexwî!" Bersîs hinek difikire. Piştî dibeje baş e, ez herdu yên din nakim lê ez ê eraqê vexwim.

Şeytan û Bersîs dibin yek, diçine cihekî ker û aram, li wir vedixwin. Bersîs serxweş dibe. Şeytan dîsa bi hîleyên xwe, jinekê tîne... [Çîrok ji vir pê de wekî çîrokên din didome. Bersîs zînayê dike û piştî wê jînê dikuje û binax dike.]

Lê ev çîrok, ji hersê çîrokên din gelek ciyawaz e. Di vê çîrokê de mebest hinek diguhêze, nexweşî û xirabiya vexwarina eraq û meyê derdikeve pêş.

8 Ji bo Şêxê Sen'an bnr. Mehmet Yıldırımçakar, "Çîroka Şêxê Sen'an", *Kovara Nûpelda*, Wan 2014, h., 17-18.

Vexwarina mey û 'eraqê wekî destpêka hemû gu-nehana tê dîtin. Di Dîwana Hezîn de jî derheqê vê meselê de malikeke wiha derbas dibe;

Ger vexwî jê qimmekê êdî xwe mes'ûd zen mekey

Bo dilopek reqyê Bersîs ma wekî masî li pas⁹

Mebesta duyem ya çîrokê ev e ku dawîya xwendin û fêrbûna 'ilmê nîne. Lewra Bersîs dikaribû bi riyeke xirab na, lê bi riya 'ilm û zanînê jî bigihîştê vê astê. Ango fêrbûna xwendin û zanînê tu car naqede û divê mirov di vê rê de tu car xwe bes nebîne û her bidomîne. Bi riya tewş xwe nexapîne. Seydayê Hezîn bi zimanekî şîretwarî di dîwana xwe de wiha dibêje;¹⁰

Zanîn di vê rê bes nîne dest barêj pêşa pîrekî

Çîroka Bersîsê bi çav te dîtîye herhal mela!¹¹

Bersîs di Edebiyata Rojhilatê de

Bersîsê 'Abid, di edebiyata faris û 'ereban de bi navê "Bersîsa" tê nasîn.¹² Li cem wan jî hûrgiliyên çîrokên Bersîs herçiqas biguhêze jî, dîsa ku wek encam dixwaze bê dayîn wekî hev in. Bi kurtî çîroka Bersîsa di edebiyata faris û 'ereban de wiha ye:

Bersîsa di çîrokên Îslamî de keşîşek e ku dikeve bin bandora wesweseyên şeytên û Xwedê înkâr dike. Sê bira, dixwazin ku biçin geştê û ji xwe re bigerin. Ji bo ku Bersîsa miqatî xwîşka wan be, xwîşka xwe dafînin ba Bersîsa. Bi weswesên şeytên Bersîsa keçikê dixapîne. Rojekê dîbîne ku

9 Mela Husnî Geçer, *Dîwana Hezîn*, dîrok û cihê çapê nediyar e, r. 124.

10 Suhbeta Seydayê Mela Husnî, Tomarkirina Çîrokê: Yakup Aykaç, mp3. (02.02.2014)

11 Geçer, *b.n.*, r. 301.

12 Balkêş e ku di edebiyata faris, 'ereb û kurdan de çîroka Bersîs an jî navê Bersîs gelek caran di helbest û qewlikan de derbas dibe lê edebiyata osmanî/tirkî de navê Bersîs derbas nabe. Di helbestên tirkî de qet nehatiye bikaranîn. [Li gorî lêkolînên me, em vê iddiayê dikin.]

keçik ducanî ye. Bi pêşniyara şeytên Bersîsa wê dike û dîsa bi pêşniyara şeytên wê binax dike. Lê Şeytan, birayên keçikê ji kuştina wê dide he-sandin. Ji bo ku Bersîsa jî cezayê xwe bikişîne sêpê tê amadekirin ku Bersîsa bê îdamkirin. Bersîsa cardin berê xwe dide şeytên û bi hêviya rizgarbûna xwe ji şeytên bawer dike û Xwedê jî înkâr dike û bi vî awayî ser kufrê dimire.¹³

Rîçên Dîrokî yên Çîroka Bersîs

Efsaneya vî keşîşê ku ketiye xelwetê, wekî dîndarekî cihû, keşîşekî mesîhparêz hatiye naskirin. Yekem car di şîroveya Teberî de di serê sedsala 10. a mîladî tê dîtin. Mîladî 985'an de nîvîskar navê wê Bersîsa danîye ku navekî aramî ye û wateya vê peyvê "rahibê gernas" e. Hêmanên vê destanê di zargotina qiptiyan de tê dîtin û di nav misilmanan de bi şêweyên cuda ji nû ve hatiye honandin.¹⁴ Îbnî Kesîr, Bersîsa wekî keşîşekî îsraîlî dipejirîne. Li gorî hin şîrovekaran, di sureyê Heşîrê ayeta 16'an¹⁵ de bi qesta mirovên kafir Bersîsa ye. Piştî vê 'emrê ku bi îbadetê der-bas bûye, bi xapandina şeytên, destê xwe dirêjî jina ku ji bo şifayê tînin li cem wî dike û gava ku ducanîbûna wê jinê dibîne, hingê wê dike û dû re xwe li ber dara sêpê/îdamê dibîne. Ji bo rizgar- kirina xwe ji şeytên re sicde dike û gazî şeytên dike ku heçî 'emrê xwe yê dawî jî dilewitîne.¹⁶

Encam:

Wek tê dîtin ku gelek cureyên vê çîrokê hene. Ji ber ku çîrokeke devkî ye, di demeke dirêj de ge-

lek cureyên vê çêbûne. Bi awayekî, ev çîrok keti- ye nav çanda me kurdan jî. Dû re em dibînin ku di edebiyata kurdî ya klasîk de jî nimûneyên vê çîrokê tê dîtin.

Li gorî van herdu berhemên klasîk, angî Dîwana Feqî û Dîwana Hezîn, em dikarin bibêjin ku yek ji wan çavkaniyên edebiyata kurdî ya klasîk çîrokên olî-tesewîfî ne û çavkaniyên xwe raste- rast ji çîrokên gelêrî distînin. Ev jî bi awayekî ze- laltir têkiliya folklor û edebiyatê cardin nîşanî me dide.

Çavkanî:

- Adak, Abdurrahman, Destpêka Edebiyata Kurdî ya Klasîk, weş. Nûbihar, Stenbol 2013.
- Çîrokbêj Hecî Şukrî, Li gundê Astecoya Qerqeliyê. Tomarkirina Çîrokê, Yakup Aykaç, mp3. (01.01.2015)
- El-Huseynî, Seyyid Abdulhakim, Sohbetler, weş. Sey-tac, İstanbul 2006.
- Geçer, Mela Husnî, Dîwana Hezîn, dîrok û cihê çapê nediyar e.
- Teyran, Feqiyê, Jiyan, Berhem û Hemî Helbestên Wî, amd. M. Xalid Sadîni, weş. Nûbihar, çap. 6., Stenbol 2012.
- Suhbeta Seydayê Mela Husnî, Tomarkirina Çîrokê Yakup Aykaç, mp3. (09.10.2014)
- Êsî, Mele Huseyn û yên din, Wergera Qurana Pîroz, weş. Nûbihar, Stenbol 2008.
- <http://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%A8%D8%B1%D8%B5%DB%8C%D8%B5%D8%A7> (02.01.2015)
- [http://global.britannica.com/EBchecked/to- pic/54238/Barsisa](http://global.britannica.com/EBchecked/topic/54238/Barsisa) (05.02.2015)

¹³<http://global.britannica.com/EBchecked/topic/54238/Barsisa> (05.01.2015)

¹⁴ <http://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%A8%D8%B1%D8%B5%DB%8C%D8%B5%D8%A7> (02.01.2015)

¹⁵ Rewşa munaqîqan eynî wekî rewşa şeytên e, gava ji însên re dibêje: Kafir bibe. Çi gava ku însan kafir dibe, jê re dibêje: Bi rastî ez ji te dur im. Bêguman ez ji perwerdegarê alemê Ellah Teala dîtîsim. Quran 28/19. (Wergera Qurana Pîroz, Mele Hu- seyn Êsî û yên din, Nûbihar, Stenbol 2008, r. 548.)

¹⁶ <http://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%A8%D8%B1%D8%B5%DB%8C%D8%B5%D8%A7> (02.01.2015)

Helwestzede

Hamid Hidayet

Lebaleb helwestzede nin em li rastan
Dixwazin gelek tiştan; bê rêbaz û bi bazdan

Bê helwest keslanî ye, rast e, lê;
Helwesta te û helwesta min
Li ku digihê helwesta helwestafir
Yan na ew helwest dibe derew dibe vir
Armanca te û ya min
Li ku bi hikmetê ve diteqin û
Xwe bi benê raza aştiyê ve girêdidin

Bê dad helwest helwest niya
Helawet û hewesat esta
Bê exlaq helwest bê encam est
Be xodhelwestiyê çu çareser bûya?

Edeb nebe
Di tevger û helwesta min û te de
Kar niya
Nîgranî est
Bo tecelliyata dadê heq jî
Pêwîstiya pêwîstiya...